اندیشه بهره‌وری

انجمن بهره‌وری ایران

ماهنامه اقتصادی مدیریتی ■ شماره ۱۰
۴۸ صفحه ■ ۱۲۰ هزار تومان

نامه انجمن بهره‌وری ایران به رئیس جمهور:

کارگروه ملی بهره‌وری را تشکیل دهید

این اقتصاد ناتراز!

پرونده ویژه:
پیشنهاد به پزشکیان

زنگنه: اقتصادی که بر رانت بنیان نهاده شده، ربطی به بهره‌وری ندارد

بهره‌وری انرژی و چالش‌های پیش روی دولت آینده

در جستجوی افزایش بهره‌وری انجمن بهره‌وری!

اقتصاد چرخشی در ایران؛ چگونه پساب کارخانه رنگ همدان صفر شد؟

نقشه راه پزشکیان
برای اقتصاد ایران در گفت‌وگو با:
مسعود روغنی زنجانی
حسین عباسی نژاد
مسعود حجاریان
و...

میثم لطیفی
مهران فاطمی
میرسامان پیشوایی
سید حمید کلانتری
علینقی مشایخی
مسعود نیلی
علی سرزعیم
علی نصیری اقدم
داوود دانش جعفری
کیومرث اشتریان
احمد مرکز مالمیری
قاسم انصاری رنانی
بهرام صلواتی
محمدصالح اولیا
محسن حاجی میرزایی
ابوالفضل میرحسینی
مهدی افلاطونیان
بهره وری و تصمیمات سرنوشت ساز
رفع ناکامی‌ها در زمینه بهره‌وری، در تعارض با بسیاری از سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی حاکم در چند دهه اخیر قرار گرفته و عملاً مغفول واقع شده است که این خود به تعمیق و تشدید بحران بهره‌وری انجامیده است. در نتیجه در شرایطی قرار گرفته‌ایم که تصمیمات مقطعی اثربخش نبوده و راهی جز اخذ تصمیمات اساسی و شجاعانه و درعین‌حال سخت وجود ندارد و با عنایت به این مهم، شعار محوری کنفرانس دوازدهم، «بهره‌وری و تصمیمات سرنوشت‌ساز» انتخاب گردید.
انجمن بهره وری ایران
انجمن بهره‌وری ایران
S.A.T.Co
سامان آوران توسعه
گلدیس کاشی
بیمه دی
day insurance
روز دارو
SGCC
۱۸۰۰۰۰ تومان

منتشر شد

اندیشه بهره‌وری

اندیشه بهره‌وری
ماهنامه اقتصادی - مدیریتی
شماره ۱۰، مرداد ۱۴۰۳

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:
سید حمید کلانتری همت آبادی

زیر نظر شورای سردبیری

دبیر تحریریه:
سید عمار کلانتری

با تشکر از:
مجتبی اخوان حجازی
لیلا بیات
سید عادل کلانتری
احسان رشیدی
به همت انجمن بهره‌وری ایران

نشانی:
تهران، جلال آل احمد، نرسیده به خروجی چمران، مقابل دانشگاه تربیت مدرس، خیابان پروانه، شماره ۲، طبقه ۵، واحد ۱۵

تلفن: ۸۸۰۱۶۲۰۴
نمابر: ۸۸۰۱۶۳۱۳

وب‌سایت: www.irpa.ir
پست الکترونیک: info@irpa.ir

مطالب مطرح شده در مقالات و یادداشت‌ها لزوما دیدگاه «انجمن بهره‌وری ایران» و نشریه «اندیشه بهره‌وری» نیست.

چاپ: ایران کهن / خیابان مطهری، نرسیده به چهارراه سهرودی، کوچه سنندج، پلاک ۶ تلفن: ۸۸۳۴۴۳۸۷

فهرست

سخن نخست / پزشکیان، توسعه و گفتمان نهج‌البلاغه در ۱۴۰۳ ..... ۴
اخبار بهره‌وری ۵
نامه انجمن بهره‌وری ایران به مسعود پزشکیان / تشکیل کارگروه ملی بهره‌وری ۶

دیدگاه
این اقتصاد ناترازا! ۱۰
۷ پیشنهاد برای حرکت دولت جدید به سوی بهره‌وری / بهروز محمودی ۱۱
نوآوری، فناوری و هم‌آفرینی میان نسلی و بین گروهی / نصرالله جهانگرد ۱۲
لایه سخت و نرم بهره‌وری و تفاوت ایران با دیگر کشورها / اسماعیل حبیبی ۱۳
دولت جدید و توسعه پایدار کشاورزی / فاطمه پاسبان ۱۴

گفت‌وگو
نقشه راه پزشکیان برای اقتصاد ایران ۱۶
راه حل تورم: اصلاح ساختار بودجه و لاغر شدن دولت / دکتر مسعود زنجانی ۱۶
افزایش قیمت بنزین محکوم به شکست است / دکتر حسین عباسی نژاد ۱۷
راه دستیابی به نظر کارشناسی، برقراری سمینارها و تضارب آراست / دکتر مسعود حجاریان ۱۸

پرونده ویژه
پیشنهاد به پزشکیان ۱۹

گفتمان بهره‌وری
بهره‌وری انرژی و چالش‌های پیش روی دولت آینده ۲۵

باشگاه بهره‌وری
در جستجوی افزایش بهره‌وری انجمن بهره‌وری! ۲۹
اقتصاد چرخشی در ایران؛ چگونه پساب کارخانه رنگ همدان صفر شد؟ ۳۴
بلای خرد شدن زمین‌ها برای بهره‌وری کشاورزی ۳۸
مشی و مرام پزشکیان و انتظارات از دولت جدید / سید حمید کلانتری ۴۵
روش‌هایی برای کاهش مصرف برق تا ۳۵ درصد ۴۷

پزشکیان

توسعه و گفتمان نهج البلاغه در ۱۴۰۳

انتخابات دوره چهاردهم ریاست جمهوری در پی حادثه درگذشت رئیس جمهور پیشین، زودهنگام و در زمانی کوتاه و فضایی ناباورانه برگزار شد و نتیجه آن، پیروزی مسعود پزشکیان بود؛ وزیر بهداشت دولت دوم اصلاحات و نماینده چند دوره مردم تبریز که به ویژه با نطق‌های صریح مایه گرفته از نهج البلاغه شناخته می‌شد و حالا یکی از عناصر گفتمان او، خطبه‌های امام علی(ع) در نهج البلاغه است. اما چگونه او که به نوعی طیف تحولخواه و متمایل به توسعه را در این انتخابات نمایندگی کرد، می‌تواند در سال ۱۴۰۳ گفتمان خود را بر شالوده نهج البلاغه پی بریزد و آیا چنین روشی می‌تواند برای توسعه کشور موفقیت آمیز باشد؟

برای پاسخ به این سوال باید به چند نکته توجه کرد.

اول آن که در سالهای اخیر و با اتفاقات رخ داده، دست کم بخشهایی از نهج البلاغه در نظام حکمرانی کشور مهجور بود؛ تا جایی که اخیرا یکی از منتقدین فرهنگی مدعی شده بود، نهج‌البلاغه تا قبل از حضور پزشکیان در انتخابات، در تلویزیون ممنوع بود و اگر در برنامه‌ای از نهج البلاغه استفاده می‌شد، عوامل آن تذکر می‌گرفتند! علاوه بر این، کنایه‌ای در بین نسل مرتبط با مبارزان قبل از انقلاب مطرح بود که می‌گفتند با نهج البلاغه انقلاب کردند و حالا با رساله و مفاتیح کشور را اداره می‌کنند!

اما در حکومتی که مدعی برقراری انحصاری حکومت دینی است و شب تا صبح در صداوسیمای آن روحانیون مشغول خواندن آیه و حدیثند، واقعا نهج البلاغه جزو ممنوعیت‌هاست؟ به نظر می‌رسد آنچه مورد نظر این گروه است، بخشهایی از سخنان امام علی(ع) است که مضمون آنها نقد صریح و بی پروا و عتاب و خطاب حکومت است و در فضایی که نارضایتی عمومی بالاست، شنیدن این مضامین موجب تطبیق‌هایی در ذهن مردم می‌شود. مضامینی شبیه این فراز که «انحطاط دولت‌ها و حکومت‌ها را به چهار چیز می‌توان شناخت: ضایع کردن مسائل اصولی و پرداختن به مسائل فرعی؛ گزینش افراد فرومایه و سطح پایین و به عقب راندن عناصر لایق و شایسته.» چنین محتواهایی نه تنها حرف دل ناراضیان سیاسی، بلکه مطالبه کنشگران توسعه خواه، عالمان عرصه مدیریت و بهره‌وری و به ویژه صاحب‌نظران منابع انسانی نیز هست که همواره منتقد انتصاب افراد ناکارآمد در مناصب بالا و جایگزین کردن مسائل فرعی و حاشیه‌ای به جای مسائل مهم و کلان کشور بوده اند.

واقعیت آن است که محتوای متنی چون نهج البلاغه، به رغم گذشت بیش از ۱۰۰۰ سال از بیان آن، همچنان دربرگیرنده برخی مفاهیم اساسی مفید در مدیریت و حکومتداری و نیز تبیین رابطه حکومت و مردم است؛ به نظر می‌رسد همچنان جامعه ایران تا عملیاتی شدن این مضامین فاصله دارد و مسعود پزشکیان نیز در سخنان و گفتمان خود، نوعا به همین موارد اشاره دارد.

گفتمان او مبتنی بر مشورت و مشارکت همه اقشار جامعه، میدان دادن به تجار و صنعتگران، توجه به فرودستان و صدای بی صدایان شدن، بسط عدالت و دفاع از حقوق مردم، حکمرانی خوب با جلب همکاری نخبگان و شایستگان و خوشنامان و دفع فرصت طلبان و احترام به مردم و شنیدن نقدها و اعتراضاتشان است و با این نگاه می‌توان جامعه‌ای سرشار از امید و نشاط در مسیر پیشرفت و توسعه ساخت.

رئیس جمهور در سخنرانی مراسم تنفیذ حکم خود، با کمک از عهدنامه مالک، مخاطبان را میخ‌کوب کرد، آن گاه که عشق‌ورزی به مردم را مهم‌ترین وظیفه و صفت حاکم شمرد و آنجا که گفت، دلیل شایستگی حاکم، ذکر خیر اوست که خدا بر زبان مردم جاری می‌کند. او از قول امام علی(ع) ملاک کارآمدی را رضایت مردم و نه کسب رضایت حاکمان بالادست شمرد.

این گونه اهمیت قائل شدن به رضایت مردم و نقش افکار عمومی، به عنوان معیار شایستگی حاکم، چه بسا در برخی حکومتهای کاملا دموکراتیک نیز دیده نشود و با این حال رئیس جمهور جدید ایران، با اتکا به یکی از مهمترین نصوص دینی به دنبال پیاده کردن این رویکرد است.

از سوی دیگر در حالی که بخشی از مخالفان رویکردهای توسعه‌ای و مردمسالار، با استناد به برخی خوانش‌ها از دین، به مانع تراشی در مسیر توسعه و کارآمدی می‌پردازند، اتکا به نهج البلاغه و کلام علی(ع) به عنوان مهمترین الگوی حکومت شیعی، می‌تواند این دسته از مخالفان را تضعیف کند و همین امر، وجهی از اهمیت گفتمان نهج البلاغه از سوی آقای پزشکیان است.

البته باید به این نکته نیز توجه کرد که گرچه نهج البلاغه محورهای اساسی بسیار کارآمد و همچنان مغفول در جامعه ما دارد، اما بخشی از مضامین آن، بدون روزآمد نمودن متناسب با عصر کنونی و همچنین ساختارمند کردن آنها با دولت مدرن امروزی، قابلیت اجرا ندارد. در این راستا باید با استفاده از مضامین بلند نهج‌البلاغه، شیوه‌های کارآمد امروزی را برای تحقق آنها در نظر گرفت و در این صورت است که حتی در سال ۱۴۰۳ نیز می‌توان گفتمانی توسعه‌ای را با بهره گیری از نهج البلاغه سامان داد.

بهره‌وری درس عمومی دانشگاه‌های کشور شد

درس بهره‌وری به جدول دروس عمومی اختیاری دوره‌های تحصیلی کارشناسی و کاردانی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور اضافه می‌شود.
شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی در راستای ارتقای دانش و فرهنگ بهره‌وری در جلسه مورخ ۲۷ خرداد ماه امسال، مصوب کرد که درسی با عنوان بهره‌وری در جدول دروس عمومی اختیاری دوره‌های تحصیلی کارشناسی و کاردانی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اضافه شود. بر این اساس، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور از مهرماه سال جاری می‌توانند در چارچوب مقررات تعیین‌شده برای ارائه دروس عمومی اختیاری، نسبت به ارائه این درس اقدام کنند.

عضو هیات مدیره انجمن بهره‌وری ایران، رئیس دفتر رئیس جمهور شد

رئیس جمهوری اسلامی ایران در حکمی محسن حاجی‌میرزایی را به‌سِمت رئیس‌دفتر رئیس‌جمهور منصوب کرد.
دکتر محسن حاجی میرزایی که هم اکنون عضو هیات مدیره انجمن بهره‌وری ایران است، از سال ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۹ نیز ریاست سازمان بهره‌وری را برعهده داشته و سابقه وزارت آموزش و پرورش و دبیری هیات دولت را نیز دارد. فعالان و متخصصان بهره‌وری امیدوارند حضور حاجی میرزایی با سابقه طولانی در امر بهره‌وری، موجب توجه ویژه دولت و رئیس جمهور به این موضوع بسیار مهم در مجموعه ارکان کشور شود.

اجرای موفق آبیاری هوشمند در سه هزار هکتار اراضی کشاورزی کشور

رئیس موسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی اعلام کرد: طرح آبیاری هوشمند به صورت الگو و با موفقیت در سطح سه هزار هکتار از اراضی کشاورزی کشور اجرا شد.
حسین دهقانی سانیج در گفت و گو با ایرنا افزود: این طرح با توجه به بحران آب در کشور به‌ویژه در بخش کشاورزی بر اساس یافته‌های پژوهشی و فناورانه موسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی با همکاری معاونت آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی طی ۲ مرحله اجرا شده است. وی بیان کرد: در اجرای این طرح، ضمن مدیریت بهینه آب، شاهد افزایش بهره‌وری و کمک به حل بحران آب هستیم.
این طرح طی ۲ سال گذشته در کشور اجرا شد که با افزایش متوسط ۴۱.۵ درصدی کارایی آب مصرفی و ۱۶.۴ درصدی عملکرد محصولات زراعی و باغی همراه بوده است. بر این اساس امکان اجرای کشاورزی دقیق هوشمند در اراضی زراعی و باغی کشور میسر بوده و صرفه‌جویی قابل توجهی در مصرف آب و افزایش عملکرد محصولات خواهد داشت.

انجمن بهره‌وری ایران در نامه‌ای به دکتر مسعود پزشکیان، دغدغه‌های فعالان حوزه بهره‌وری را با رئیس جمهور منتخب در میان گذاشت و چند پیشنهاد هم برای ارتقاء بهره‌وری مطرح کرد. متن این نامه به شرح زیر است:

در نامه انجمن بهره‌وری ایران به مسعود پزشکیان مطرح شد:

تشکیل کارگروه ملی بهره‌وری

بنام خداوند گشایشگر دانا

برادر گرامی جناب آقای دکتر پزشکیان
ریاست محترم جمهوری منتخب
با سلام و احترام

با آرزوی توفیق الهی برای حضرت‌عالی در مسئولیت بسیار خطیر ریاست جمهوری در این مقطع زمانی، بدون هرگونه مقدمه‌ای، **نظرات انجمن بهره‌وری ایران به‌عنوان فعال ترین و با سابقه ترین انجمن** و سازمان غیردولتی در زمینه بهره‌وری که متاسفانه علیرغم اهمیت بسیار بالای آن، در کشور ما مغفول مانده است را حضورتان عرض می‌داریم، امید که از آغازین روزهای فعالیت به‌ویژه در انتخاب همکاران محترم در هیات وزیران مورد توجه ویژه جناب‌عالی قرار گیرد:

۱

امروزه بهره‌وری به یک چالش اساسی و یک اولویت راهبردی در نظام حکمرانی کشور تبدیل شده است. اگرچه اهمیت بهره‌وری همواره مورد توافق و اجماع مدیران ارشد کشور از جناح‌های مختلف بوده و در برنامه‌های توسعه کشور بدان پرداخته شده، اما توفیق چندانی در تحقق آن در عمل حاصل نگردیده است، مسئله اینجاست که رفع ناکامی‌ها در زمینه بهره‌وری، در تعارض با بسیاری از سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی، و سیاسی حاکم در چند دهه اخیر قرار گرفته و عملاً مغفول واقع شده است که این خود به تعمیق و تشدید بحران بهره‌وری انجامیده است. در نتیجه **در شرایطی قرار گرفته‌ایم که تصمیمات مقطعی اثربخش نبوده و راهی جز اخذ تصمیمات اساسی و شجاعانه و درعین حال سخت وجود ندارد.** بحران کمبود انرژی در کشوری که خود دارنده بزرگ‌ترین ذخایر انرژی دنیاست و چالش‌های سرزمین در حوزه آب، خاک و منابع طبیعی، نمونه‌های گویا از وضعیت نگران کننده بهره‌وری است.

۲

رشد تولید ناخالص داخلی هر کشور حاصل رشد دو عامل اصلی، یعنی افزایش سرمایه‌گذاری و رشد بهره‌وری است. میزان رشد بهره‌وری در هر کشوری، حکایت از توانمندی‌ها، صلاحیت‌ها و شایستگی‌های نظام مدیریت و مدیران آن کشور می‌باشد. به عبارتی بهره‌وری شاخص مهمی برای سنجش میزان پیشرفت و کیفیت توسعه یک کشور است. در سه برنامه ۵ ساله چهارم، پنجم و ششم مقرر گردیده بود که سهم بهره‌وری از رشد GDP به ترتیب ۳۱٪، ۳۳٪ و ۳۵٪ باشد و به عبارتی ۲,۵ تا ۲,۸٪ از رشد ۸ درصد سالیانه از بهره‌وری باشد. آنچه در عمل با کمال تاسف رخ داده است، سهم بهره‌وری از رشد GDP ۳,۸٪ در برنامه چهارم فقط ۰,۶ درصد و رشد منفی ۰,۵ درصد در برنامه پنجم و رشد منفی ۳,۷ درصد در برنامه ششم بوده است. (یعنی یک سیر نزولی و شدید در نابهره‌وری اقتصاد کشور) یعنی نه تنها بهره‌وری موجب رشد اقتصادی نشده است، بلکه ناکارآمدی‌ها و نابهره‌وری‌ها رشد اقتصادی را نیز منفی‌تر کرده است. این در حالی است که در ۲۴ کشور آسیایی بر اساس گزارش سازمان بهره‌وری آسیایی، سهم بهره‌وری در رشد تولید ناخالص داخلی‌شان در دوره مشابه به‌طور میانگین ۳۵٪ بوده است.

۳

بهره‌وری حاصل دو عنصر اصلی یعنی بهره‌وری سرمایه و بهره‌وری نیروی کار است که کشور ما در هر دو عرصه دچار مشکل جدی است. **بهره‌وری سرمایه** به دلایل گوناگون از جمله طولانی شدن دوره اجرای پروژه‌ها تا بهره‌برداری، رکود اقتصادی و تعطیلی ۳۰ تا ۵۰٪ ظرفیت تولید واحدهای صنعتی، وجود مقررات زائد در محیط کسب و کار در حوزه‌های مختلف، اخذ موافقت اصولی تا امور گمرکی، مشکلات ارزی، مشکلات بانکی، مشکلات حوزه صادرات و ... دچار مشکل جدی است. در کشور ما متاسفانه با خواب سرمایه بسیار بالایی روبرو هستیم، بیش از ۸۰ تا ۹۰ هزار پروژه عمرانی ناتمام و سهم بالای انبار در بخش تولید و صنعت بالغ بر ۱۵% تولید ناخالص کشور مربوط به موجودی انبار است. این نسبت در دنیا رقمی معادل ۲,۳٪ است. (داوود دانش جعفری، کتاب بهره‌وری امروز ایران، صفحه ۵۸).

۴

پایین بودن بهره‌وری نیروی کار هم کم و بیش دلایلش در میان کارمندان و کارگران به‌ویژه شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی، به دلیل ضعف در نظام اداری، بوروکراسی، ناکارآمدی مدیران و مدیریت و دخالت‌های گوناگون عوامل نظارتی روشن است. البته در بخش بهره‌وری نیروی کار لازم است مشکلات ناشی از بیکاری، رشد گسترده مشاغل کاذب و ناپایدار و رکود اقتصادی ناشی از تحریم‌ها نیز مورد نظر قرار گیرد.

۵

بهروری و رشد فن آوری و نوآوری ارتباط تنگاتنگی دارند. بطوریکه در بعضی از متون آنها را معادل هم می‌دانند. در حال حاضر بیشتر واحدهای صنعتی و خدماتی ما از نظر تکنولوژی نسبت به رقبای خود عقب هستند و به دلایل مختلف از جمله تحریمها، دسترسی به تکنولوژهای روز را ندارند. این امر باعث افزایش هزینه‌ها و کاهش بهره‌وری آنها در مقایسه با رقبا و در نهایت تعطیلی آنها می‌شود.

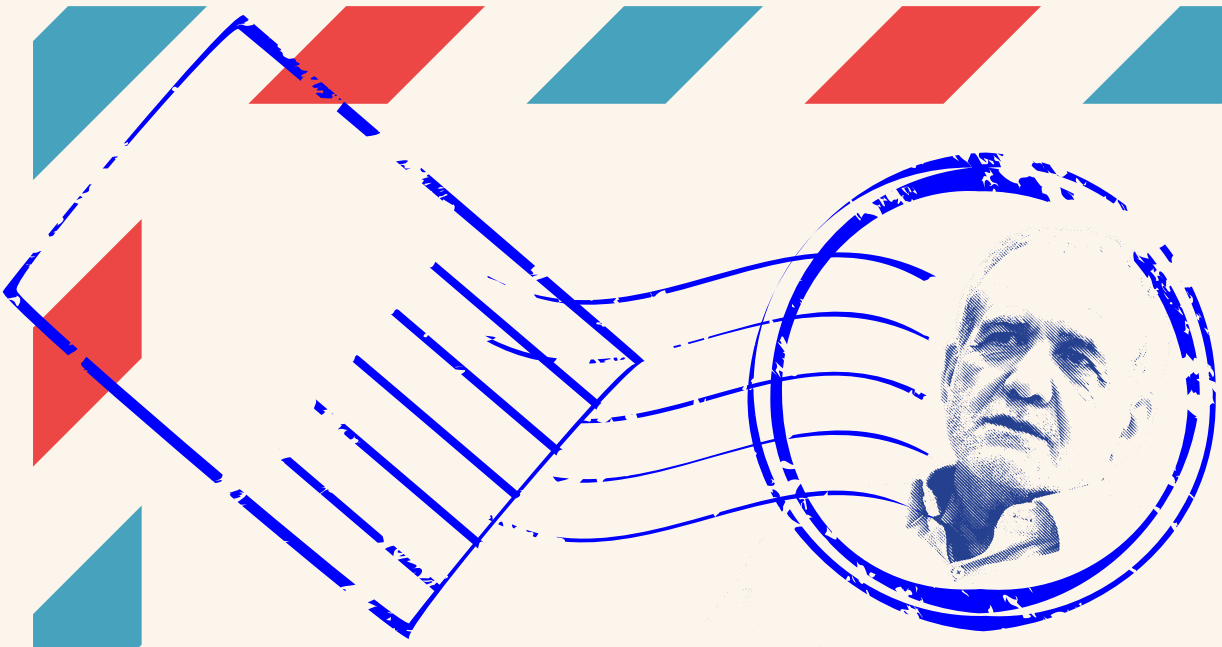

۶

از چالش‌های حاکم بر اداره امور کشور، عدم تحقق اهداف برنامه‌های توسعه ۵ ساله در بخش اجـــرا می‌باشد، لازم به توجه است که مهمتر از تدوین برنامه‌های ۵ ساله و یک ساله خوب اجراشدن آنهاســـت، در این راســـتا نیازمند عارضه‌یابی عوامل و رصد اجرایی برنامه‌ها از طرف ســـازمان برنامه و بودجه و ارزیابی نتایج آنها مبتنی بر شـــاخص‌های بهره‌وری هستیم.

۷

چالش ناترازی انرژی و فرآورده‌های نفتی در کشـــور بســـیار جدی می‌باشـــد و هر روز نیز بحرانی‌تر می‌گردد بطوریکه در آینده باید بجای صادرات شـــاهد واردات فرآورده‌هـــای نفتی مانند بنزین برای پاســـخ به افزایش تقاضا و مصرف بی‌رویه انرژی و فرآورده‌های نفتی در کشور باشـــیم و لذا برای حل این چالش باید تصمیمات سرنوشت سازی هم در حوزه سیاست‌های قیمتی، هم فرهنگ‌سازی در جامعه و هم در اصلاح فرآیندها و فن‌آوری‌های تولید گرفته شود.

۸

گســـترش ارتباطات و تعاملات بین‌المللی برای رشد و رونق اقتصادی کشور و ارتقاء بهره‌وری یک امر ضروری و حیاتی است. دور بودن از تعاملات اقتصادی در جهـــان موجب نزول دائم توان اقتصاد کشور می‌گردد. عدم تعامل با اقتصاد آزاد جهانی یعنی اتخاذ سیاست جایگزینی واردات، که یک سیاست شکست خورده در دنیاست.

۹

رقابت در بازارها، عامل مهم توجه بخش‌هـــای صنعت، معدن، خدمات و کشاورزی به افزایش بهره‌وری است، **بهره‌وری در حوزه اقتصاد اساسش بر رقابت تعریف می‌شود**، هر بنگاه که در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی بتواند رقابت کند، به مرتبه بالاتری از بهره‌وری دست خواهد یافت. رقابت موجب ارتقاء کیفیت با قیمت ثابت یا کاهش قیمت با حفظ کیفیت می‌شود. اما در کشور ما این رقابت بخاطر بعضی از سیاستها و عدم تعامل مناسب با دیگر کشورها به خوبی شکل نگرفته است. که نمونه بارز آن را در صنعت خودرو شاهد هستیم.

۱۰

از دیگر عوامل بســـیار موثـــر در پایین بـــودن بهـــره‌وری و وجود نابهره‌وری‌ها، **ضعف در باور بهره‌وری در بین مسئولان و مدیران ارشد و فرهنگ کار، نوآوری و بهره‌وری در جامعه است**. به عنوان مثال کمتر و به‌ندرت با این پرسش یا تذکر از طرف نمایندگان مجلس به وزرا روبرو بوده‌ایم که چرا بهره‌وری در حوزه و بخش شما ضعیف است؟ به‌ندرت در جلسات هیات دولت در گذشته شاهد بحث و گفتگو در مورد مسائل اساسی بهره‌وری بوده‌ایم. در حالی که مســـائل و مشـــکلات روزمره همچون پایین بـــودن تولید، رکود اقتصادی، تورم و حتی مسائلی مثل مرغ و تخم مرغ و ... که همه معلول غفلت از بهره‌وری و کارآمدی است، وقت گران دولت و مجلس را به خود اختصاص داده است، هنوز بعد از گذشت ۴۰ سال که رشد میانگین بهره‌وری کشور تقریبا صفر بوده است، هیچ وزیری برای برنامه‌های خود پیوست بهره‌وری نمی‌دهد و ارزیابی‌ها و نظارت‌های کلی سازمان ملی بهره‌وری ایران نیز علی‌رغم پیشرفتهایی که در دوره جدید مدیریت این سازمان داشته است در این حوزه به اندازه کافی تاثیر گذار نبوده است.

۱۱

در زمینه فرهنگ و دانش بهره‌وری هم باید کار از آموزش و پرورش شروع و در دانشگاه‌ها تعمیق یابد و در صداوسیما به‌طور مستمر الگوهای موفق بهره‌وری معرفی و ترویج شود، اما افسوس که صداوسیما حتی در حد تبلیغ یک کالا مثل لوازم خانگی هم به بهره‌وری بها نداده است و اینها واقعیت‌های نابهره‌وری در کشور است. متاسفانه مدارس و دانشگاه‌های ما نیز در حد حداقل هم به پرورش منابع انسانی بهره‌ور توجه و عنایتی ندارند.

جناب آقای دکتر پزشکیان عزیز

وقت جنابعالی را در این روزهای پرمشغله بیش از حد تصدیع نمی‌نماییم و به سایر دلایل عدم توجه و توفیق در حوزه بهره‌وری از جمله نبود نظام شایستگی در انتصابات و ارتقای مدیران، مشکلات ناشی از نظام حقوق و دستمزد، افت سرمایه‌های اجتماعی، بی‌ثباتی در اقتصاد به‌ویژه نرخ ارز، ناهماهنگی‌های زیاد در دولت ناشی از ساختارهای موازی و اقدامات ناهماهنگ، تمرکزگرایی، عدم ریسک پذیری و شـــجاعت مدیران و عوامل دیگر نمی‌پردازیم، اینک با اغتنام فرصت و برای تحقق رشد ۳۵ درصد از میزان رشد تولید ناخالص داخلی کشور از محل بهره‌وری که در برنامه هفتم توسعه پیش‌بینی شده است، معروض میداریم که برای دست‌یابی به این هدف مهم نیاز به تصمیمات سرنوشت ساز می‌باشد که ذیلاً تقدیم می‌داریم.

۱ البته یادآوری می‌نمائیم که در سه سال گذشته براساس گزارشهای سازمان ملی بهره‌وری شاهد تغییرات خوب و مثبتی در رشد اقتصادی و بهبود سهم بهره‌وری در این رشد بوده‌ایم که نیازمند بررسی و ارائه تحلیل مستقل می‌باشد.

۲ **تشکیل یک کمیته یا کارگروه ملی** متشـــکل از افراد شایسته و نخبه در حوزه مدیریت بهره‌وری از اســـاتید برجســـته دانشگاه، مدیران موفق از دولت و بخش خصوصی، مشاوران باسابقه مدیریت، برای بررسی و عارضه‌یابی همه جانبه و جامع موضوع با مطالعه کلیه ســـوابق و بهره‌گیری از تجارب بین‌المللی و ارائه راهکارها و برنامه‌های پیشـــنهادی روشن، اثربخش و قابل اجرا. این کمیته که اعضایش با حکم مستقیم جنابعالی تعیین می‌گردند، می‌تواند به‌عنوان مجمع عالی بهره‌وری کشور هر ساله به‌طور مستمر وضعیت بهره‌وری را رصد و گزارش‌های تحلیلی سالیانه را ارائه نمایند.

۳ **شایسته است در انتخاب وزراء، مدیران ارشد و استانداران** توجه ویژه به شایستگی‌های فردی و تخصصی، انگیزه، شادابی با تاکید بر باور و تعهد به رشد بهره‌وری صورت گرفته و درخواست برنامه خاص از آنان قبل از معرفی و انتصاب در ارتباط با بهره‌وری صورت گیرد.

۴ **دستور ویژه به وزرای منتخب** آمـــوزش و پرورش، عتف، فناوری اطلاعات و ارتباطات، صنعت معدن و تجارت، جهاد کشاورزی، نفت و نیرو و روسای دو سازمان مهم برنامه و بودجه و اداری و استخدامی برای ارائه برنامه ویژه بهره‌وری به هیات دولت ظرف سه ماه.

۵ بدون شک در همه کشورها **بخش خصوصی** نقش پیشران در رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، گسترش مبادلات تجاری و توسعه صادرات، ایجاد درآمد و رفاه را بر عهده دارد. توجه دولت به این بخش و برقراری تعامل موثر با آن با کاهش و حذف تدریجی و برون سپاری وظایف و فعالیت‌های خود می‌تواند موجب تحـــرک و پویایی و پایداری اقتصاد همراه با ارتقاء بهره‌وری گردد. **بخش خصوصی و تعاونی عاشـــق و با انگیزه است که می‌تواند با ابتکار و نوآوری بهره‌وری را به حداکثر جایگاه خود برساند.**

۶ برای رســـیدن به اهداف تعیین شـــده در زمینه بهـــره‌وری باید به گشـــودگی حوزه اقتصاد همراه با بهبود موثـــر در روابط بین‌الملل، جلب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، توسعه صادرات، جلب مشارکت ســـرمایه‌گذاری ایرانیان مقیم خـــارج، امیددادن بـــه کارآفرینان و صنعتگران با تحول همه جانبه و بهبود محیط کسب و کار توجه ویژه صورت گیرد.

۷ **اصلاح نظام اداری و چابک سازی آن و بهبود فرآیندهای اداری** و حذف بورکراسی‌های زاید موجود که نقشی تعیین کننده در کاهش هزینه‌ها، افزایش بهره‌وری و اجرای قوانین دارد، لازم است در اولویت برنامه‌های دولت قرار گیرد.

۸ **بســـط آگاهی عموم جامعه** نســـبت به اهمیت و ارزشهای ارتقاء بهره‌وری به منظور گسترش مطالبه‌گری مردم نسبت به تحقق اهداف و اقدامات بهره‌وری از طریق توجه اثربخش به موضوع در فضای مجازی و رسانه‌های گروهی بویژه رسانه ملی از پیش نیازهای ضروری است.

۹ نگاه اصولی و بلندمدت ایجاب می‌کند که **بهره‌وری از مدارس شروع شود،** آموزش مهارتهای اولیه و پایه بهـــره‌وری در زندگی به کودکان و نوجوانان مورد توجه قرار گیرد و در زمره آموزشهای اصلی کشور قرار گیرد، تا در آینده شهروندانی توانمند آگاه و مطالبه‌گر تربیت شوند.

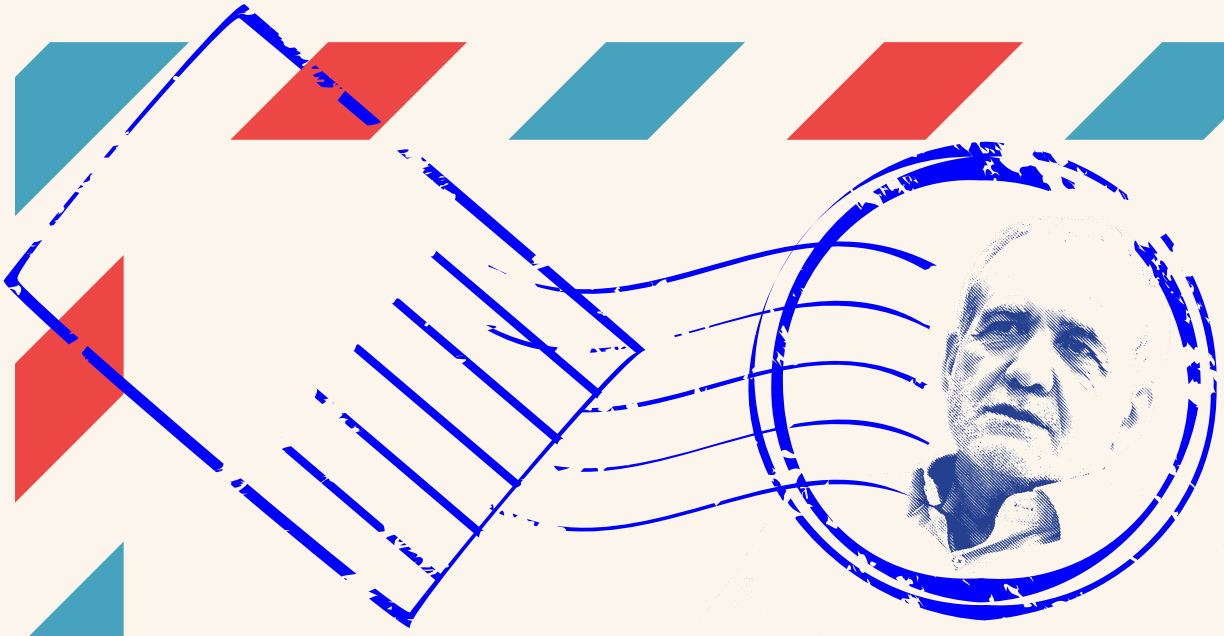

۱۰ تاکید سنجیده و اثربخش ریاست محترم جمهوری و وزرا در گفتمان رسمی خود در نطق‌ها، بیانیه‌ها، بخشنامه‌ها، مصوبات، مصاحبه‌ها و گفتگو با اصحاب رسانه به مقوله بهره‌وری، نقشی تعیین کننده در توسعه فرهنگ بهره‌وری و اجرای پروژه‌های مرتبط دارد. که در این بخش لازم است از توجه ویژه شهید خدمت آقای رئیسی به گفتمان بهره‌وری قدردانی شود.

۱۱ **ارتقاء فناوری و نوآوری** در سطح بنگاه، بهره‌وری را افزایش داده و موجب بهره‌وری اقتصادی بالاتر می‌گردد. رویکرد سکویی (پلتفرمی) در انجام فعالیتهای تولیدی، خدماتی، بازاری یک رویکرد موفق و کارآمد می‌باشد. گسترش و توسعه اقتصاد پلتفرمی برای ارتقاء بهره‌وری یک ضرورت است که نیازمند ایجاد و بهبود زیرساختها در این راستا می‌باشد.

۱۲ **حمایت و تشویق حرکت نوآوری** در جهت امیدآفرینی در شرکت‌های دانش بنیان، استارت‌آپ‌ها، شتاب‌دهنده‌ها و جلوگیری از خروج نخبگان و جوانان با استعداد با حمایت خاص از رشد اقتصاد دیجیتال و کسب و کارهای اینترنتی با تامین زیرساخت‌های فنی و قانونی ضرورت دارد.

۱۳ **بهینه‌سازی مصرف انرژی** از طریق اجرای صحیح قوانین موجود از جمله تشکیل بازار واقعی و شفاف انرژی و کاهش مداخلات دولت در این زمینه و تشکیل نهاد تنظیم گر در حوزه انرژی از جمله تصمیمات مهمی است که در کنار سایر سیاستهای قیمتی و غیر قیمتی می‌تواند به کاهش ناترازی انرژی در کشور کمک نماید.

۱۴

در ارتباط با متولی بهره‌وری در کشور دو گزینه زیر پیشنهاد می‌شود:

الف: با توجه به ضرورت پیش‌بینی سهم و جایگاه بهره‌وری در کلیه طرح‌ها و برنامه‌های بخشی که نهایتا به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد پیشنهاد می‌شود سازمان برنامه و بودجه به سازمان برنامه‌ریزی و بهره‌وری تبدیل تا در کلیه برنامه‌های پیشنهادی و تخصیص اعتبار به دستگاه‌ها، سهم و نقش بهره‌وری در تحقق آنها پیش‌بینی و لحاظ شود. البته این بدان معنی نیست که سازمان ملی بهره‌وری به عنوان یک سازمان یا معاونت زیرمجموعه سازمان برنامه و بودجه قرار گیرد بلکه بهره‌وری در همه ارکان سازمان دیده خواهد شد.

ب: برای ارتقای اثربخشی و کارآمدی سازمان‌های مسئول در حوزه نوآوری، بهره‌وری و کیفیت با کنار هم قرار گرفتن معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و سازمان‌های بهره‌وری و استاندارد ساختار توانمند و هماهنگ‌تری با عنوان معاونت بهره‌وری، نوآوری و کیفیت (P.Q.I.) تاسیس و سازمان‌های مرتبط نیز با اعمال اصلاحات در وظایف و ساختار در ذیل آن قرار گیرند.

در پایان توفیق روزافزون از درگاه ایزد منان برای جنابعالی در توسعه کشور و حل مشکلات متعدد و متنوع مردم برای رسیدن به ایرانی آباد، آزاد و مستقل با توجه و عنایت ویژه‌ای که به بهره‌وری خواهید فرمود، مسالت می‌نماییم.

نصرالله جهانگرد
رئیس هیات مدیره

سیدحمید کلانتری
مدیر عامل

این اقتصاد ناترازِ!

مهدی غضنفری، وزیر پیشین صمت و رئیس صندوق توسعه ملی در دولت سیزدهم، در حساب شخصی خود در ایکس، به تعدادی از ناترازی‌های کشور اشاره کرد و نوشت:
بیایید با هم فهرست ناترازی‌ها را کامل کنیم تا دولت چهاردهم آنها را اولویت بندی کرده و انشاءالله در حد توانش و با توجه به گستره امکانات ملی و حضور بخش خصوصی، اینکه چرا تا این حد ناترازیم، بماند برای توییت‌های بعدی...
بدون رعایت اهمیت؛ ناترازی و شبه ناترازی داریم در:

ردیف	حوزه ناترازی	توصیف
۱	برق	پیشی گرفتن مصرف داخلی به جای صادرات
۲	بنزین	درآستانه نیاز به واردات به جای صادرات
۳	گاز	درآستانه واردات به جای صادرات
۴	بانکها	غریق به جای ناجی
۵	بازار سرمایه	ارزش بر به جای ارزش ده
۶	ارز	سبقت مصارف ارزی به جای تزاید منابع
۷	اشتغال	تزاید دانش‌آموختگان بیکار به جای جذب فوری
۸	مسکن	اجاره نشینی به جای خانه‌دار بودن
۹	سرمایه‌گذاری	کوچکی تشکیل سرمایه در مقایسه با سرمایه مورد نیاز
۱۰	صندوق توسعه ملی	بدهی بالای ۱۰۰ میلیارد دلار دولتها به جای حفظ سهم نسل آتی
۱۱	خودروسازی دولتی	ضرر و انتظار به جای سود و کیفیت
۱۲	نهاده‌های دامی	مصرف روزافزون ارز در شرایط کمبود ارزی
۱۳	هوش مصنوعی	سرمایه‌گذاری اندک به جای موقعیت اول منطقه
۱۴	لجستیک هوایی	عقب‌ماندگی آشکار به جای هاب هوایی منطقه
۱۵	سازمانی اداری	برخی روشها و فرایندهای فرسوده به جای چابک و هوشمند
۱۶	فضای کسب و کار	بعضا فساد و کتمان در مقایسه با سلامت و شفافیت مورد انتظار
۱۷	مهاجرت	مقایسه خروج نیروی انسانی و سرمایه، با ورود آنها
۱۸	تورم	رشد بیشتر قیمتها در مقایسه با دستمزدها، نتیجه ملموس سایر ناترازی‌ها

توجه به این حجم از ناترازی از طرف یک مدیر ارشد دولتی، هم جای سپاس دارد به دلیل شجاعت در اقرار صادقانه به نارسایی‌های بزرگ کشور و هم جای تاسف به دلیل رسیدن یا رساندن کشور به این وضعیت. اما مهمتر این است که دلایل پیدایش آنها شناسایی و برای حل آنها راهکارهای اثربخش و نه تسکینی ارائه کرد.

بهروز محمودی
معاون سازمان ملی بهره‌وری

۷ پیشنهاد برای حرکت دولت جدید به سوی بهره‌وری

در حال حاضر با برخی حقایق مواجه هستیم، از جمله:
الف- دولت چهاردهم برای پیشبرد برنامه‌ها و تحقق اهداف سیاست‌های کلی و قوانین جاری، با چالش‌های اساسی مواجه است تا بتواند رشد اقتصادی چند سال گذشته را که عمدتا ناشی از پر شدن ظرفیت‌های خالی اقتصاد بود، تداوم بخشد. بخشی از این چالش‌ها عامل داخلی دارد و بخشی از آنها ناشی از عوامل بیرونی نظیر تحولات در سطح منطقه یا بین‌الملل در حوزه‌های سیاسی و اقتصادی است.
ب- حقیقت دوم این است که رشد شاخص بهره‌وری در درازمدت ناچیز و همواره نزدیک به صفر بوده است و اگر از نوسانات رشد در چند سال گذشته یا ادوار قبلی صرف نظر کنیم، نتیجه آن ایراد بزرگ در ساختار اقتصادی کشور و قرار گرفتن در وضعیت اقتصاد مبتنی بر برداشت منابع است. در نتیجه اقدام کلیدی مهم، تحول و پیش‌بینی راهکارهای حرکت به سمت اقتصاد مبتنی بر بهره‌وری است.
ج- حقیقت سوم در راستای فرمایش رئیس جمهور محترم است که مهم‌ترین سند اجرایی و برنامه کشور در دولت چهاردهم را برنامه هفتم خواندند که اخیراً ابلاغ رسمی آن هم صورت گرفته است. در نتیجه هرچه به عنوان برنامه‌های بهبود اولویت‌های کلیدی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی و نظایر آن در دستور کار قرار خواهد گرفت، باید ذیل برنامه هفتم و دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های آن باشد.
د- حقیقت چهارم اینکه رشد بهره‌وری الزاماً در سطح بنگاه‌های اقتصادی صورت می‌پذیرد، یعنی عوامل کمک کننده و تاثیرگذار بر رشد بهره‌وری عمدتاً در اختیار صاحبان بنگاه و سهامداران آن است؛ مواردی نظیر بهبود فناوری، استفاده از نیروی کارآمد، طراحی کسب و کار و نظایر آن که از ابزارها و تکنیک‌های بهره‌وری تبعیت می‌کند.
با عنایت به آسیب شناسی صورت گرفته، چالش‌های کلیدی رشد بهره‌وری در اقتصاد ایران ناشی از ضعف در ۴ حوزه بسترساز مهم است: نبود انگیزه برای ارتقای بهره وری در بنگاه، به طوری که سازوکارهای موجود موجب انتخاب مسیری غیر از رشد بهره وری را برای بنگاه‌ها پیشنهاد می دهد. یا ثبات اقتصادی و سیاسی در کشور وجود نداشته و لذا پیش‌بینی‌پذیری اقتصادی و سیاسی برای سرمایه‌گذاران و تحول آفرینان محقق نشده؛ همچنین کارایی بازار کار و بازارهای مالی و محصول به شدت نازل بوده و از طرف دیگر توانایی لازم برای بنگاه جهت ارتقای بهره‌وری وجود نداشته، یعنی طراحی نظام توانمندسازی نیروی کار متناسب با نیازها و الزامات محیط کسب و کار و تقویت فضای رقابت پذیری بنگاه‌های اقتصادی به خوبی صورت نگرفته است.

پیشنهادها:

۱ اکیداً پیشنهاد می‌شود پیگیری رشد اقتصادی و رشد بهره‌وری در کشور در سطح رئیس جمهور محترم دنبال شود که از نکات قابل اتکای رییس جمهور شهید بود؛ تبعات و اثرات مثبت این اقدام به حدی است که ضرورت دارد در دولت چهاردهم نیز دنبال شود و از تفویض کامل موضوع به معاونت‌های مربوطه اجتناب شود.

۲ تجربه نشان داده نظامات مدیریتی کشور یکپارچه نبوده و در نتیجه برایند اقدامات و مداخلات آنها در حکمرانی کشور دچار اصطکاک و خنثی کردن اقدامات می‌شود؛ لذا یکپارچه کردن نظام مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بسیار کلیدی و ضروری است. در این زمینه، ادغام واقعی یعنی مبتنی بر اصلاح فرایندها و یکپارچه‌سازی اهداف و ماموریت‌های نظام مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و ادغام دو سازمان برنامه بودجه و اداری و استخدامی کشور اکیداً توصیه می‌شود؛ در غیر این صورت انتخاب سکانداران این دو سازمان کلیدی و مهم باید در یک چارچوب و یک نگرش واحد مدیریتی و همراستا و همسو با هم صورت پذیرد. ضرورت دارد گردآوری محورها و اهداف نظامات و زیرنظامات حکمرانی کشور حول موضوع بهره‌وری رخ دهد. یعنی آنچه امروز تحت عنوان نظام برنامه‌ریزی، نظام بودجه‌ریزی، نظام اداری، ارتقا و انتصاب مدیران، نظام جبران خدمات، نظام ارزیابی عملکرد و غیره دنبال می‌شود، باید یکپارچه و با محوریت مفهوم بهره‌وری دنبال شود.

۳ پیشنهاد بعدی در خصوص شرکت‌های دولتی است و اکیداً توصیه می‌شود از تجربه خوب تشکیل کارگروه بهره‌وری شرکت‌های دولتی که در ذیل سازمان اداری استخدامی سازمان برنامه و بودجه وزارت امور اقتصاد دارایی و سازمان ملی بهره‌وری تشکیل شد بهره برداری شود. موارد قانونی و اجرایی حرکت و سوق دادن شرکت‌های دولتی به سمت نظام حکمرانی شرکتی جدی و دنبال شود بخش عمده‌ای از خدمات دولت و نیازهای جامعه در قالب فعالیت شرکت‌های دولتی است و لذا افزایش کارآمدی و شفافیت این شرکت‌ها نقش مهمی در تحقق شعارهای ریاست جمهور و افزایش امید جامعه خواهد داشت.

۴ پیشنهاد بعدی تسریع جاری‌سازی و تصویب نظام ملی بهره‌وری ایران است که از تکالیف دولت در ماده ۱۱۱ قانون برنامه هفتم می باشد. این طرح در سازمان ملی بهره‌وری آماده شده و قابلت طرح فوری در دولت را دارد. متن این نظام‌نامه در سال ۱۰۴۱ تهیه و به مراجع مربوطه جهت تصویب ارسال شد اما با دست‌اندازی دستگاه‌های اجرایی کشور، ابلاغ آن هنوز به نتیجه نرسیده است. پیشنهاد می‌شود این اقدام به عنوان اولین و مهم‌ترین اقدام دولت برای مدیریت بهره‌وری کشور در دستور کار قرار گیرد.

۵ پیشنهاد بعدی در مورد تجربه سازمان ملی بهره‌وری ایران از اجرای چند ساله پروژه استقرار چرخه بهره‌وری در دستگاه اجرایی کشور است. تجربه نشان می‌دهد مسائل کلیدی و اساسی کشور در سطحی فراتر از دستگاه‌های اجرایی قابل حل خواهد بود و برنامه‌های کنونی ارتقای بهره‌وری دستگاه‌های اجرایی کشور، گرچه بسیار مثبت و گامی رو به جلوست، اما مسائل پیچیده و کلیدی کشور را که ابرچالش محسوب می‌شوند، حل نمی کند؛ از جمله ناترازی انرژی، ناترازی نظام بانکی و پولی، صندوق‌های بازنشستگی، مسائل محیط زیست و بحران بهره‌وری آب در کشور، مواردی است که باید ذیل طرح نظام ملی بهره‌وری کشور دنبال شود و اکنون نیازمند اقدام فوری برای سازماندهی شورای عالی مربوط به بهره‌وری است.

۶ با توجه به نقطه قوت فرمایش رئیس محترم جمهور در بیانات انتخاباتی که ارجاع کار به کارشناسان است، از ارائه محتوای فوری و پیشنهادهای کارشناسی فوری که عمدتاً بدون پشتوانه فنی است، اجتناب شود. در این خصوص نهادهای دولتی و خصوصی مربوطه از جمله سازمان ملی بهره‌وری ایران و انجمن‌های بهره‌وری کشور مرجع خوبی برای شناسایی حوزه‌های فنی و تخصصی و طرح آن در دولت خواهند بود؛ لذا پیشنهاد می‌شود این ارتباط به صورت مستمر و پیوسته دنبال شود.

۷ پیشنهاد آخر، سه نکته در خصوص جایگاه سازمان ملی بهره‌وری است: اول اینکه اگر ادغام دو سازمان برنامه بودجه و اداری استخدامی کشور صورت گرفت، سازمان ملی بهره‌وری ایران به عنوان یک نهاد مستقل از لحاظ تصمیم گیری و فنی و به دور از ملاحظات سیاسی ذیل این سازمان به انجام وظیفه بپردازد و در عین حال از ابزارهای قدرتمند سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بهره‌برداری نماید. پیشنهاد دوم تشکیل این سازمان ذیل ریاست جمهوری است؛ بدین ترتیب می‌توان سطح پیگیری موارد و کارایی و اثربخشی آن را با اطمینان بیشتر دنبال نمود و پیشنهاد سوم ادغام ماموریتی این سازمان با معاونت علمی و فناوری است که طرح مربوط به این موضوع باید به صورت مستقل مورد بررسی قرار گیرد.

در مجموع سازمان ملی بهره وری ایران آمادگی ارائه گزارش مفصل راجع به مسائل کلیدی کشور در خصوص رشد اقتصادی و رشد بهره وری به شخص رئیس جمهور محترم را دارد که شامل روش‌های اجرایی پیشنهادی و گزارش مختصر عملکرد می شود.

نصرالله جهانگرد
رئیس هیئت مدیره انجمن بهره‌وری ایران

نوآوری، فناوری و هم‌آفرینی میان نسلی و بین گروهی

امروز در لبه یکی از پیچیده‌ترین مقاطع تاریخ معاصر کشور در عرصه ملی و جهانی (در همه ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، امنیتی و فناوری) قرار داریم و خداوند در نقطه عطف فقدان و شهادت رئیس جمهور دلسوز جناب آقای رئیسی، فرصت تاریخی مهمی را به دست مردم شریف، دانا و آگاه ایران و با حمایت رهبری معظم به وجود آورده است. سرآغاز این تحول و فرصت، حضور دکتر پزشکیان است که با رویکردی کاملا متمایز از رویه مرسوم منازعات انتخاباتی، مورد انتخاب و اعتماد مردم ایران و نخبگان کشور قرار گرفت.

با شعارهای کلیدی چون «عدالت»، «وحدت و هم‌زیستی همه گروه‌های جامعه»، «صدای بی‌صدایان»، «رفع تبعیض از اقشار و اقوام، جوانان و زنان»، «لزوم کارآمدی عالمانه» و «نوآوری و تحول‌آفرینی در مدیریت راهبری» کشور به صحنه آمده‌اند. و مکروا و مکرالله والله خیرالماکرین.

اکنون که هنگام بررسی و انتخاب نیروهای همکار کابینه آتی شده است، باید به نکات مهمی توجه داشته باشیم که اعضای کابینه آتی علاوه بر داشتن دانایی و رعایت شعارهای کلیدی و تعهدات رئیس محترم جمهور؛ باید با رویکردی کاملا تحول‌آفرین، همراه و هم‌افزای سایر بخش‌های دولت، برای تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مهم و اساسی، دارای نوآوری و توان باشند.

ما نیازمند این هستیم که علاوه بر هم‌افزایی بین‌نهادی و فرآیندی، توجهی ویژه به هم‌افزایی میان نسلی و بین گروه‌های مختلف جامعه نیز داشته باشیم. به شدت نیاز داریم با تعامل میان نسلی و بین اقشار اجتماعی، میراث انقلاب اسلامی را در قالب الگویی موفق و سلامت، از مدیریتی دانا و یک نظام اداری-اجرایی توانمند و چابک در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی؛ با رویکردی عادلانه، شایسته‌سالار و مقبول، به دست آینده بسپاریم تا ایران، برای همه فرزندان کشورمان، با سرافرازی و سربلندی، کماکان خانه امن، پایدار و موجب بالندگی باشد. با نگاه سنتی رایج به مسائل ایران تغییر زیادی نخواهیم داشت. با رویکردهای جاری و سنتی نمی‌توان بوروکراسی حجیم و پیچیده را که به مثابه قاتل توسعه ایران است و در سال‌های اخیر نزدیک به ۹۰ درصد منابع کشور را بلعیده، به سرمنزل اصلاح رساند. با رویکرد جاری و سنتی در آموزش، پژوهش، تعلیم و تربیت نمی‌توان نسل آینده را توانمند و دانا برای راهبری اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و صنعتی کشور پرورش و آموزش داد و گره از مشکلات کشور باز کرد. با رویکرد جاری و سنتی نمی‌توان صنعت عقب‌مانده از روزآمدی کشور را بدون سوبسیدهای کمرشکن انرژی ارزان در رقابت جهانی وارد کرد و سهمی شایسته برای کشور کسب کرد. با رویکرد جاری و سنتی نمی‌توان نظام درآمدهای ملی کشور را بهینه کرد تا بتوانیم به رشد ۸ درصد برسیم. با رویکرد جاری و سنتی و بدون نهادینه کردن نوآوری، خلاقیت و تخصص، سهم رشد ۳۰ درصدی بهره‌وری در منابع کل و برنامه توسعه کشور را نمی‌توان محقق کرد. لذا حتما مسوولان هر دستگاه با کمک فناوری، تخصص و نوآوری باید آگاهی جهان‌شمولی از طرح‌های تحول‌آفرین و دگرگون‌ساز در بخش مربوط داشته باشند تا تحت یک نظریه و معماری مشترک در دولت آتی، امکان دستیابی به رشد سریع، کاهش هزینه‌های ملی و افزایش فرصت، ثروت و رفاه مردم ایران را موجب شود. فناوری و نوآوری، در کنار همدلی و مدیریت آگاه، کلید حل عمده مسائل کشور است و ما در این بخش باید به مسوولیت خویش واقف و ان‌شاءالله عامل باشیم.

در انتخاب اعضای دولت، باید همگی به اتفاق، همراه با این نگرش، تلاش کنیم افرادی شایسته پیشنهاد دهیم، تا در این راه پرفراز و نشیب، هم یار و یاور رئیس‌جمهور محترم و هم دیگر اعضای کابینه باشند. ارتباطات، فناوری اطلاعات و نوآوری نقشی کلیدی در توسعه و رشد دانش‌بنیان کشور و تحقق یک اقتصاد دیجیتال پویا در کشور دارد. اینترنت، فناوری اطلاعات و میوه امروزی آن هوش مصنوعی، پیشران رشد و تحول جهان امروز شده و ما، با تکیه بر منابع عظیم جوانان خلاق خود، می‌بایست دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش را برای همه شهروندان فراهم کنیم و پرچمدار امیدآفرینی در جامعه باشیم.

اسماعیل حبیبی
مشاور رئیس سازمان ملی بهره‌وری ایران

لایه سخت و نرم بهره‌وری و تفاوت ایران با دیگر کشورها

ارتقای بهره‌وری در سطح ملی برای هر کشوری، نظر به تفاوت در شرایط محیطی و ویژگی‌ها و قابلیت‌های آن کشور، مسیر متفاوت و ویژه‌ای را می‌طلبد. برای اقتصاد رنجور ایران از تحریم‌های ظالمانه، نمی‌توان همان نسخه‌ای را ملاک عمل قرار داد که کشورهای توسعه یافته آسیایی مانند ژاپن، کره جنوبی، مالزی و ... در حال حاضر به اجرا می‌گذارند. حتی کاربرد روش‌های سنجش، پایش و تحلیل بهره‌وری که اکنون در کشورهای عضو سازمان بهره‌وری آسیایی OPA ملاک عمل قرار می‌گیرد، برای شرایط کنونی و ناپایدار اقتصاد ایران، جای بحث دارد که به برخی از این موارد اشاره خواهم کرد. ابتدا لازم است نگاهی داشته باشیم به مسیرهای ارتقای بهره‌وری که پیش‌روی کشورمان است. برای شرایط کنونی کشور که شامل فوریت و ضرورت نیز می‌شود، می‌توان به ترتیب اولویت به چهار مسیر اشاره نمود که باید ذیل هر کدام از این مسیرها، استراتژی‌ها و راهکارهای عملیاتی متمایزی تدوین و اتخاذ شود. این مسیرها را می‌توان در دو لایه کوتاه‌مدت و بلندمدت دسته‌بندی کرد که مسیرهای اول و دوم، لایه کوتاه‌مدت و مسیرهای سوم و چهارم لایه بلندمدت ارتقای بهره‌وری هستند.

مسیرهایی نظیر رفع تحریم‌ها، گشایش فضای سیاسی و اقتصادی، ارتقای تکنولوژی و ... در شرایط موجود می‌تواند موجب ارتقای بهره‌وری در کوتاه‌مدت شود، ولی نباید از این نکته غافل شد که اخذ نتایج پایدار و ایجاد بهبود در روندهای بلندمدت بهره‌وری، نیازمند نفوذ به لایه‌های فرهنگی جامعه، بینش و طرز تفکر مدیران و توسعه روش‌های مدیریتی خواهد بود.

شایان ذکر است این مسیرها حتما هم‌پوشانی‌هایی نیز با هم دارند و تفکیک، صرفا برای فهم بهتر موضوع و بالا بردن امکان تحلیل و بررسی است.

۱-فعال‌سازی ظرفیت‌های خالی:

در نتیجه تحریم‌های ظالمانه‌ای که علیه کشور اعمال گردیده، زنجیره تامین تولیدات داخلی با اختلال جدی مواجه شده است. از یک طرف فروش و صادرات محصولات داخلی با محدودیت‌هایی روبه‌روست و از طرف دیگر، تامین مواد اولیه برخی از صنایع که از خارج از کشور تامین می‌گردید، بسیار سخت، پرهزینه و یا کند شده است. در این شرایط به ناچار بسیاری از صنایع با ظرفیتی کمتر از ظرفیت اسمی خود مشغول به فعالیت هستند و به اصطلاح عامیانه، برای روشن نگه داشتن چراغ صنعت در حال تلاش و مجاهدت ایثارگونه هستند. طبیعتا در چنین شرایطی که مشکلات بهره‌وری آشکار و عیان است و از ظرفیت‌های موجود استفاده نمی‌شود، صحبت از تکنیک‌های ارتقای بهره‌وری نظیر تولید ناب، تولید به هنگام و ... محلی از اعراب نخواهد داشت.

صنعت نفت به عنوان شاهرگ اقتصاد ایران نیز از وضعیت مشابهی برخوردار است و محدودیت‌های اعمال شده در فروش و صادرات نفت، باعث شده استخراج نفت کمتر از ظرفیت بالقوه تاسیسات و منابع انسانی تخصیص یافته، انجام پذیرد.

در این شرایط لازم است فعال‌سازی ظرفیت‌های خالی اقتصاد ایران، به عنوان اولویت اول، برنامه ارتقای بهره‌وری ملی، هدف‌گذاری شده و برنامه‌ریزی‌های لازم در این خصوص انجام پذیرد. بدیهی است حل این مسئله بیش از آنکه نیازمند راهکار اقتصادی باشد، منوط به راهکارهای سیاسی است. به عبارتی دیگر گشایش فضای سیاسی و تعاملات بین‌الملل می‌تواند ضمن روان‌سازی صادرات و تامین مواد اولیه، مسیر فعال‌سازی ظرفیت‌های خالی صنایع داخلی را هموار نماید. شایان ذکر است برخی ظرفیت‌های خالی نیز ناشی از سوء مدیریت است و مرتبط دانستن آن با تحریم‌ها شاید ره به خطا رفتن باشد که در بند ۳ به تفصیل بدان خواهیم پرداخت.

۲-ارتقای تکنولوژی صنایع داخلی کشور:

یک تفسیر اشتباه از موضوع بهره‌وری، این است که سرمایه‌گذاری و بهره‌وری را دو مسیر جداگانه و مستقل برای رشد و توسعه کشور بدانیم و اینگونه بیان شود که

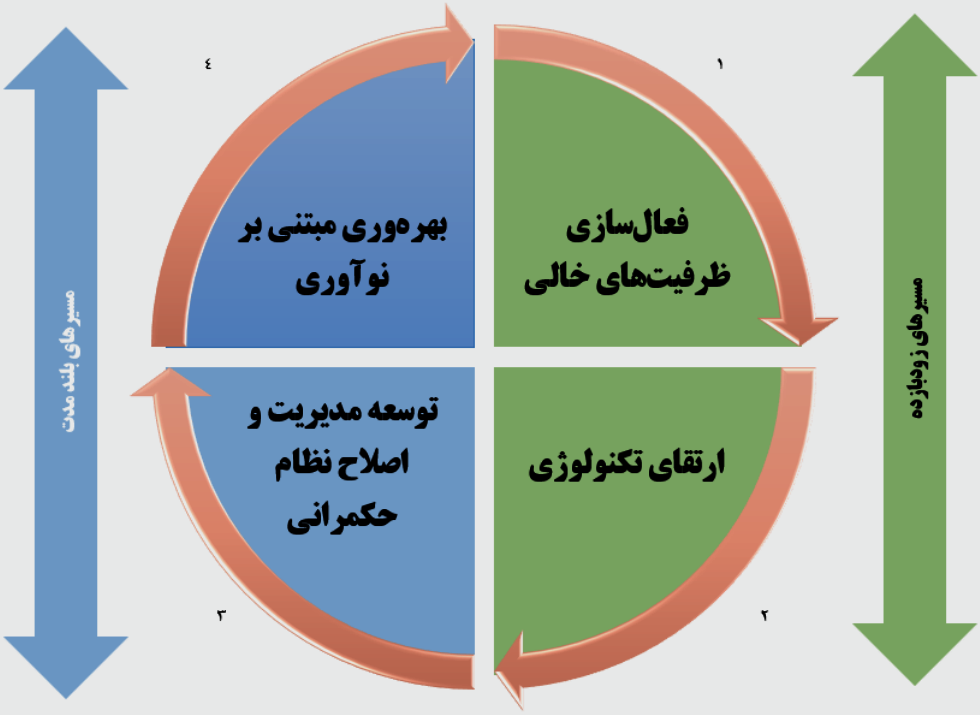

در شرایطی که سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی روند نزولی داشته و نرخ استهلاک از آن پیشی گرفته است، می‌توان بدون محدودیت، بهره‌وری را افزایش داد. این در حالی است که دو مسیر سرمایه‌گذاری و بهره‌وری همواره در ارتباط و تاثیرگذاری متقابل هستند. در برخی از صنایع، ارتقای بهره‌وری نیازمند ارتقای تکنولوژی است و ارتقای تکنولوژی نیازمند سرمایه‌گذاری. ارتقای بهره‌وری بدون سرمایه‌گذاری و با بهره‌مندی از تکنیک‌های مدیریت، محدود خواهدبود و نمی‌توان بدون ارتقای تکنولوژی، انتظار جهش بهره‌وری در کشور را داشته باشیم.

اهمیت این موضوع در حدی است که در روش «باقی‌مانده سولو»، بهره‌وری، معادل تکنولوژی فرض می‌گردد. با عنایت به پیشرفت روزافزون تکنولوژی، شدیدتر شدن رقابت و توسعه نیازمندی‌های مشتریان، لازم است برای ارتقای بهره‌وری ملی، صنایع کشور نوسازی شده و از تکنولوژی‌های نوین بهره‌مند گردند. به عنوان نمونه می‌توان به نیروگاه‌های حرارتی اشاره نمود که به علت فرسودگی تجهیزات و عدم بهره‌مندی از تکنولوژی روز، راندمان بسیار پایینی دارند و لذا افزایش بهره‌وری بدون ارتقای تکنولوژی با محدودیت‌های جدی مواجه است.

عدم بهره‌مندی از تکنولوژی‌های داخلی و دانش در دسترس شرکت‌های دانش‌بنیان در صنایع داخلی کشور نیز از دیگر مسائل این حوزه است که از سوء مدیریت ناشی شده و شاید ارتباط مستقیمی با تحریم‌ها نیز نداشته باشد.

۳-ارتقای بهره‌وری از طریق توسعه مدیریت و اصلاح نظام حکمرانی

قطعا سخت‌ترین لایه ارتقای بهره‌وری، بهبود در سبک و شیوه مدیریت است. دستیابی به نتایج پایدار در حوزه بهره‌وری، نیازمند اصلاح نظام حکمرانی و همچنین نفوذ به لایه‌های فرهنگی جامعه است که قطعا اقدامی زمان‌بر و دشوار خواهد بود. در دو مسیر قبلی، راه‌حل سیاسی و گشایش در فضای بین‌المللی می‌توانست بهبودهای مقطعی بهره‌وری را به ارمغان آورد ولی در این گام، راه‌حل‌های مدیریتی برای شکوفایی اقتصاد مدنظر است. کشورهای توسعه یافته بیشتر بر این مسیر متمرکز هستند و ادبیات موجود بهره‌وری اکثرا به ارائه الگوها و مدل‌ها و تکنیکهای مدیریتی پرداخته است.

بازطراحی معماری دولت و اصلاح ساختارها، بهبود فرایندها، بهبود نظام ارزیابی عملکرد و جبران خدمات، اصلاح نظام انتصابات، فرهنگ‌سازی، اصلاح تنظیم‌گری و ... از جمله ابتکارات مدیریتی هستند که می‌تواند موجب بهبود فضای کسب و کار و ارتقای کیفیت خدمات عمومی شده و به تبع آن، ارتقای بهره‌وری ملی را به دنبال داشته باشد. تحقق بهره‌وری از این مسیر نیازمند برنامه‌ریزی، تمرکز و استمرار خواهد بود. متاسفانه عدم یکپارچگی عمودی و افقی برنامه‌های بهبود و توسعه مدیریت در سطح ملی، عدم استقرار نظام ملی مدیریت دانش در سطح کشور، نقص در فرایند تدوین برنامه‌های بهبود و نبود اجماع و اتفاق نظر همه بازیگران و ... از جمله دلایل عدم توفیق در این مسیر است.

۴-بهره‌وری مبتنی بر نوآوری (نسل ششم بهره‌وری)

سازمان بهره‌وری آسیایی OPA، در سند چشم انداز ۵۲۰۲ خود، نسل ششم بهره‌وری را با عنوان بهره‌وری مبتنی بر نوآوری معرفی کرده است. در این سند نوآوری به عنوان منبع اصلی رشد بهره‌وری معرفی شده و بر این اصل تاکید شده که نوآوری می‌تواند چندین هدف (حتی بعضا اهداف متناقض) را به شکل همزمان به حالت بهینه خود برساند. شایان ذکر است برای جلوگیری از اتلاف و هرزرفت منابع، مناسب است ابتدا یک «نظام ملی یادگیری» طرح‌ریزی و مستقر شود و الگوگیری و یادگیری نمونه‌های موفق ملی و بین‌المللی (و بومی‌سازی آن در صورت لزوم)، در دستور کار قرار گیرد. این اقدام، به عنوان یک پیش‌نیاز، مسیر ابداع و نوآوری و پیشگام بودن را برای کشور هموار خواهد نمود. فرایند نوآوری خود باید بهره‌ور و هدفمند باشد و بدون داشتن یک استراتژی برای ارزیابی و گزینش پروژه‌های نوآوری، نمی‌توان انتظار ارتقای بهره‌وری ملی از مسیر نوآوری را داشت.

سخن پایانی: مطابق ماده ۱۱۱ قانون برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران، دولت مکلف شده در راستای ارتقای اثربخشی و انسجام اقدامات متولیان بهره‌وری در کشور و تقویت نقش تنظیم‌گری، «نظام ملی بهره‌وری» را طراحی و مستقر نماید.

پیشنهاد مشخص نگارنده، تدوین نقشه راه ارتقای بهره‌وری ملی با مشارکت و اتفاق نظر همه بازیگران و با نگاه به مسیرهای چهارگانه پیش رو و تدوین و اتخاذ راهبردها و برنامه‌های عملیاتی برای هر کدام از این مسیرهاست. تعریف نظام ملی بهره‌وری ایران بعد از تدوین مدل مفهومی و نقشه راه ارتقای بهره‌وری معنی‌دار خواهد بود و در غیر این صورت ممکن است تبدیل به قالبی بدون محتوا و جسمی بدون روح شود.

در طراحی نظام ملی بهره‌وری، باید بازیگران و ذینفعان چهار مسیر پیش‌روی ارتقای بهره‌وری ملی که در این مقاله تشریح شد، شناسایی و نقش‌ها و وظایف آنان تعیین شده و بعد از هدف‌گذاری‌ها و تدوین استراتژی‌های مربوطه، نظام پایش عملکرد طرح‌ریزی و به اجرا گذاشته شود و پس از اخذ بازخوردها، اصلاحات لازم اعمال گردد. اخذ نتایج پایدار در حوزه بهره‌وری، نیازمند برنامه‌ریزی، تمرکز و استمرار است و لازمه موفقیت در این عرصه، عزم ملی و مشارکت عمومی اعم از دولت، بخش خصوصی و نهادهای مردمی است که از آن می‌توان به حرکت ملی بهره‌وری تعبیر کرد.

بدیهی است سازمان ملی بهره‌وری ایران می‌تواند به عنوان راهبر و هماهنگ‌کننده، در تقسیم وظایف میان دستگاه‌های اجرایی برای پیشبرد این نقشه راه و همچنین تدوین و پایش شاخص‌های ارزیابی و ارائه گزارش‌های عملکرد، نقش بی بدیلی ایفا نماید.

فاطمه پاسبان
عضو هیات علمی موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی

دولت جدید و توسعه پایدار کشاورزی

موضوع تدوین سیاست‌ها و برنامه اقدام و عمل یکی از موضوعاتی است که تعامل و همکاری سه‌بازیگر یعنی حکومت، جامعه مدنی و بخش خصوصی را در قالب مفهوم حکمرانی ایجاب می‌کند تا با مشارکت، همدلی، همزبانی و توافق بر رفتارهای مشخص‌شده برای هر بازیگر، اجماع و توافق حاصل شود و همه خود را در بازی شریک دانسته و بازی برد-برد رقم بخورد، نه اینکه در این فرآیند گروهی خود را متضرر و بازنده تلقی کنند و برای جبران ضرر و خسارت به اقداماتی دست بزنند که تمام رفتار و سیاست‌های حکومت و سایر بازیگران را خنثی و بی‌اثر و چه‌بسا ناکارآمد جلوه دهند. تا آشتی و گفت‌وگویی سازنده و موثر میان سه بازیگر اصلی حکمرانی خوب صورت نگیرد، توسعه پایدار کشاورزی و روستایی به‌تنهایی توسط دولت به سرانجام نرسیده و چه‌بسا دولت را وارد روزمرگی و دور شدن از وظایف اصلی خود برای پیاده‌سازی حکمرانی خوب کند.

از این رو نقش‌آفرینی دولت‌ها به‌عنوان یک بازیگر مهم، یک واقعیت و جنبه غیرقابل حذف از اقتصاد ایران و اقتصاد کشاورزی و روستایی است. در شرایط کنونی و در دنیای پر از مخاطرات قابل پیش‌بینی و غیرقابل پیش‌بینی نیاز است به‌طور جدی نگاه سیاستگذاران به اقتصاد کشاورزی تغییر یابد و آن را به‌عنوان اکوسیستم پیچیده، چندبعدی، تحول‌پذیر، دانش‌محور، تاثیرگذار و تاثیرپذیر بدانند؛ اکوسیستمی که باید همه اجزای لازم برای چرخه حیات تکمیل باشد و از هیچ عنصری که می‌تواند حیات اکوسیستم را دچار چالش کند یا باعث آسیب یا شکست آن شود، غفلت نشود.

عناصر در اکوسیستم باید در تعامل سازنده و هماهنگ با هم بوده و وظیفه شناخت دقیق اجزای اکوسیستم و برقراری تعامل و ارتباط بین آنها برای رسیدن به اهداف تعریف‌شده با سیستم است. اگر این گونه به توسعه پایدار کشاورزی و روستایی نگاه کنیم، ضرورت دارد سیاستگذاران از شعارزدگی «بایدها» دست بردارند و به «چه نباید کرد» بپردازند و از دخل و تصرف‌های دستوری، ناسازگار و خارج از ارتباطات اکوسیستم پرهیز کنند.

باید این باور ایجاد شود که طرز تلقی از اقتصاد و توسعه پایدار در عرصه سیاستگذاری نیاز به بازنگری دارد. دولت تنها یک بازیگر معمولی نبوده و حضورش بر ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی تأثیرگذار است. از این‌رو باید به‌شدت تاثیر دخالت و حضور دولت سنجیده و ارزیابی و ردپای حضورش در اکوسیستم بررسی و تحلیل شود. سیاست‌های روزمرگی برای پاسخ به آشفتگی یک بازار یا یک فعالیت، خود باعث برهم‌خوردن تعادل اکوسیستم شده و به جای نظم‌دهی و کارآمدی، عامل بی‌ثباتی می‌شود. اگرچه کارآیی و اثرگذاری حضور دولت در اکوسیستم توسعه پایدار کشاورزی و روستایی شرط لازم برای حکمرانی خوب است؛ اما شرط کافی نیست و سازگاری و انطباق سیاست‌های مختلف با هم در راستای اهداف مشخص و دست‌یافتنی، ضرورتی حیاتی است. این ضرورت را می‌توان

در چند مساله مهم اقتصاد کشاورزی جست‌وجو کرد:

۱ کشور طی چند سال گذشته با افزایش شدید تورم، هم در بخش مصرفی و هم در بخش تولیدی روبه‌رو بوده است و در صورتی که رشد تورم فزاینده کنترل و مدیریت نشود، امکان دستیابی به اهداف توسعه پایدار کشاورزی که نیازمند سرمایه‌گذاری به منظور افزایش بهره‌وری، افزایش ضریب مکانیزاسیون، افزایش صادرات، توسعه فناوری و... است، مشکل خواهد شد. افزایش تورم مزیت رقابتی و انگیزه ورود سرمایه به بخش را کاهش خواهد داد و به طور یقین دستیابی به بسیاری از شاخص‌های اصلی توسعه پایدار، دشوار و سخت و گاهی غیرممکن می‌شود. این سوال برای مخاطب مطرح است که قرار است چگونه و با چه فرآیند سیاستی در بستر تورم فزاینده و افسار گسیخته کشور اجرایی شود که باعث افزایش تورم نشود و حتی آن را کاهش دهد و مخاطرات نوسانات تورمی برای فعالان بخش کشاورزی در طول زنجیره ارزش را کاهش دهد؟

۲ این احتمال وجود دارد که با افزایش تورم، ارزش پول ملی بیشتر کاهش یابد، به‌خصوص اگر موضوع تحریم و برجام و اف‌ای‌تی‌اف حل نشود و نوسانات ارزی برقرار باشد. با کاهش شدید ارزش پول ایران طی سال‌های گذشته، سرمایه‌گذاران به جای انتقال وجوه خود به فعالیت‌های تولیدی، به خرید پول‌های خارجی، پول‌های رمزپایه و طلا روی آورده‌اند. حال چگونه و با چه سیاست‌هایی دولت می‌تواند انگیزه ورود سرمایه و سرمایه‌گذاران به بخش کشاورزی را که از کمبود سرمایه رنج می‌برد مهیا کند؟ این سازگاری و انطباق ورود سرمایه به بخش کشاورزی چگونه از دل سیاست‌های اقتصادی و سیاست‌های خارجی دولت مهیا خواهد شد؟ طی سال‌های گذشته، کاهش قابل توجه ارزش پول ایران به خروج سرمایه منجر شده و جلوگیری از خروج سرمایه از یک‌سو و ایجاد جذابیت در بخش کشاورزی برای ورود سرمایه با چه سیاست‌هایی قابل عملیاتی شدن است؟

۳ نگاهی به بودجه سال‌های قبل بخش کشاورزی و روستایی حاکی از آن است که معمولا فشار تورمی بر بودجه و ایجاد کسری بودجه به بخش تحقیقات و توسعه، آموزش و ترویج رسیده که توسعه پایدار کشاورزی را به خطر انداخته است و امروزه شاهده آثار و نتایج آن هستیم. چگونه قرار است متناسب با اهداف توسعه پایدار بخش کشاورزی، بودجه متناسب با آن تدوین، تصویب و اختصاص داده شود؟ منابع تامین مالی و اعتباری چیست؟

۴ بخش کشاورزی و روستایی اغلب از تصمیمات سیاستی دولت متضرر شده و اصل جبران پیاده‌سازی نشده است. به‌عنوان نمونه، تصمیمات در خصوص قطعی برق چاه‌های کشاورزی در فصلی که کشاورزی نیازمند آب است، بر عملکرد محصول، خرابی سیستم‌های آبرسانی و موتور چاه و... هزینه‌های هنگفتی وارد می‌سازد که هیچ‌گاه جبران نمی‌شود. یا آزادسازی قیمت نهاده‌ها، نرخ ارز و... که به دلیل نبود سیستم ارزیابی اثرگذاری آثار تصمیمات و سیاست‌ها بر بخش کشاورزی، اصل جبران مدنظر قرار نمی‌گیرد. قرار است این روند ادامه یابد؟

۵ افزایش بهره‌وری که اصل اقتصاد کشاورزی است در شعار مانده است؛ چرا که بهره‌ور شدن نیازمند به‌کارگیری فناوری، دانش، مهارت، روش‌های نوین تولید، نوآوری، استفاده از ماشین‌آلات و تجهیزات متناسب، نهاده‌های باکیفیت، مدیریت کارآمد و از این قبیل است که خود نیازمند سرمایه‌گذاری و تأمین مالی است. طی چند سال گذشته و در حال حاضر تامین مالی برای بخش کشاورزی بسیار محدود شده است و رجوع به بازار آزاد غیررسمی تامین مالی با نرخ‌های سود بالا امکان افزایش بهره‌وری را به حداقل رسانده است. چطور قرار است کشاورزی بهره‌ور داشته باشیم؟

۶ موضوع صادرات و تولید صادرات‌محور نیز در هاله‌ای از ابهام است؛ چرا که اگر قرار است بخشی از تولیدات داخلی به بازارهای خارجی صادر شود، سیاست‌های متغیر، گاهی ممنوع کردن صادرات یک محصول به دلیل ناتوانی مدیریت بازار و گاهی آزاد گذاشتن صادرات یک محصول یا سیاست‌های متناقض با توسعه صادرات و ... ابلاغ و اجرا می‌شود. این سوال مطرح می‌شود که استراتژی و چشم‌انداز صادرات محصولات کشاورزی به تفکیک محصول چیست و چطور موضوع «صادرات» قربانی «مدیریت ناکارآمد بازار داخلی» نشود؟

در این برهه زمانی به نظر می‌رسد توجه به بخش کشاورزی و مشکلات آن جزو محورهای اصلی گفت‌وگوها در مرحله تشکیل دولت باید قرار گیرد.

در آغاز شکل گیری دولت جدید، تعیین راهبردهای دولت از جمله پیش‌نیازهای مهم است که باعث می‌شود تیم دولت به درستی و مبتنی بر سیاستها چیده شود. در این شرایط با توجه به تاکید دکتر پزشکیان بر استفاده از نظرات کارشناسان، دیدگاه‌های سه تن از خبرگان و کارشناسان اقتصادی را درباره مهمترین مسائل اقتصادی پیش روی دولت جدید جویا شدیم که از منظرتان می گذرد.

نقشه راه پزشکیان برای اقتصاد ایران

> مسابقه بزرگتر شدن دولت‌ها در اواخر عمر آنها، به رغم بخشنامه‌های بی محتوا و غیر قابل اجرا برای محدود کردن دولت، بلایی بر جان بی رمق اقتصاد ایران شده است

دکتر مسعود زنجانی
رئیس اسبق سازمان برنامه و بودجه

راه حل تورم: اصلاح ساختار بودجه و لاغر شدن دولت

تورم در ایران ناشی از این چند عامل است: ناترازی بودجه، عدم محاسبه دقیق منابع درآمدی و عدم تحقق آنها، ساختار بزرگ دولت و هزینه‌های غیرقابل کنترل و رو به تزاید آن و درنهایت تزریق نقدینگی و رشد بی‌رویه آن و به هم خوردن تعادل عرضه و تقاضا. منشا دیگر تورم، ناترازی بانکی و مصوبات تسهیلات تکلیفی مجلس و دولت و اجبار بانک‌ها به پرداخت تسهیلات بدون بازگشت است که نتیجه آن هم افزایش بدهی دولت به بانکها و رشد تورم است.

طبعا راهکار کاهش تورم و به خصوص تک رقمی کردن آن، اصلاح ساختار بودجه، لاغر شدن دولت و کاهش نیروی انسانی دولتی و انحلال و ادغام یا واگذاری وظایف سازمانهای دولتی به بخش خصوصی است. متاسفانه زمینه‌های صرفه جویی در هزینه‌های بودجه را درست شناسایی نمی کنیم، بلکه با افزایش تورم سالانه سعی بر عدم افزایش حقوق سالیانه کارکنان می کنیم که این خود منجر به فساد اداری و کاهش بهره وری در دستگاه‌های اداری می‌شود که برای کنترل آنها مجددا سعی در توسعه موسسات نظارتی دولتی و بالا بردن مبلغ هرینه کل دولت می‌شود که این مسابقه بزرگتر شدن دولت‌ها در اواخر عمر آنها، به رغم بخشنامه‌های بی محتوا و غیر قابل اجرا برای محدود کردن دولت، بلایی بر جان بی رمق اقتصاد ایران شده است. راهکار میان مدت برای کاهش تورم، تنظیم بودجه عملیاتی و واگذاری وظایف سازمانهای دولتی و عدم جذب نیروی انسانی حتی در صورت بازنشستگی کارمندان بدلیل عدم بهره وری مناسب سازمانها با مازاد نیروی انسانی است. راهکار بلندمدت ایجاد بستر رشد بخش خصوصی و ایجاد اشتغال و اخذ مالیات منطقی و درنتیجه رفع ناترازی بودجه و عدم رشد نقدینگی و کاهش آن در یک دوره پنج ساله به تک رقمی شدن خواهد انجامید.

> ریشه تورم در ایران، سلطه مالی است. به این معنی که دولت برای جبران کسر بودجه خود، متوسل به استقراض از بانک مرکزی و بانک‌های دولتی می‌شود و با تکلیف‌های نامحدودی که بر آنها بار می‌کند، بانک‌ها را مجبور به سمت بانک مرکزی و قرض‌های بین‌بانکی می‌کند

دکتر حسین عباسی نژاد
استاد اقتصاد دانشگاه تهران

بدون سرمایه‌گذاری خارجی، امکان رشد، توهمی بیش نیست

تورم مهمترین دغدغه بخش زیادی از مردم است. منشا آن چیست و با چه راهکارهایی می توان آن را کاهش داد؟

هدف دولت‌ها عموماً پایدار کردن اقتصاد و از بین بردن عدم تعادل‌های اقتصادی مانند تورم و بیکاری است، که شاخص‌هایی برای نشان دادن نبض اقتصاد هستند. مطالعات اخیر نشان می‌دهد ریشه تورم در ایران، سلطه مالی است. به این معنی که دولت برای جبران کسر بودجه خود، متوسل به استقراض از بانک مرکزی و بانک‌های دولتی می‌شود و با تکلیف‌های نامحدودی که بر آنها بار می‌کند، بانک‌ها را مجبور به سمت بانک مرکزی و قرض‌های بین بانکی می‌کند.

راه حل این مشکل، جذب سرمایه‌گذاری خارجی است که مهمترین عامل ایجاد شغل و افزایش تولید است و نهایتاً موجب کاهش بیکاری می‌گردد. بدون سرمایه‌گذاری خارجی امکان رشد، توهمی بیش نیست و برای جذب سرمایه گذاری خارجی تنش زدایی سیاسی لازم است.

موضوع ناترازی انرژی، هدر رفتن سوخت و ناعادلانه بودن یارانه‌ها از معضلات مهم کشور است که البته به دلیل اجرای نادرست افزایش قیمت و واکنش تند جامعه در آبان ۹۸، دولت گذشته حاضر به ورود به آن نشده است. با توجه به حساسیت جدی جامعه به این موضوع، راهکار مناسب برای این مشکل چیست؟ این راهکار چه پیش‌نیازهایی دارد و چه زمانی برای اجرای این راهکار مناسب است؟

ناترازی انرژی قابل تفسیر است و شاید آنچه مد نظر است ارزان بودن قیمت حامل‌های انرژی و مشخصاً بنزین باشد.

الف- قیمت حامل‌های انرژی برای سوخت و گرمایش خانگی سال‌هاست تعدیل شده و دولت تقریباً قیمت مناسبی از مصرف کنندگان خانگی دریافت می‌کند. اما آنچه توجه نمی‌شود، قیمت تمام شده آن است که با مدیریت دولتی تولید می‌شود و لذا پرداخت قیمت تمام شده برای مصرف کننده بالا خواهد بود؛ چون دولت هزینه ناکارآمدی مدیریتی خود را می‌خواهد از مردم از طلب کند.

ب- قیمت گاز برای صنایع به ویژه خوراک پتروشیمی ارزان است، اما این ارزانی قیمت خوراک باعث صادرات تولیدات آنها خواهدشد که صادراتی کم رقیب دارند. چون اغلب شرکت‌های پتروشیمی در بورس هستند، هرگونه مداخله در این قسمت ضربه مستقیم به شاخص‌های بورس و ورود ارز به کشور خواهدشد.

ج- گفته می‌شود قیمت بنزین ارزان است، اما توجه نمی‌شود که قدرت خرید مردم را باید در نظر گرفت. مثلاً اگر با ۱۵ دلار در کانادا می‌توان فقط ۱۲ لیتر بنزین تهیه کرد، دستمزد ساعتی در این کشور ۱۷ دلار است. اما در ایران اگر ۱۲ میلیون تومان حداقل حقوق کارگر برای ۴۰ ساعت کار در هفته باشد، می‌شود ساعتی ۷۵ هزار تومان. معادل ریالی یک ساعت کار کارگر در کانادا ۷۴۸ هزار تومان است. مقایسه کنید با ۷۵ هزار تومان ارزش کار یک ساعت کارگر ایرانی، هر گونه مقایسه قیمت حامل‌های انرژی باید معطوف به قدرت خرید کارگر باشد.

د- اینکه افرادی که ماشین مدل بالاتری دارند، بیشتر از یارانه بنزین بهره‌مند می‌شوند، حرف درستی نیست. به این دلیل که اولاً در بودجه دولت رقمی به نام یارانه برای حامل‌های انرژی وجود ندارد. تنها یارانه نان است که در بودجه می‌آید. ثانیاً ماشین‌های مدل بالاتر مصرف کمتری هم دارند، در مقایسه با جامعه فقیرتر که اتومبیل مدل پایین‌تری دارند. لذا هر گونه افزایش قیمت حامل‌های انرژی شدیداً محکوم به شکست است. اما باید اتومبیل‌های کم مصرف را ترویج و تولید کرد. کارخانجات را با تکنولوژی مدرن آشنا کرد و به اصطلاح یک شوک نوآوری یا شوک بهره‌وری ماندگار را به اقتصاد وارد نمود.

بحث FATF و لزوم پذیرش الزامات آن برای خروج از فهرست سیاه، از مباحث چالشی دوران انتخابات بود. این موضوع چه میزان در تسهیل تجارت خارجی و جذب سرمایه خارجی به ایران موثر است؟

بدون شک باید عضو FATF شد و در جمع بازارهای بین‌المللی، راهی برای سهولت مبادلات مالی و ارتباطات بانکی گشود. درصورت عدم پذیرش آن، هزینه مبادله در ایران صورت قاچاق است و خود دولت به بزرگترین قاچاقچی بین‌المللی تبدیل خواهد شد.

«ارجاع به نظر کارشناسان» یکی از مهمترین رویکردهای رئیس جمهور منتخب در ایام تبلیغات انتخابات بوده است. به باور شما عملیاتی کردن این رویکرد در دولت، چه الزاماتی دارد؟

کارشناسان باید دارای تفکر منسجمی باشند و یک اجماع فکری در راه رسیدن به اهداف توسعه اقتصادی پیدا کنند، دارای اجماع فکری در راه رسیدن به اهداف تعریف شده توسعه اقتصادی باشند، اساس نظری علم اقتصاد را بدانند و پذیرفته باشند. همچنین از مسیر توسعه اقتصادی آگاه باشند.

موضوع نقش دولت در ساخت مسکن، از جمله اختلاف نظرهای دولتهای اخیر بوده است. بازار مسکن چه میزان متاثر از میزان ساخت مسکن و چه میزان متاثر از دیگر پدیده‌هاست و دولت چه میزان و چگونه باید به موضوع ساخت مسکن ورود کند؟

بخش مسکن خصوصی‌ترین بخش اقتصاد از دیرباز و از قبل از انقلاب تاکنون بوده است. دخالت دولت در بخش مسکن روز به روز مسئله مسکن را بیشتر از دسترس مردم خارج کرده است. دولت ضمن سیاستگذاری در این بخش، باید بخش خصوصی به ویژه انبوه‌سازان را تشویق کند و با حذف مقررات و ضوابط دست و پاگیر شهرداری‌ها، فساد موجود در نظام مهندسی و مالیات‌های بی‌مورد بر انبوه سازان و اخذ جواز ساخت مسکن، یاری رسان این بخش باشد، بدون آنکه قول ساخت مسکن بدهد.

یکی از واقعیتهای صحنه اقتصاد ایران، حضور و فعالیت موثر نهادهای خصولتی و همچنین نهادهای قدرتمندی چون ستاد اجرایی، بنیادها و قرارگاه‌ها و.. است که اکنون گویا حتی در موارد مهمی چون فروش نفت نیز ایفای نقش می‌کنند. تعامل دولت جدید با این نهادها چگونه باید باشد و چگونه می توان آنها را به انضباط و همراهی با سیاستهای دولت ملزم کرد؟

وجود کارتل‌های بزرگ خارج از نظارت دولت و زیر نظر رهبری، چنانچه پرداخت مالیات آنها صحیح انجام شود و معافیت مالیاتی نداشته باشند و مقررات دولتی و تجاری را رعایت کنند، بلاشکال است. اما اگر خود را تافته جدا بافته‌ای از بخش خصوصی کشور بدانند که دولت باید در خدمت آنها باشد و دولت نتواند اشراف و نظارت لازم را بر آنها داشته باشد، با توجه به حجم اقتصادی اینگونه کارتل‌ها بدون شک مشکلاتی برای دولت و اقتصاد کشور ایجاد خواهد کرد.

دولت آینده غیر از این موارد، با چه مسائل مهم دیگری درگیر است و دیدگاه شما برای حل این مسائل چیست؟

دولت برای کسب درآمد باید با اتکا به درآمدهای نفتی، برای چند سال بودجه ریزی کند و این میسر نمی‌شود مگر آنکه تنش‌های سیاسی بین‌المللی و تحریم را از میان بردارد و راهی برای برداشتن تحریم‌ها پیدا کند. بودجه انقباضی در شرایط کنونی لازم است، هرچند منجر به بیکاری می‌شود. اما اخذ مالیات برای اداره کشور هر چقدر خوب است، نباید به دلیل اینکه چون دولت نمی‌تواند نفت بفروشد باید مالیات بگیرد. در شرایط کنونی کاهش نرخ مالیاتی حقوق بگیران و کارخانجات تولیدی باید در دستور کار قرار گیرد.

دکتر مسعود حجاریان
مدیرعامل انجمن حرفه‌ای صنعت بیمه

راه دستیابی به نظر کارشناسی برقراری سمینارها و تضارب آراست

موضوع ناترازی انرژی، هدر رفتن سوخت و ناعادلانه بودن یارانه‌ها از معضلات مهم کشور است که البته به دلیل اجرای نادرست افزایش قیمت و واکنش تند جامعه در آبان ۹۸، دولت گذشته حاضر به ورود به آن نشده است. با توجه به حساسیت جدی جامعه به این موضوع، راهکار مناسب برای این مشکل چیست؟

با افزایش قیمت انرژی، کسری بودجه دولت و تورم جامعه هم برطرف خواهدشد. ارزان فروشی انرژی را نباید یارانه فرض کرد. چون وقتی این ناترازی برطرف می‌شود، آن را به یارانه نقدی تبدیل می‌کند و یک مشکل جدید به وجود می‌آورد. دولت باید قیمت انرژی را افزایش دهد، پیشنهاد من هفتاد درصد قیمت جهانی انرژی است.

بحث FATF و لزوم پذیرش الزامات آن برای خروج از فهرست سیاه، از مباحث چالشی دوران انتخابات بود. این موضوع چه میزان در تسهیل تجارت خارجی و جذب سرمایه خارجی به ایران موثر است؟

رعایت الزام FATF از ضروریات تجارت خارجی است، ولی کفایت نمی‌کند. تا وقتی تحریم وجود دارد، موضوع FATF اثر قابل توجهی نخواهد داشت، با این وجود به نظر من باید FATF را حتی قبل از تحریم بپذیریم و آن را رعایت کنیم.

«ارجاع به نظر کارشناسان» یکی از مهمترین رویکردهای رئیس جمهور منتخب در ایام تبلیغات انتخابات بوده است. به باور شما عملیاتی کردن این رویکرد در دولت، چه الزاماتی دارد؟ با توجه به اختلافات طبیعی درباره موضوعات مختلف میان کارشناسان، با چه سازوکاری می‌توان به نظر برتر کارشناسان دست یافت و اجرای این نظرات در مقام عمل چه چالشهایی دارد؟

کارشناسان به معنای افرادی که تحصیلاتی در حوزه مربوطه دارند، کفایت نمی‌کنند. باید کارشناس با تجربه بوده و با سعی و خطا مسائل جاری را برطرف کرده باشد. ضمنا باید کارشناس دارای نظرگاه مشخصی در حوزه اداره امور کشور باشد. این حوزه‌ها متفاوت است و نظرگاه‌ها هم متفاوت است؛ به سادگی نمی‌شود گفت چه اقدامی کارشناسی است و چه اقدام کارشناسی نیست؛ راهکار دستیابی به یک نظر کارشناسی برقراری سمینارها و تضارب آراست و انتخاب هر راه، باید از بین نظرات مختلف کارشناسی توسط دولتمردانی انجام شود که نسبت به عملکرد خودشان پاسخگویی اجتماعی داشته باشند.

> رعایت الزام FATF از ضروریات تجارت خارجی است، ولی کفایت نمی‌کند. تا وقتی تحریم وجود دارد، موضوع FATF اثر قابل توجهی نخواهد داشت، با این وجود به نظر من باید FATF را حتی قبل از تحریم بپذیریم و آن را رعایت کنیم.

طی چند سال اخیر با نگرانی از تامین بودجه از فروش نفت، موضوع مالیات توسط دولتها با جدیت بیشتری دنبال شده و تلاشهایی برای عادلانه شدن مالیات ستانی انجام شده و البته با نارضایتی‌هایی هم از سوی کسب و کارها همراه شده است. دولت جدید که شعار عادلانه شدن مالیات را هم دارد، در این زمینه چه راهبردی را باید دنبال کند؟

مالیات یک پدیده پولی است. با افزایش نقدینگی در کشور تورم افزایش پیدا می‌کند و باید نقدینگی را کنترل کرد و حداکثر به اندازه رشد اقتصاد نقدینگی را افزایش داد. برای این کار باید کسری هزینه‌های دولت را از بین برد و ناترازی بانک‌ها را کنترل کرد.

سید عادل کلانتری | در فاصله اعلام نتایج انتخابات ریاست جمهوری دوره چهاردهم، تا روز تنفیذ دکتر مسعود پزشکیان، بسیاری از نخبگان از نگاه خود پیشنهادهایی برای منتخب مردم داشتند. در این گزارش، شماری از این پیشنهادها احصا، خلاصه، تجمیع و صرفا در چهار بخش کلی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و مدیریت و ساختار دسته‌بندی شده تا دولتمردان جدید بتوانند در کوتاهترین زمان ممکن، برداشتی قابل استفاده از دیدگاه‌های نخبگان جامعه را مرور کنند. البته جمع آوری تمام نکات و پیشنهادها، به راحتی امکان پذیر نبوده و این موارد، نمونه‌ای از ایده‌های مطرح شده است.

پیشنهاد به رئیس جمهور پزشکیان!

سیاسی

عنوان	شرح	نویسنده
شناسایی علل شرکت نکردن ۵۰ درصد در انتخابات	یکی از فوری‌ترین برنامه‌های دولت جدید باید شناسایی علل شرکت نکردن ۵۰ درصد از ایرانیان در انتخابات اخیر توسط مراکز مطالعاتی و پژوهشی باشد. این سومین انتخابات و چهارمین باری است که در سه سال گذشته بخش بزرگی از ایرانیان در انتخابات شرکت نمی‌کنند	احسان هوشمند جامعه‌شناس و پژوهشگر مطالعات قومی
ریل سیاست، نیازمند تغییر جهت و اصلاح اساسی	انتقاد از روندهای جاری، نقطه مشترک موضع‌گیری همه نامزدهای انتخابات اخیر بود. یعنی کمتر کسی از ایرانیان از روندها و شرایط موجود در عرصه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی راضیست! ریل سیاست در ایران نیازمند تغییر جهت و اصلاح اساسی بسیاری از رویه‌های جاری موجود است.	احسان هوشمند جامعه‌شناس و پژوهشگر مطالعات قومی
ضرورت ترمیم شکاف بین رای داده و رای نداده	دوشقه شدن جامعه ایران به کسانی که رأی داده و کسانی که رأی نداده اند، می‌تواند درصورت استمرار به آسیبی برای انسجام و همبستگی ملی بدل شود. ترمیم این شکاف بسیار ضروری است. برای بازگرداندن انسجام به کشور چند اقدام سیاسی و مطالعاتی ضروری است، یکی از مهمترین شاخص‌ها، نارضایتی گسترده و عمومی شهروندان ایرانی از وضعیت اقتصادی است، به رئیس جمهور جدید پیشنهاد می‌شود با گماردن تنی چند از کارشناسان و خبرگان، گروهی از اندیشمندان کشور مأمور شوند تا گزارشی ملی از چرایی و ابعاد نارضایتی‌های اقتصادی تهیه کنند تا مشخص شود مهمترین مطالبات اقتصادی ایرانیان در شرایط حساس امروزی چیست؟	احسان هوشمند جامعه‌شناس و پژوهشگر مطالعات قومی
حمایت از ملت در برابر دولت‌های فراقانونی	پدیده چند دولتی یا بی‌دولتی مردم را در وضعیت بی‌پناهی قرار داده است. دولتی که باید نماینده اراده ملی ایران باشد، تضعیف گشته و امکان حمایت از ملت در برابر دولت‌های فراقانونی را ندارد. اینک انتظار از شما این است که به پشتوانه آرای ملت، دولت رسمی ایران را تشکیل دهید.	عباس آخوندی وزیر سابق راه و شهرسازی
صلح، رفع تنش و اتخاذ سیاست تعادلی در جهان و منطقه	درک عمومی از سیاست خارجی این گرایش فکری، اولویت منافع ملی ایران بر هر امر دیگر، تامین صلح و بسترسازی مناسب برای توسعه روابط تجاری، مالی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی با دولت‌ها و ملت‌های دیگر است.	عباس آخوندی وزیر سابق راه و شهرسازی

برداشته شدن قید محرمانه از تصمیم‌گیری‌های دولت

محمد سروش
محلاتی، فقیه و پژوهشگر دینی

همه فسادهایی که تاکنون اتفاق افتاده، نتیجه تصمیم‌گیری در اطاق‌های دربسته و به دور از چشم ملت بوده است، صداقت فقط اقتضا نمی‌کند که خلاف واقع گفته نشود، صداقت اقتضا می‌کند واقعیت‌ها گفته شود. مُهرهای محرمانه را از صورتجلسات تصمیم‌گیری‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بردارید، ورود خبرنگاران به مناطق ممنوعه را آزاد و از طفره رفتن دولتمردان در پاسخگویی جلوگیری کنید.

مقابله با موانع حکومت قانون

کامبیز نوروزی
حقوق‌دان

مقابله با گروه‌های پنهان و آشکاری که منافع آنها در گرو بی قانونی و بی حقوقی است. از کانون‌های تجمع این گروه‌ها می‌توان از صنایع خودروسازی، بانک‌ها، صنایع و معادن فلزی، معاملات نفتی و پتروشیمی‌ها یاد کرد. مبارزه با این جریان‌ها که نقش پارازیتی در احیای نظم حقوقی دارند، کاری بسیار سخت ولی واجب‌ترین واجب‌هاست.

مقابله با پنهان کاری و کتمان اطلاعات

کامبیز نوروزی
حقوق‌دان

باید قاطعانه و بدون هر اغماض، اطلاعات سیاسی، اقتصادی و تصمیمات دولت و شرکت‌های دولتی به سهولت و فوریت منتشر شوند. آزادی اطلاعات حلقه گم شده مبارزه با فساد و رانت است. تنها استثنای آزادی اطلاعات، مربوط است به اطلاعات دستگاه‌های امنیتی و نظامی.

ایده «حکمرانی همکارانه»

صالح نقره کار
وکیل دادگستری

تأکید مستمر رئیس جمهور جدید بر اینکه باید اختلافات داخلی را کنار بگذاریم و فضای داخلی را گشایش دهیم تا روابط خارجی و مناسبات فرامرزی بهبود یابد، خود یک دستور کار است. همبستگی و توان‌افزایی و هم‌رسانی داخلی یک ضرورت است. باید ملت خود و احزاب رقیب و مخالفان و منتقدان را دوست بداریم و رواداری و تحمل مخالف و نقادی را برتابیم.

معرفی دولت سایه به مردم

امیر شهلا
فعال سیاسی

«دولت‌سایه» را که زودتر از دولت شما شروع به کار کرده، به مردم معرفی کنید. مبادا خیال کنید با این جماعت می‌شود پشت‌پرده مذاکره کرد و به توافق رسید. این‌ها به چیزی کمتر از بدنام‌کردن شما و خاک‌مال‌کردن دولت‌تان رضایت نمی‌دهند.

توافق‌سازی بین فرادستان سیاسی در درون

محمد فاضلی
جامعه شناس

منازعه‌ای که از دوم خرداد ۱۳۷۶ و بالاخص تیر ماه ۱۳۷۸ آغاز شده، بالاخره باید جایی در این کشور متوقف شود.

توافق‌سازی با قدرت‌های جهانی

محمد فاضلی
جامعه شناس

توافق‌سازی با قدرت‌های جهانی به ویژه آمریکا و اتحادیه اروپا توأم با همکاری با چین و روسیه و کشورهای همسایه.

بازسازی ظرفیت دولت برای حل مسئله حل‌نشده ایران

محمد فاضلی
جامعه شناس

در سایه توافق‌سازی داخلی و خارجی و اقدامات تکنیکی برای حل بحران‌های نیروی انسانی، تامین مالی، ظرفیت فناورانه و جایگاه اجتماعی و سیاسی دولت.

دولت برای حفظ سرمایه اجتماعی روی حرفش بایستد

مرتضی ایمانی‌راد
عضو هیئت‌علمی سازمان مدیریت

دولت روی حرفش می‌ایستد، حتی اگر لازم باشد بابت ایستادنش هزینه بدهد. با شفافیت اعتماد قابل توجهی بین مردم و دولت شکل می‌گیرد. تمامیت دولت را پاسخگو می‌کند. دولت صدای مردم را می‌شنود و در زمان لازم به آنها پاسخ می‌دهد. اطمینان موجب رابطه ناگسستنی بین مردم و دولت می‌شود.

عاملیت، دولت را مسوولیت‌پذیر می‌کند

مرتضی ایمانی‌راد
عضو هیئت‌علمی سازمان مدیریت

در عاملیت دولت اشتباهات خود را می‌پذیرد و اشتباهات خود را به بیرون مرزوابسته نمی‌کند. مردم یا بخشی از مردم را مسوول بی‌اثر بودن سیاست‌ها نمی‌کند. عاملیت به دولت قدرت می‌دهد تا رابطه خود را با مردم مستحکم کنند.

مدیریت و ساختار

عنوان	شرح	نویسنده
ایران مساله نخست دولت شود	مدت‌هاست که مساله ایران از دستور کار دولت خارج شده و حاشیه بر متن غلبه یافته است. سوء تدبیر و ناترازی‌های مزمن در اقتصاد، تجارت، انرژی، محیط زیست موجب گسترش فقر و ضعف ساختاری ایران در جهت حفظ موقعیت خود در منطقه و جهان گشته است.	عباس آخوندی وزیر سابق راه و شهرسازی
معیارهای تعیین وزرا	هدف‌گذاری بهبود رشد اقتصادی بدون نفت نگاه جناحی در انتخاب همکاران کنار گذاشته شود. احراز سلامتی وزیران پیشنهادی وزیران قبلی، حتی المقدور انتخاب نشوند.	محمدرضا یوسفی دانشیار اقتصاد دانشگاه مفید
به مُنتظرالمَقام‌ها باج ندهید	هیچ شایسته‌ای برای پُست و مقام، یک لِنگِ پا پشت در «اتاق انتصابات» نمی‌ایستد. «شایستگان» یا محصور و خانه‌نشین‌اند یا دارند زندگی‌شان را می‌کنند. باید بروید و از ایشان برای قبول مسوولیت خواهش کنید. آن‌ها که برای گرفتن پُست، دنبال‌تان موس‌موس می‌کنند، همان آهن‌گداخته‌ای که علی(ع) به عقیل نشان داد را به آن‌ها نشان دهید و بیرون پَرت‌شان کنید.	امیر شهلا فعال سیاسی
اصلاح برنامه هفتم توسعه	راه نجات کشور برخورداری از یک برنامه با کیفیت و دقیق توسعه است که متاسفانه برنامه هفتم نسبت بسیار ناچیزی با چنین برنامه ای دارد. پیشنهاد می‌کنیم فوری‌ترین اقدام خود را بسیج ظرفیت‌های دانایی ملی برای اصلاح، تکمیل و طراحی چنین برنامه هفتم قرار دهید.	فرشاد مومنی و حسین راغفر اقتصاددان
دولت جدید، دولت «ترازِ» نامگذاری شود	ت = تحول، ر = رفاه، ا = امید و ز = زندگی است؛ دولتی که باید اصلی‌ترین برنامه خویش را بر ترازکردن ناترازی‌های مصیبت‌بار تحمیل‌شده بر زندگی مردم قرار دهد.	امیر ثامنی کارشناس برنامه‌ریزی
اصلاح ساختاری نهادهای گزارشگر و تنظیم‌گر	ساختار نهادهای گزارشگر و تنظیم‌گر همچون سازمان ملی آمار، سازمان تنظیم مقررات رادیویی، سازمان غذا و دارو، اداره استاندارد و...، مدت‌هاست به‌روزرسانی نشده و اصلاح ساختاری این نهادها کمک ارزشمندی به فعالان اقتصادی بخش خصوصی، برای حرکت در مسیر رشد پایدار بر اساس ارتقای بهره‌وری خواهد بود.	حسین سلاح‌ورزی فعال اقتصادی
رویه روشنی برای انتخاب همکاران در دولت	آن رویه را به ملت اعلام کنید و نشان دهید واقعاً قصد دارید کشور را با عقلانیت، شفافیت، پاسخ‌گویی و در مسیری که خالق سرمایه اجتماعی و اعتماد باشید، اداره کنید	محمد فاضلی جامعه شناس
پیشگیری از افزایش قوانین	الزام وزارتخانه‌ها به ارائه گزارش تحقیقی اقتصادی، اجتماعی، حقوقی تفصیلی و کاملا دقیق از وضعیت موضوع لایحه	کامبیز نوروزی حقوق‌دان
بازسازی سرمایه اجتماعی از دست رفته ملت	ایجاد زمینه‌های بازگشت سرمایه عظیم انسانی و مادی ایرانیان خارج از کشور انتخاب وزرا بر اساس نظام شایستگی همکاران و وزرا پاکدستی و شفافیت را به نظام حکمرانی باز گرداند، با پاکدستی خود و یارانش، با هرگونه رانت و فساد مقابله نماید	سیدحمید کلانتری مدیرعامل انجمن بهره‌وری

اقتصادی

عنوان	شرح	نویسنده
اولویت مهار تورم به عنوان مهم‌ترین مشکل جاری مردم	تورم نه تنها بی‌ثباتی اقتصادی بلکه بی‌ثباتی اجتماعی به وجود می‌آورد و ارزش‌های اخلاقی و رفتار اجتماعی مردم را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد. ایجاد ثبات نسبی در روابط خارجی و مناسبات جناحی در داخل	حسین عادلی اقتصاددان و دیپلمات
راه‌های کنترل کسری بودجه	برای مهار تورم یکی از اقدامات عاجل این است که میزان کسری بودجه ۱۴۰۳ را کمتر کنیم که راه آن، اول افزایش درآمدهای نفتی است؛ با کاهش تخفیف‌ها از طریق متنوع کردن بازارهای فروش و شکستن انحصار چین و افزایش مقدار تولید و فروش نفت دوم آزاد کردن پول‌های بلوکه یا نیم بلوکه کشور سوم کاهش هزینه مبادله در تجارت خارجی، چهارم استفاده از منابع خارجی و دعوت از سرمایه‌گذاران خارجی پنجم رویکرد تعامل‌گرای سیاست خارجی دولت که می‌تواند شرایط را برای انتشار اوراق ارزی یورویی لااقل در منطقه، میسر سازد.	حسین عادلی اقتصاددان و دیپلمات
شفاف‌سازی فعالیت‌های اقتصادی	شفاف‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و از جمله پرداخت مالیات و شرکت در مناقصات به‌صورت رقابتی و ممانعت از رانت اطلاعاتی	خسروسلجوقی کارآفرین
بازنگری در روش مالیات‌گیری	مالیات از سود حاصله و آن هم به‌شرط اینکه مجدداً سرمایه‌گذاری نشود دریافت گردد. همین موضوع باعث خواهد شد اشتغال پایدار ایجاد شود و مانع فرار منابع انسانی گردد.	خسروسلجوقی کارآفرین
حذف ارز یارانه‌ای همه کالاها	اقتصاد با ارز رقابتی؛ برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر در موقع خرید به میزان لازم یارانه نقدی ولی مدیریت شده به کالا و یا خدمات مورد استفاده داده شود و از این طریق از قیمت‌گذاری دستوری ممانعت و از انواع قاچاق‌های مختلف و خروج سرمایه‌های ارزی و ریالی کشور ممانعت خواهد شد.	خسروسلجوقی کارآفرین
بررسی الگوی توسعه متفاوت با روزمرگی در کشاورزی	در بزنگاه انتخاب وزرا، قبل از هر چیز به ضرورت بررسی الگوی توسعه متفاوتی با روزمرگی رایج در حوزه کشاورزی اهتمام ورزید. طرحی که تحقق آن به نگاهی تازه در مقایسه با مسیر گذشته نیاز دارد. تدوین چنین طرحی تنها از اقتصاددانان مجرب و با نگاهی ملی برمی‌آید. آنان که بتوانند با توجه به آسیب‌های برگشت ناپذیر بر بخش کشاورزی، منابع، شیوه مصرف و تبادلات جهانی، جایگاه درست و نقش آفرین آن را در توسعه پایدار ملی طراحی کنند	عبدالحسین طوطیایی پژوهشگر کشاورزی
توجه به ذی‌نفعان بی‌شمار آشفتگی فعلی اقتصاد ایران	گروه‌های منتفع از بدکارکردِ اقتصاد، دو دسته هستند؛ دسته اول اندک اما قدرت و نفوذشان زیاد است. دسته دوم، شمارشان بسیار است؛ اما در رانت‌های کوچک سهیم‌اند و قدرت اجتماعی زیادی دارند. رئیس‌جمهور منتخب باید گروه اول را از طریق اصلاح سیاست‌ها خلع سلاح کند و به گروه دوم اطمینان بدهد که تغییرات به سودشان تمام می‌شود.	محسن جلال‌پور فعال اقتصادی

عدم مداخله ساختاری در بازار ارز به بهانه تامین کالاهای حیاتی

حسین سلاح‌ورزی
فعال اقتصادی

اجازه ندهید به بهانه تامین کالاهای حیاتی، توجیهی برای مداخله ساختاری در بازار ارز تراشیده شود. مناسب‌ترین مسیر، به فرض وجود گلوگاه‌های ارزی جدی بر اثر تحریم‌ها، احصای کالاهای حیاتی با رویکردی ممسکانه و تامین ذخایر استراتژیک آن با منابع دولتی و توزیع آن با نظامی هوشمندانه و سختگیرانه است.

تعیین اولویت‌ها و هماهنگی تیم اقتصادی دولت براساس آن

حسین جوشقانی
استاد اقتصاد

اولین اصل مدیریت منابع محدود، تعیین اولویت‌هاست. برای اینکه امیدوار باشیم در انتهای دولت حداقل چند مورد از چالش‌ها در مسیر اصلاح قرار گرفته‌اند، لازم است رئیس دولت با کمک رهبر تیم اقتصادی، به طور شفاف اولویت‌های اقتصادی را تعیین و اعلام کنند و اعضای تیم اقتصادی افرادی همسو و همدل با اولویت‌های تعیین شده دولت انتخاب شوند.

اجتماعی

توجه به نسل جوان و حضور زنان، گام نخست پرکردن شکاف اجتماعی

عباس آخوندی
وزیر سابق راه و شهرسازی

تحولات سبک زندگی بویژه در نسل جوان و هم‌چنین حضور اجتماعی زنان به عنوان کنشگران هم‌تراز مردان از سوی نظام حکمروایی ایران و سیاست‌مداران حاکم هنوز به‌خوبی درک نشده و همین امر بخشی از دلیل دوجامعه‌ای شدن ملت ایران است.

انتظار جامعه برای یک شروع خوب

حمید نوذری
جامعه شناس

مثلا:
- لغو بازنشستگی پیش از موعد و غیرقانونی استادان دانشگاه
- لغو آیین نامه انضباطی جدید دانشجویان
- برداشتن موانع پیش روی سازمان‌های جامعه مدنی
- جمع آوری طرح نور (ون‌های گشت ارشاد)

حفظ صداقت به عنوان مهمترین سرمایه اجتماعی

حسین نورانی‌نژاد
روزنامه نگار

برای یك سیاست‌ورزی تحول‌خواه، داشتن سرمایه اجتماعی و باور به صداقت شرط اولیه و مقدم بر توانایی‌های فن‌سالارانه است. بر این اساس، در سال‌های پیش روی دولت پزشکیان، تمام هم و غم خود او و حامیان و حتی مخالفانش، حفظ این سرمایه باشد.

احیای اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی

علی مجتهدزاده
وکیل دادگستری

مشکلات اقتصادی ایران امروز دارای زمینه‌ای سیاسی است که بخش مهمی از آن به همین مسائل حقوق شهروندی و عدالت عمومی بازمی‌گردد. مهم‌تر از آن عنصر اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی در ایران است که به‌شدت تضعیف شده و بدون احیای آن امکان موفقیت‌های بزرگ در برنامه‌های اقتصادی بسیار سخت خواهد بود. بازسازی این حوزه نیز در درجه اول متاثر از تحقق همین وعده‌های اصلی مسعود پزشکیان در حوزه حقوق عامه است.

رفع فیلترینگ در اولویت

عزت‌الله ضرغامی
وزیر میراث فرهنگی

دوران فیلترینگ گذشته است. چندسالی است که عملا فیلترینگ نداریم ولی بازار فیلترشکن و کاسبان آن سکه است. قاعدتا باید دستور اولین جلسه شورای عالی فضای مجازی، بررسی این وعده مهم پزشکیان باشد.

استفاده از بخش خصوصی، اصناف، اتحادیه‌ها و نهادهای مردمی

صالح نقره کار، وکیل دادگستری

دولت چهاردهم باید مردم را واقعا و نه در شعار به بازی بگیرد. بخش خصوصی، اصناف، اتحادیه‌ها، اتاق‌های بازرگانی، کانون‌های وکلا، سمن‌ها، تشکل‌ها، تعاونی‌ها و بخش خصوص قدرتمند موی دماغ دولت‌ها نیستند و مقوم آنها در فرایند توسعه تلقی می‌شوند. مهم این است که فهم شود چگونه می‌توان از این انرژی قویم به نفع خیر عمومی بهره گرفت.

اصلاح مسیر قانون نویسی

کامبیز نوروزی، حقوق‌دان

واگذاری تنظیم لوایح به نهادهای مدنی و سازمان‌های صنفی و اتحادیه‌ها

برآورده کردن مطالبات به حق نسل Z

امیرشهلا فعال سیاسی

برای دختران و پسران نسل Z وقت بگذار و مطالبات به‌حق‌شان را برآورده کن. «گشت ارشاد» را که توهین به شعور این نسل است وَربیانداز و با نسلی کّه با نسل من و شما قهر است بجوش تا به آشتی فکر کند!

«تبعیض مثبت» با زنان در پست‌های کلیدی

امیرشهلا فعال سیاسی

محدودیت‌های مِن‌درآوردی را از جلوی پای زنان بردارید. از کجا معلوم اگر زنان عهده‌دار پُست‌های کلیدی شوند، جامعه‌ای به مراتب ایده‌آل‌تر نسازند؟ به آن‌ها «تبعیض مثبت» اعطا کن تا عقب‌ماندگی‌های تاریخی‌شان را جبران کنند.

اولویت ترمیم شکاف‌های اجتماعی بر اصلاح اقتصاد و روابط خارجی

مسعود نیلی اقتصاددان

اگر با حفظ ناترازی‌ها و حفظ شرایط تحریم به سراغ ترمیم شکاف‌های اجتماعی حرکت کنیم، چنین رویکردی می‌تواند با هزینه کم، زمینه اجتماعی مناسب میان حکومت و مردم فراهم کند که البته ظرافت‌هایی هم دارد. از هر راهی به تحلیل شرایط موجود بپردازیم به اولویت ترمیم شرایط اجتماعی و حتی سیاست داخلی قبل از هر نوع اصلاح اقتصادی و اصلاح در روابط خارجی خواهیم رسید.

کاهش فیلترینگ اینترنت برای امیدافزایی

نیمانامداری روزنامه‌نگار

بهترین کاری که پزشکیان برای ایجاد امید در جامعه باید انجام دهد، کاهش فیلترینگ اینترنت است که هم آثار فوری و ملموس دارد و هم بخش بزرگی از جامعه با آن درگیر است و اجرای آن هم نیازی به صرف منابع مالی و انسانی ندارد.

بازسازی اعتماد و سرمایه اجتماعی دولت

محمدفاضلی جامعه‌شناس

بازسازی اعتماد و سرمایه اجتماعی دولت در سایه ساختن، کسب و روایت کردن موفقیت‌های گام به گام. چون ایران امروز ظرفیت کسب موفقیت‌های بزرگ به یکباره را ندارد و باید با مردم در چارچوب بازی نشانه‌های اعتمادساز به سمت موفقیت عمل کرد

اجتناب کردن از دمیدن بر شکاف‌های جامعه

محمدفاضلی جامعه‌شناس

اجتناب کردن از دمیدن بر شکاف‌های اجتماعی، قومی، زبانی، دینی، مذهبی، یا شکاف‌های سبک زندگی ایرانیان. هیچ بخش سیاسی حق ندارد به این ظرفیت زندگی مسالمت‌آمیز ضربه بزند و انسجام اجتماعی در ایران را مخدوش کند

بهره‌وری انرژی و چالش‌های پیش روی دولت آینده

لیلا بیات | عصر پنجشنبه ۳۱ خرداد، تنها یک هفته مانده به برگزاری انتخابات ریاست جمهوری و در کوران تبلیغات و بحث و جدل‌های نامزدها، انجمن بهره‌وری ایران نشستی مجازی با عنوان «بهره‌وری انرژی و چالش‌های پیش روی دولت آینده» برگزار کرد؛ به ویژه که موضوع نحوه مدیریت انرژی در دولت جدید، از موضوعات بحث برانگیز و مهم بود. در ادامه محتوای مباحث کارشناسان در این نشست از منظر شما می‌گذرد:

احمد داوودی
مدیر اسبق بخش انرژی سازمان برنامه و بودجه

راه حل بهره‌وری انرژی در کشور ما چیست؟

مصرف سرانه انرژی در کشور ما حدود دو برابر یا ۹۰ درصد بالاتر از میانگین سرانه جهانی است که به تنهایی نشان‌دهنده وجود یک مشکل اساسی در سیستم مصرف انرژی کشور است. شاخص شدت مصرف انرژی هم که شاخص سنجش بهره‌وری انرژی در کشور است، در کشور ما حدود ۵۰ درصد بالاتر از میانگین جهانی است.

با توجه به برنامه‌های توسعه‌ای پیش‌رو، از جمله برنامه هفتم که رشد ۸ درصدی را برای ۵ سال آینده در نظر گرفته، سهم ۲/۸ درصدی از این رشد به ارتقای بهره‌وری انرژی اختصاص یافته، اما دستیابی به این هدف کار ساده‌ای نیست و در سال‌های گذشته نیز شاهد تحقق نیافتن این سهم بوده‌ایم. یکی از مهم‌ترین دلایل این امر، عقب‌ماندگی در بهره‌وری انرژی است. برای ارتقای بهره‌وری انرژی، نیاز به سرمایه‌گذاری در تکنولوژی‌های پیشرفته و تامین انرژی مناسب در تمام بخش‌ها داریم. مشکلاتی که در حال حاضر در تامین برق و گاز بخش‌های صنعتی و تولیدی وجود دارد، مستقیم بر بهره‌وری انرژی در این بخش‌ها تاثیر منفی می‌گذارد. با توجه به اهمیت حیاتی این موضوع، ضروری است راهکارهای مناسب برای رفع چالش‌ها در این زمینه اندیشیده شود. امیدوارم در این جلسه با همفکری و تبادل نظر اساتید و صاحب‌نظران حاضر، راهکارهای عملی و قابل اجرا برای ارتقای بهره‌وری انرژی در کشور ارائه شود و به دولت آینده در جهت نیل به این هدف مهم یاری رسانیم.

در این بحث انتظار می‌رود کارشناسان چالش‌های انرژی را به خوبی باز کنند تا ببینیم کجاها مشکل داریم؟ چه نقشی بخش خصوصی دارد؟ کجاها بیشترین هدررفت انرژی را دارند؟ یکی از بحث‌های جدی، بحث بهره‌وری نیروگاه‌هاست که انرژی حرارتی را به انرژی الکتریکی تبدیل می‌کنند و در این مسیر، بحث بهره‌وری در انتقال هم مطرح است. بخش دیگر سرانه مصرف واحدهای صنعتی و فناوری آن‌هاست که بعضی از آن‌ها از فناوری‌های خوبی برخوردار نیستند و مصرف انرژی‌شان بالاست. بخش سوم، بهره‌وری خانوار است. فرهنگ مصرف در اینجا، مصرف بی‌رویه است. در مقایسه با کشورهای دنیا، ما خیلی راحت و بی‌خیال هستیم. در انرژی خیلی ارزان، صرفه جویی لازم نمی‌شود. البته در چند سال گذشته سیاست‌های تشویقی مطرح شده تا به نقطه مطلوب در این رابطه برسیم. یک بحث جدی در حوزه انرژی، این است که چقدر می‌توانیم با سیاست‌های قیمتی بهره‌وری را بالا ببریم و چقدر با سیاست‌های غیرقیمتی مبتنی بر فرهنگ‌سازی، آموزش، اصلاح تکنولوژی و فناوری‌ها و توجه به نوآوری‌ها؟ این یک چالش جدی است. یک راه این است که قیمت انرژی را به سمت واقعی شدن نزدیک کنیم. در برنامه چهارم هم پیش‌بینی شده بود که از ابتدای برنامه هر سال بیست درصد قیمت افزایش پیدا کند تا در یک برنامه پنج ساله به قیمت واقعی برسیم. اما همان موقع با تصمیمی که گرفته شد، متوقف ماند.

یک نگرانی هم هست که افزایش قیمت تبعات اجتماعی داشته باشد و یکی دو بار هم که اقدامی در این رابطه شده، مقاومت‌های اجتماعی را شاهد بودیم. چون یا نتوانستیم مردم را خوب اقناع کنیم یا یارانه‌های جایگزین را نتوانستیم اعمال بکنیم. الان بحث بازار انرژی مطرح شده برای کسانی که می‌توانند انرژی را با قیمت بالاتر خریداری کنند تا بتوانند در فصل‌های غیر اوج، انرژی را ذخیره و در زمان پیک از آن بهره‌برداری کنند و به مجموعه انرژی کشور هم آسیبی وارد نشود. یکی از کارهایی که می‌شود انجام داد، این است که راهکارهای این سیاست را مشخص کنیم. سوم اینکه چگونه می‌توان بدون سیاست‌های قیمتی با روش‌های ترغیبی و تشویقی، الگوی مصرف را به هم به صنایع و هم به خانوارها داد؟

علی‌محمد میرشمس
مدیر عامل شرکت آسیاوات

قرار بود شدت مصرف انرژی ایران نصف شود ۴۲ درصد افزایش یافت!

وضعیت انرژی، ابرچالش کنونی کشـــور است. شـــاید اصلی‌ترین چالش سال‌های آینده کمبود انرژی باشد. چون هم به اقتصاد کشور لطمه می‌زند و هم اگر به همین منوال ادامه پیدا کند، مســـائل اجتماعی متعددی به دنبال خواهد داشت. در رابطه با شدت انرژی، ما مطالعه‌ای انجام داده بودیم و برای اینکه ارزیابی صحیحی از وضعیت شدت انرژی کشور داشته باشیم، تعدادی از کشورها را در بازه بیست ساله، از نظر رشد شدت انرژی با خودشان مقایسه کردیم. براساس قوانین و سیاست‌های تدوین شده و برنامه‌های توسعه کشور، قرار بوده در یک بازه بیست ساله، شدت مصرف انرژی را به نصف برسانیم. در این بیست سال، در هر کشوری به روشی عمل شد و متوسط شدت انرژی را در سال ۲۰۰۰ با ۲۰۱۹ مقایسه کردیم. رشد شدت انرژی تقریبا در تمام کشـــورها غیر از دو کشور کاهش داشت. در این بیست سال، شدت متوسط انرژی دنیا حدود ۲۳ درصد کاهش داشته و برخی کشورها حتی تا ۵۵ درصد کاهش شدت مصرف هم داشته‌اند. با این حال، با وجود برنامه و هدف‌گذاری که ما داشتیم و قرار بود شدت مصرف انرژی نصف شود، نه تنها نصف نشد، حتی ثابت هم نماند و حدود ۴۲ درصد افزایش پیدا کرده است. این خیلی فاجعه‌بار است و این روند اگر بخواهد ادامه پیدا کند، روز به روز شرایط بدتر می‌شود و هیچ امیدی هم به بهبود نیست.

با توجه به این شرایط، نگرانی زیادی وجود دارد و این بحث ناترازی انرژی خیلی به اقتصاد و صنعت لطمه می‌زند. الان سه سال از تدوین سند ناترازی گاز گذشته و شرایط خیلی از چیزی که در سند ناترازی تولید و مصرف گاز کشور تدوین شده، بدتر شده است. کمبود گاز در مقایسه با اواخر سال ۹۹، خیلی بدتر شده و این پیش‌بینی هست که تا سال ۱۴۰۷، ناترازی به حدی برسد که صنعت در فصل سرد عملا امکان فعالیت ندارد. این مسائل نشان می‌دهد دولت آینده حتما باید به این موضوع فکر کند.

احساس من به عنوان کسی که بیش از ۶ سال است در حوزه بهینه‌سازی انرژی در کشور فعالیت می‌کند، این است که یکی از ســـریع‌ترین روش‌هایی که می‌تواند چالش انرژی را کم کند، توجه به بحث‌های بهینه‌سازی مصرف انرژی اســـت. ما با توجه به اینکه در اکثر شاخص‌ها بالاتر از نرم جهانی مصرف می‌کنیم، پتانســـیل صرفه جویی خیلی بالایی در کشور داریم، می‌توانیم از بهینه‌ســـازی مصرف انرژی به عنوان یکی از منابع تامین انرژی استفاده کنیم. به ویژه که ســـرمایه مورد نیاز در حوزه بهینه‌سازی خیلی کمتر از سرمایه لازم برای توسعه میادین یا تولید انرژی است. طبیعتا به عنوان اولویت پیشنهادم این است که دولت آینده روی بهینه‌سازی انرژی تمرکز کند و اگر این توجه صورت بگیرد، سریعتر می‌شود نتیجه گرفت؛ جدا از اینکه سرمایه گذاری برای افزایش تولید در حوزه گاز و برق هم نیاز است.

نکته بعدی این است که برای بهینه‌سازی، اصلی‌ترین راهکار را اجرای قوانین تدوین شده در این حوزه می‌دانم و اصلا نیازی به تدوین قوانین جدید نیســـت. دولت باید در اجرای قوانین عزم جدی داشته باشـــد. بحث دیگر این است که دولت باید تعهداتش را نسبت به بخش خصوصی انجام دهد و بستر حضور این بخش را برای بهینه سازی فراهم و اعتمادشان را جلب کند. در شرایط فعلی، ما مشـــکل دیگری هم داریم: اینکه بازار کار خیلی بزرگ و نیروهای توانمندی هم داریم؛ اما اکثر کارشناســـان ما بیکارند و عمده‌شان می‌توانند در مساله انرژی درگیر شوند.

سعید مهذب ترابی
رئیس هیئت مدیره انجمن شرکت‌های خدمات انرژی

در شرایط فعلی، امکان کاهش ۵۰ درصدی شدت مصرف انرژی وجود ندارد

از برنامه ســـوم و چهارم توسعه، مباحث مربوط به مدیریت مصرف و بهینه‌سازی مصرف به طور گسترده در قوانین برنامه مطرح شد. این برنامه‌ها بسیار بلندپروازانه بودند و شاخص‌های سنگینی را بدون ارائه راهکارهای مشخص و تعیین اهداف مشـــخص، ارائه می‌دادند. به نظـــرم در برنامه ششم، کاهش ۵۰ درصدی شدت مصرف انرژی در نظر گرفته شده بود و این شاخص در برنامه هفتم نیز تکرار شده است. در جلسه‌ای در مجمع تشخیص مصلحت نظام، سوال کردیم چه کسی این ۵۰ درصـــد را در برنامه مطـــرح کرده و چه راهکاری در نظر داشته است؟ همه می‌گفتند من نبودم و هیچ کس مسئولیت ارائه این شاخص‌ها را به عهـــده نمی‌گرفت. اکنون آغـــاز کار دولت چهاردهم همزمان با آغاز اجـــرای برنامه هفتم است. کاندیداها در صحبت‌هایشان تأکید دارند که می‌خواهند برنامه هفتم را اجرا کنند. در برنامه هفتم، اهداف برنامه‌های قبلی تکرار شده است. با واقع‌بینی و صراحت، باید گفـــت این اهداف دست‌نیافتنی هستند و با توجه به شرایط فعلی، امکان کاهش ۵۰ درصدی شدت مصرف انرژی وجود نـــدارد. زمانی که قانـــون برنامه به بخش توسعه می‌رسد، در بخش برق حدود ۴۰ تا ۵۰ میلیارد دلار و در بخش سایر عوامل انرژی (نفت و گاز) حدود ۲۵۰ میلیارد دلار فقط برای توسعه نیاز است. یعنی در بخش انرژی برنامه هفتم به ۳۰۰ میلیارد دلار نیاز است. این پول از کجا باید تأمین شود؟ دولت‌ها امکانات و منابع لازم را در اختیار ندارند.

تاکنون حرف‌های زیادی زده شـــده که عملی نشده است. همه ما به نوعی در مشکلات بخش انرژی کشور شریک جرم هستیم. اولین بار وزیر نفت از این موضوع در رای اعتماد صحبت کرد. بیست ســـال قبل، مهندس بیطرف در جلسه رای اعتماد، فعالیت خود را در دو بخش توسعه و بهینه‌ســـازی مطرح کـــرد و وزرای بعدی نیز همیشه در مورد آن صحبت می‌کردند. در وزارت نفت چه اتفاقی افتاد؟ دلیل آن نبود امکانات بود. واقعاً خیلی راحت اســـت که وزیر محترم دولت سیزدهم بگوید من در چهار سال اول از طریق بهینه‌ســـازی ۱۰ هزار مگاوات ساعت پتانسیل آزاد می‌کنم. این ۱۰ هزار مگاوات ساعت حدود ۵ تا ۶ میلیارد دلار پول نیاز داشت. این پول از کجا باید تأمین شود؟ این ۳۰۰ میلیارد دلار واقعاً از کجا باید تأمین شود؟ اگر بحث ۵۰ درصد کاهش شدت مصرف انرژی مطرح است، اعتبارات آن از کجا باید تأمین شود؟ بحث بازار بهینه‌سازی و بخش خصوصی همیشه مطرح می‌شود، اما بخش خصوصی همیشه پول کافی ندارد و گاه توانایی و اعتماد هم ندارد. ما واقعاً بخش خصوصی را به بازی نگرفتیم و امکان بازی دادن به آن در شرایط فعلی وجود ندارد. در بحث بهینه‌سازی مصرف انرژی، چهار محور کلیدی وجود دارد که باید به طور همزمان مورد توجه قرار گیرند:

۱ **قوانین و مقررات:** همانطور که آقای میرشمس اشاره کردند، قوانین کافی در این زمینـــه وجود دارد، اما مشـــکل اصلی نبود آیین‌نامه‌های اجرایی برای این قوانین اســـت. ســـازمان برنامه و بودجه موظف بـــه تدوین و به‌روزرسانی این آیین‌نامه‌ها بوده که تاکنون به

طور کامل انجام نداده است.

۲ **آموزش و اطلاع‌رسانی:** افزایش آگاهی عمومی در مورد اهمیت صرفه‌جویی در مصرف انرژی و روش‌های انجام آن، از طریق انجمن‌ها، شرکت‌های خدمات انرژی و برنامه‌های آموزشی، ضروری است. مردم باید نسبت به مزایای بهینه‌سازی مصرف انرژی و همچنین راه‌حل‌های عملی انجام آن در خانه و محل کار خود آگاه شوند.

۳ **اهرم‌های قیمتی:** قیمت‌گذاری انرژی می‌تواند ابزاری موثر برای تشویق به مصرف بهینه باشد. با این حال، افزایش قیمت‌ها باید با احتیاط و در نظر گرفتن شرایط اقتصادی و اجتماعی انجام شود. افزایش ناگهانی قیمت‌ها می‌تواند به مردم فشار وارد کند و آنها را به سمت راه‌حل‌های غیرقانونی یا غیراقتصادی سوق دهد.

۴ **فناوری:** استفاده از فناوری‌های نوین مانند تجهیزات پربازده و سیستم‌های مدیریت انرژی می‌تواند به طور قابل توجهی مصرف انرژی را کاهش دهد. با این حال، سرمایه‌گذاری در این فناوری‌ها نیازمند حمایت‌های دولتی و تشویق بخش خصوصی است.

نکته آخر، تله تکنولوژی است که به تحریم و ضعف ارتباطات خارجی ما برمی‌گردد. هر کس فکر کند بدون پول می‌شود کار کرد، باید به عقلش شک کرد. اگر به روش عقلانی کار کنیم، باید ورود بخش خصوصی و سرمایه‌گذار خارجی را فراهم کرد.

علاوه بر این چهار محور، باید به این نکته نیز توجه داشت که صرفه‌جویی در مصرف انرژی یک تلاش جمعی است و نیاز به همکاری دولت، مردم، بخش خصوصی و سازمان‌های غیردولتی دارد. در نهایت، باید به خاطر داشت که صرفه‌جویی در مصرف انرژی نه تنها به نفع محیط زیست است، بلکه می‌تواند منجر به صرفه‌جویی اقتصادی برای خانوارها و در نهایت کل کشور شود.

محمدحسن متولی‌زاده
مدیر عامل اسبق توانیر

خلق فرصتی جدید از دل بحران ناترازی انرژی

ما از سالیان گذشته سیاست‌های ابلاغی و نیز قوانین متعددی درباره مصرف انرژی داشتیم. شاید از معدود سیاست‌های ابلاغی که به صورت کمی هدفگذاری کرده، همین است که شدت انرژی طی دو برنامه باید یک دوم بشود؛ ولی خب متاسفانه طی همان دو برنامه، تقریبا پنجاه درصد افزایش پیدا کرد! ما قوانین متعددی را پیگیری می‌کردیم که شاید مهمترینش نیروگاه سیکل ترکیبی بود و اینکه الان سالی حدود ده میلیارد دلار سوخت مایع در نیروگاه ما مصرف می‌شود. در مقطع زمانی سال ۹۰ یا ۹۱، ۴۵ درصد سوخت نیروگاه‌ها سوخت مایع شد. هشت ماهه پول سرمایه گذاری یک واحد بخار برمی‌گشت. قانونش تنظیم، پیگیری و ابلاغ شد و نهایتا براساس آن حدود هفده واحد بخار نصب شد و دو میلیارد دلار بخش خصوصی سرمایه‌گذاری کرد. تا این لحظه، بیش از ۴ میلیارد دلار سوخت صرفه جویی شده، ولی شاید یک لیتر سوخت صرفه جویی شده به سرمایه گذار ندادند و لذا کل پروژه تعطیل شد.

الان ۵۰ واحد هست که در آنها می‌توانست بخار تبدیل و تکمیل شود و نشد. حدود ده سال طول کشیده و طبق یک حساب سرانگشتی، نزدیک صد میلیارد لیتر سوخت اضافه مصرف شد، به این دلیل که این واحدها تکمیل نشده است. یعنی به ارزش پنجاه میلیارد دلار در کشور سوخت مصرف کردیم، در صورتی که این کار با ۶ میلیارد دلار می‌توانست انجام شود. حالا چرا نشد؟ آن زمان تلقی خود من این بود که اگر ما سراغ منابع دولت برویم، می‌توانیم حل کنیم، ولی بعدا به این نتیجه رسیدم که تکیه به منابع دولت اشتباه است و به نظر می‌رسد این اشتباه را دو مرتبه نباید تکرار کنیم. یعنی هیچ کاری که تکیه آن به منابع دولت باشد، نباید سراغش رفت.

بحث بعدی قیمت است. قیمت انرژی باید افزایش پیدا کند و ما می‌دانیم دولت و مجلس جسارت این کار را ندارند. جدا از این که این کار درست یا نادرست است، واقعیت این است که به تدریج در بعضی بخش‌های صنعتی برای مصارف مازاد بر الگو، کارهای مقدماتی انجام شده، ولی نمی‌شود اتکای کافی به آن داشت.

الان فرصت جدیدی از دل این بحران ناترازی ایجاد شده است. تا چند سال پیش، ما برق و گاز صنایع را تنها به قیمت صد تا یک تومانی می‌دادیم و معمولا هم برق و گازشان تامین می‌شد. الان با اتفاق ناترازی، یک مقدار قیمت‌ها به قیمت واقعی نزدیکتر شده و از طرفی قطعی برق و گاز، عملا تولیدشان را تحت الشعاع قرار داده و این مسئله باعث شده این ناترازی یک مقدار ارزش واقعی برق، گاز و فراورده را بیشتر نشان بدهد و حاضرند برای جلوگیری از خسارت بیشتر به چرخه تولیدشان سرمایه گذاری کنند. این فرصت ایجاد شده که ما بتوانیم از این ناترازی استفاده و آن را به یک مدل اقتصادی تبدیل کنیم.

خوشبختانه همه نامزدهای ریاست جمهوری تاکید کردند که ما برنامه هفتم و بهره‌وری را دنبال می‌کنیم که فرصتی است. بر اساس مطالعاتی که انجام شده، هر سال یک صندوق ذخیره ارزی شصت میلیارد دلاری در موضوع بهره‌وری وجود دارد که اگر کسی در مسئولیت جدید با این آشنا شود و قدر این فرصت را بداند، بسیار موثر است. قوانین و مقررات موجود خوب است، ولی کافی نیست، یعنی بیشتر متکی به منابع دولت است. مدل جدیدی که می‌تواند راهگشا باشد، این است که دولت فقط مجوز را صادر کند و مالکیت انرژی مرده‌ای که توسط سرمایه گذار احیا می‌شود، به رسمیت بشناسد و اجازه دخل و تصرف به شرکت‌هایی که مالک شبکه برق یا گاز هستند، داده نشود. اگر این اتفاق بیفتد، می‌تواند معنی دار باشد. خوشبختانه الان تالار سبز در بورس راه افتاده و با قیمت ۶، ۷ هزار تومان معامله شده و حتی پیش بینی می‌شود افزایش پیدا کند. منشا این همین ناترازی است. پیشنهادی که می‌تواند در کوتاه مدت کمک کند، این است که تالار حساب سفید یا بهینه سازی هم به موازات این تالار سبز راه بیفتد و همین مزایایی که برای تالار سبز قائل شدند، برای بهینه سازی هم عملیاتی شود.

یک انتقاد هم بکنم که حداقل در مدت کوتاهی که من در خدمت دوستان هستم، انجمن بهره‌وری تا الان نتوانسته جایگاه خودش را داشته باشد و نقش کلیدی بازی کند، در صورتی که انتظار در بیرون از سیستم خیلی زیادتر از این است و انتظار است انجمن بهره‌وری بتواند نقشی بسیار فعال و موثر بازی کند. الان فرصت مناسبی است که کسانی که در این انجمن فعالند، متمرکزتر وارد شوند تا بتوانیم به نتایج مطلوب برسیم.

محمدصادق قاضی‌زاده
عضو هیئت علمی دانشکده مهندسی برق دانشگاه شهید بهشتی و عضو هیئت مدیره توانیر

رسمیت به مالکیت «انرژی مرده» توسط سرمایه‌گذاران

بحث سیاست‌های ابلاغی در حوزه انرژی سابقه‌ای دیرینه دارد و قوانین متعددی در این زمینه وضع شده است. شاید بتوان گفت این سیاست‌ها تنها نمونه‌ای از سیاست‌های ابلاغی هستند که به صورت کمی هدف‌گذاری کرده‌اند، به طوری که کاهش شدت انرژی را طی دو برنامه به نصف نشانه گرفته‌اند. با این حال، متاسفانه در این دو برنامه شاهد افزایش حدود پنجاه درصدی شدت انرژی بوده‌ایم.

در کنار تعدد قوانین، اتکای بیش از حد به منابع دولتی به عنوان راهبرد اصلی، یکی از ایرادات اساسی این رویکرد بوده است. تجربه ناموفق احداث واحدهای بخار سیکل ترکیبی نمونه بارزی از این موضوع است. در آن زمان، با وجود سرمایه‌گذاری دو میلیارد دلاری بخش خصوصی در احداث هفده واحد بخار، به دلیل عدم پرداخت سهمیه سوخت به سرمایه‌گذاران، این پروژه‌ها نیمه‌کاره رها شد و عملاً شاهد هدر رفتن حدود صد میلیارد لیتر سوخت و پنجاه میلیارد دلار سرمایه ملی بوده‌ایم.

این تجربه تلخ نشان می‌دهد اتکای صرف به منابع دولتی نمی‌تواند راهگشای حل مشکلات حوزه انرژی باشد. در مقابل، بحران نا ترازی در این حوزه فرصتی جدید برای بازنگری در سیاست‌ها و اتخاذ رویکردهای نوین به وجود آورده است. افزایش نسبی قیمت‌ها و واقعی‌تر شدن قیمت تمام شده انرژی، تمایل صنایع به سرمایه‌گذاری برای جلوگیری از خسارات تولیدی و ایجاد صندوق ذخیره ارزی برای ارتقای بهره‌وری انرژی، از جمله این فرصت‌ها هستند. راه‌اندازی تالار سبز در بورس برای معاملات گواهی‌های صرفه‌جویی انرژی نیز گامی مثبت در این مسیر محسوب می‌شود. با این حال، برای بهره‌برداری حداکثری از این فرصت‌ها، باید اقداماتی اساسی انجام داد. تمرکز بر مدل‌های نوین اقتصادی به جای اتکای صرف به منابع دولتی، اعطای مجوز و رسمیت به مالکیت «انرژی مرده» توسط سرمایه‌گذاران، ممانعت از دخالت شرکت‌های دولتی در معاملات گواهی‌های صرفه‌جویی، راه‌اندازی تالار بهینه سازی در کنار تالار سبز و تقویت جایگاه انجمن بهره‌وری، از جمله این اقدامات ضروری هستند. با اتخاذ رویکردی نوین و بهره‌گیری از ظرفیت‌های بخش خصوصی، می‌توان به نتایج مطلوبی در زمینه ارتقای بهره‌وری انرژی و تحقق اهداف سیاست‌های ابلاغی در این حوزه دست یافت.

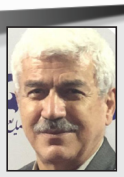

مصطفی خسروشاهی
رییس هیات مدیره انجمن شرکت‌های مشاور سرمایه گذاری و نظارت بر طرح‌ها

عدم اعتماد به بخش خصوصی چالش مهم حوزه انرژی

در حال حاضر جلسات متعددی در خصوص مباحث مختلف حوزه انرژی برگزار می‌شود. پیشنهاد می‌کنم برگزاری جلسات فکری در این حوزه، به بعد از انتخابات و مشخص شدن نتیجه آن موکول شود. در این فاصله زمانی، دولت جدید فرصت خواهد داشت تیم خود را تشکیل داده و برنامه‌های خود را تدوین کند. در این راستا، می‌توان با تمرکز بیشتر و بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و متخصصان، به مباحث مختلف از جمله انرژی تجدیدپذیر و بهینه‌سازی مصرف انرژی به طور عمیق‌تر پرداخته و راه‌حل‌های مناسب برای چالش‌های موجود در این حوزه‌ها ارائه کند. درباره بحث انرژی‌های تجدیدپذیر، لازم است به ابعاد اقتصادی این موضوع توجه ویژه‌ای شود. صرفاً تمرکز بر توسعه این نوع انرژی‌ها بدون در نظر گرفتن توجیه اقتصادی، می‌تواند منجر به هدر رفتن منابع و عدم دستیابی به نتایج مطلوب شود.

توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در مقیاس‌های بزرگ، در حال حاضر از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نیست. به عنوان مثال، با نصب یک مگاوات برق خورشیدی، در خوشبینانه‌ترین حالت می‌توان حدود هزار متر مکعب در روز در گاز صرفه‌جویی کرد. این در حالی است که مصرف گاز کشور در حال حاضر به شدت بالا بوده و رشد سالانه ۴ درصدی دارد. بنابراین، تمرکز بر توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر باید در چارچوب یک برنامه جامع اقتصادی صورت گیرد. در این برنامه، باید به مواردی همچون قیمت تمام شده این نوع انرژی‌ها، منابع مالی مورد نیاز برای توسعه آنها و بازار مصرفشان توجه شود. با توجه به رشد فزاینده مصرف انرژی در کشور، لازم است منابع جدیدی برای تامین این نیاز حیاتی پیدا شود.

یکی از این منابع، میادین گازی جدید است. با توسعه این میادین و صادرات گاز مازاد به کشورهای دیگر، می‌توان درآمدهای جدیدی برای کشور ایجاد کرد و از این درآمدها برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف از جمله انرژی‌های تجدیدپذیر و بهینه‌سازی مصرف انرژی استفاده کرد.

یکی از چالش‌های اصلی در حوزه انرژی، عدم اعتماد کافی به بخش خصوصی است. برای حل این مشکل، لازم است دولت با بخش خصوصی تعامل سازنده‌ای برقرار کرده و زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری در این بخش را فراهم کند. تجربیات گذشته نشان داده با اعتماد به بخش خصوصی و ایجاد فضای مناسب برای فعالیت این بخش، می‌توان به نتایج قابل قبولی در حوزه‌های مختلف از جمله صنعت انرژی دست یافت. بسیاری از طرح‌های انرژی که در سال‌های گذشته اجرا شده‌اند، به دلیل فقدان توجیه اقتصادی و یا سوءمدیریت، نیمه‌کاره رها شده و یا با هدر رفتن منابع به اتمام رسیده است. لازم است در دولت جدید، نسبت به این طرح‌ها بازنگری شده و طرح‌هایی که توجیه اقتصادی و امکان اجرایی دارند، ادامه پیدا کرده و طرح‌های غیراقتصادی یا غیرقابل اجرا، متوقف شوند.

در جستجوی افزایش بهره‌وری انجمن بهره‌وری!

دغدغه‌های ملی یک مجمع عمومی

نشست مجمع عمومی انجمن بهره‌وری ایران، میزبان کارشناسان و کنشگران عرصه بهره‌وری بود و از آنها خواسته شد به انجمن بهره‌وری ایران درباره فعالیتهای خود پیشنهاد دهند. در ابتدای این نشست، نقد و بررسی نظام مدیریت کشور از ده منظر ۱.بهره‌وری در حوزه‌های نظام برنامه‌ریزی، ۲. ناکارآمدی سیستم‌ها و فرآیندها، ۳. نظام شایستگی، ۴. ثبات سیاست‌ها و برنامه‌ها، ۵. تعامل دولت با بخش خصوصی، ۶. ساختارهای پلتفرمی در گذار به نوآوری، ۷. مدیریت منابع (انرژی، آب، خاک و...)، ۸. جاری‌سازی اندیشه و روش‌های بهره‌وری در اداره امور، ۹. روابط و تعاملات بین‌المللی و ۱۰. معماری مدیریت در سطح کلان مطرح شد تا کارشناسان بر محور این موضوعات به گفت‌وگو بپردازند. اما با این طرح موضوع، مهمترین مسائل کلان کشور مورد توجه قرار گرفت و نکات ارزنده‌ای مطرح شد که مرور آنها جذاب و آموزنده است.

علی اکبر اولیا
عضو هیئت مدیره
انجمن بهره‌وری ایران

سازمان برنامه و بودجه، اختیار دار بیگانه با بهره‌وری

علت العلل نابهره‌وری‌ها در کشور چیست؟ خوشبختانه ظرف چند سال گذشته بعد از اشاره سیاست‌های کلی به بهره‌وری، آقای رئیس جمهور هم مکرر به این مورد اشاره کردند و سازمان ملی بهره‌وری هم در حد خودش تلاش‌های خوب و موفقیت آمیزی داشت، اما همه اینها کفایت نکرده و اگر هم اتفاقی افتاده، جزئی بوده و تا حد مطلوب، فاصله زیادی داریم. صحبت بود که دیداری با آقای رئیس جمهور داشته باشیم. اما متاسفانه از علل نابهره‌وری‌ها در کشور، سیاست‌ها و ساختار دولت و نظام برنامه ریزی و اداری آن است. این بحث هم مطرح شد که در این جلسه از نظرات دوستان استفاده کنیم و جمع‌بندی کامل و موثری برای مقامات منعکس شود و حتی درخواست جلسه با رهبری داشته باشیم. به‌نظر می‌رسد همه تلاش‌هایی که می‌شود تا ۳۰ درصد از رشد اقتصادی از محل ارتقای بهره‌وری صورت گیرد، عمده ابزارهایش در اختیار سازمان برنامه و بودجه است که می‌توان گفت تا حد زیادی با این معانی بیگانه است. زمانی که رئیس سازمان ملی بهره‌وری بودم، بارها از معاونت اقتصادی سازمان برنامه درخواست وقت کردم تا درباره آیین‌نامه‌ای که تدوین کرده بودیم، با ایشان صحبت کنیم تا نظر بدهند. اما متاسفانه هیچ وقت ارتباطی برقرار نشد. در قانون برنامه ششم هم شورایی پیش بینی شده بود و هر چه تلاش کردیم این شورا تشکیل شود و حتی در حد معاون سازمان برنامه و بودجه تشریف بیاورند تا در حضور رئیس سازمان اداری و استخدامی صحبت کنیم، این کار میسر نشد. بخش عمده مشکلات بهره‌وری، در حوزه برنامه ریزی و بودجه ریزی است.

حمیدرضا نایبی
کارشناس بهره‌وری

انتقال آرام تدابیر بهره‌وری به ذهن مخاطبان

در ۲۰ سال گذشته عمر کاری ما، تقریبا همین جمعیت بوده و به لطف و محبت انجمن بهره‌وری ایران، همچنان این جمع متفرق نشده است. فکر می کنم فعلا دم دست‌ترین دستاورد برای من، این است که این جمع همچنان زیر چتری باشند تا با همین تمرکز قوا ان شاءالله اتفاقی بیفتد. مقداری که لیست موضوعات را در ذهنم بالا و پایین کردم، به ذهنم رسید که تعدادی از آنها در ایران صاحب دارد و رفتن به سمت آنها شاید عرصه را کمی برای ما تنگ کند. بعضی از آنها هم تقریبا حل شدنی نیست. سالیان سال گذشته، از دولت اصلاحات و بعدی و بعدی، نشد که نشد و اگر انرژی‌مان را سمت آن موضوعات ببریم، خردمندانه نیست؛ مثل نظام شایستگی. چیزی که بیشتر برازنده انجمن بهره‌وری ایران است، ردیف ۸ است که چطور آموخته‌ها و تدابیر بهره‌وری آرام آرام در ذهن مخاطبان ما رخنه کند؟ حدود سال ۸۰ مرحوم دکتر قربانی نشریه ساده‌ای داشت به نام کشکول بهره‌وری با برخی فکاهیات و مطالب خیلی ساده. بالاخره با مثال و طنز تلخ، ایرانی‌ها بهتر می‌شنوند و اگر مطلب را بگیرند، دنبال می کنند.

ردیف هفت را هم برازنده انجمن می‌بینم. چون تقریبا صاحب ندارد، ان شاءالله گوش شنوا دارد و بالاخره جای کار دارد. این دو، نظرم را خیلی گرفت. من اینها را بهتر می‌دانم تا انجمن انرژی خود را متمرکز کند. برای بقیه تقریبا صاحب زیاد است. ژورنالیست‌ها، سیاسیون، ضد سیاسیون، زیاد می گویند و حرف قشنگ ما میان آن حرف‌ها گم می‌شود.

محمدکاظم
ابراهیمی خرم آبادی
مدیرعامل اسبق
انجمن بهره‌وری ایران

اول نتیجه‌محورکردن اقتصاد بعد بهره‌وری

لیستی که می‌بینم، به‌نظرم همین فرهنگ مدیریت و اجرائیات حاکم بر کشور را پذیرفته‌اید و در داخل همان می‌خواهید کارهایی کنید. به‌نظرم اگر این کار را نکنید بهتر است. چون با این جو و فرهنگ واقعا نمی‌شود کاری کرد. مجمع جهانی اقتصاد می گوید اقتصادها اول منابع‌محور هستند، بعد نتیجه‌محور می‌شوند. بعد بهره‌وری محور می‌شوند، بعد هم دانش‌پایه می‌شوند. ما در اقتصاد منابع‌محور، مدام می گوییم بهره‌وری. فکر می کنم جامعه حق دارد خیلی به حرف ما گوش ندهد. چون اصلا درکی ندارد. ما اول باید تلاش کنیم اقتصاد خودمان را نتیجه‌محور کنیم. مثلا می گوییم فولاد مبارکه یا ایران خودرو بهره‌وری دارند، ولی همه اینها منابعی را با قیمت‌های پایین‌تر می گیرند و کارهایی می کنند و می‌فروشند. بعد می گویند ما خیلی بهره‌ور هستیم. به‌نظرم انجمن بهره‌وری اولا خودش را از قید و بند و چارچوب مناسبات و ملاحظات حاکم رها کند. بعد ببیند واقعا چه کار می‌تواند کند، به‌نظرم مسئله‌ای که می‌تواند روی آن تاکید کند، نتیجه‌محور بودن اقتصاد است. ممکن است خیلی از این مسائل هم در آن بگنجد. مثلا معماری مدیریت در سطح کلان، نظام شایستگی و... اینها با سفارش و درخواست نمی‌شود. ساختار باید از منابع‌محوری به نتیجه‌محوری تغییر کند. بعد همه این ۱۰ مورد که ممکن است خیلی بیشتر هم شود، آنجا معنا پیدا کند؛ و الا نظام شایسته سالاری در همه جلسات ما بوده است. چه کسی باید شایستگان را بیاورد؟ به جد فکر می کنم این مسئله باید در دستور کار انجمن قرار گیرد که شرط تغییر یا تبدیل اقتصاد منابع‌محور به اقتصاد نتیجه‌محور چیست و آن را در حرف، پیشنهاد به دولت و برنامه‌ها و پروژه‌ها دنبال کنیم. اگر آن جا بیفتد، این سیستم بودجه ریزی ما هم درست می‌شود. به‌نظرم این را در قالب همایش‌های بهره‌وری، می‌توان دنبال کرد. ما از منابع کلان کشور هم شروع کنیم. مثلا زمانی، محاسبه شده بود که در دولت آقای خاتمی، گویا به ازای هر ۴ میلیارد دلار درآمد ارزی، یک درصد رشد اقتصادی حاصل شده بود و در دولت بعدی به ازای هر ۲۲ میلیارد دلار! این را طرح کنید و بگویید، چرا این طور شد؟ دنبال همین را بگیریم و تلاش کنیم.

در این کشور، تنها در مقطع زمانی برنامه سوم توسعه، هم شاخص رشد اقتصادی به برنامه نزدیک شده و واقعا به آن رشد رسیده است و هم شاخص بهره‌وری TFP. اما ویژگی برنامه سوم توسعه و مجریانش چه بود که اینطور شد؟ این یک تجربه ملی در سطح دولت‌های خودمان است و می‌توانیم فرهنگ سازی کنیم. دولت آقای خاتمی در برنامه سوم چه کرد که هم رشد اقتصادی مطابق برنامه تامین و هم رشد TFP محقق شد؟ آن دوستان حتما در دسترس هستند. ببینید چه برنامه‌هایی پیاده کردند، چه تفکراتی داشتند و چطور این نتیجه حاصل شد؟ همین را به دولتمردان امروز پیشنهاد کنید. اگر انجمن این کار را کند، کار خیلی بزرگی است.

عباس حاج فتحعلی‌ها
رییس اسبق سازمان
ملی بهره‌وری

انجمن بهره‌وری میداندار مطالبه‌گری باشد

انجمن بهره‌وری سه رویکرد می‌تواند داشته باشد: یکی این که فرهنگ مطالبه گری داشته باشد، نه فرهنگ بهره‌وری! آن هم شاید جزئی از این قرار گیرد. ولی فرهنگ مطالبه گری را بالا ببرد. یعنی مدعی باشد. این چطور بیان می‌شود؟ مقایسه با سایر کشورها. مثلا میزان ارزش افزوده تولیدی ما به ازای هر شاغل از نظر بین‌المللی چقدر است و در ژاپن چقدر است؟ بهره‌وری انرژی ما چطور است و در کشورهای دیگر چطور؟ چاپ نشریه مانند نشریه ابتدایی که در سال‌های اول سازمان برنامه درمی‌آوردیم، طوری که خواننده و مخاطب داشته باشد، اینترنتی، فیزیکی و... ارزشمند است. این را در فرهنگ مطالبه گری عرض می کنم. یکی هم مخاطب قرار دادن کارشناسان، مدیران و... داد بزنیم که اوضاع این طور است. مدیران، دانش آموزان، دانشجویان! شما در این کشور، مسئول هستید.

دوم، کمک به اصلاح سیستم‌های معیوب است. لیست کردن مشکلات، چاپ کتاب‌های علمی در این زمینه، ترجمه، انتقال مطالب علمی و دستاوردهای جهانی به داخل کشور از جمله تولید مسئولانه، اقتصاد عادلانه، سهیم شدن افراد در نتایج ارتقای بهره‌وری و... اینها چیزهایی است که کار علمی و تخصصی است. سومی که مقداری خطرناک است، رفتن به سمت قدرت سیاسی و هل من مبارز طلبیدن است. این در افتادن با حاکمیت است که خطرناک است و نمی گذارد در بهره‌وری کار کنیم. اینها را همه به زبان‌های مختلف می گویند. این سه مورد را انجمن می‌تواند انجام دهد. به نظرم هر سه را هم می‌تواند با هم انتخاب کند و در تضاد با هم نیستند. اما در هر کدام از اینها وارد شود، مقتضیات و دسته بندی‌های خودش را می‌طلبد. خیلی‌ها هم حاضرند کمک کنند. ما آدم‌هایی که اینجا هستیم، بیشتر در حلقه دوم می گنجیم. در اولی و سومی باید آدم‌های خاص خودش را پیدا کرد، وسط میدان آورد تا به نام انجمن، ماهیت و شخصیت عمومی انجمن چنین کارهایی کنند. جای دیگر نمی‌توانند. انجام فردی این کارها خیلی هزینه دارد. شاید به نام انجمن هم هزینه داشته باشد و خطرناک باشد ولی هزینه‌هایش به مراتب کمتر است.

مسعود حجاریان
مدیر عامل انجمن حرفه‌ای صنعت بیمه

انجمن بهره‌وری رسانه قوی می‌خواهد

نقش انجمن نمی‌تواند بهبود بهره‌وری باشد. باید از دستگاه‌ها و حوزه‌های مختلف مطالبه‌گری کند که بهره‌وری را افزایش دهند. چطور می‌شود این مطالبه‌گری را انجام داد؟ به‌نظرم انجمن ابتدا باید رسانه قوی داشته باشد. می‌توان بچه‌هایی که در دیجیتال مارکتینگ و رسانه‌های دیجیتال خیلی فعالند، سازمان داد که هزینه زیادی هم ندارد. رسانه و بلندگوی قوی درست کرد تا صدایش به جامعه برسد. این اولین لازمه این مطالبه‌گری است. دوم، به‌نظرم انجمن باید در حوزه‌های مختلف اقتصادی مثل انرژی، راه، صنعت، کشاورزی و... صاحب‌نظر داشته باشد. ممکن است در سراسر کشور پراکنده باشند. صاحب‌نظرانی که در حوزه‌های مختلف، موانع توسعه بهره‌وری در آن بخش‌ها را می‌شناسند و می‌توانند اعلام نظر کنند، اینها را شناسایی و سازماندهی کند. کارگروه‌هایی در هر رشته درست کند و سفیران انجمن را در هر رشته به جامعه معرفی کند. اینها مطالعات و نوشته‌های خودشان را در قالب مقاله‌هایی در رشته‌های خودشان بدهند و از طریق آن رسانه با نام انجمن منتشر کنند. یعنی به افراد، ابزاری دهیم تا بتوانند نظرات فنی خودشان را به جامعه منتقل کنند. البته آن نظرات باید در کمیته‌های علمی خود انجمن هم مورد قبول واقع شود.

در واقع نظام پژوهشی غیرمتمرکز می‌توانیم درست کنیم. متمرکز، هزینه دارد. در کشور ما، خود پژوهش نمی‌تواند به تنهایی، یک سازمان شود. ولی می‌توان به‌طور غیر متمرکز در دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و شرکت‌های مختلف، سفیرانی صاحب‌نظر پیدا کرد. یکی از ابزارهای مهم انجمن، بیانیه است. انجمن باید به ازای هر اتفاق مهمی که در کشور می‌افتد، بیانیه دهد. مواردی که بهره‌وری را از بین می‌برد، باید کسی باشد که حداقل در بلندگویی، اعتراض کند. مثلا قبل از عید ناگهان ثبت نام کردند برای خودروی پارس به قیمت ۲۵۰ میلیون و یک میلیون نفر بدون این که پول دهند، ثبت نام کردند. حالا به ایران خودرو می‌گویند تولید کنید و بدهید. چه کسی مسئولیت آن را می‌پذیرد؟ دولتی نداریم که مسئولیت کارش را بپذیرد. هر کس در جایی کاری می‌کند، نمی‌گوید آثار بلندمدت و کوتاه مدت آن چه می‌شود. انجمن می‌تواند مقداری جلوتر را ببیند و بگوید این چیزی که ابلاغ کردید، چه آثاری می‌تواند داشته باشد؟ اول باید فعالیت‌های کشور را عاقلانه کنیم، بعد بهره‌وری را بالا ببریم. اول باید تصمیم‌های کلان، عقلایی باشد. وقتی چیزی عاقلانه سازمان نمی‌گیرد، دنبال فرایندها نباید رفت. مثلا در مورد سیاست هدفمندی یارانه‌ها، دولتی‌ها که نمی‌توانند حرف بزنند. آیا نهاد غیردولتی ملی داریم که بتواند این سیاست‌ها را نقد کند؟ اگر بشود انجمن را در این وادی پیش برد، به‌نظرم خیلی می‌تواند موثر باشد.

محمدعلی محمدی
رییس اسبق سازمان مدیریت صنعتی

انتقال پیام به جامعه و حاکمیت

یکی از تعبیرات قشنگ استراتژی این است که چه کارهایی نباید انجام دهیم؟ ای کاش می‌توانستیم کمک کنیم که دولت واقعا قبول کند در چه حوزه‌ها، فعالیت‌ها و نقش‌هایی نباید ورود کند. نکته دوم این که مهم‌تر از برنامه ریزی و بودجه بندی، تعهد به اجرای برنامه و بودجه داریم که از این جهت، به‌شدت ضعف داریم. یعنی عادت داریم چیزهای خوب بنویسیم و براساس آنها ابزار وجود کنیم. ولی اولین سوال این است که چقدرش اجرا شد؟ و منابعی که صرف شد چقدر اثربخش و در جای درست صرف شد؟ نکته سوم ارزیابی عملکرد مدیریت مدیران و سازمان‌های تحت نظارت آنهاست. یادم نمی‌آید هیچ کجا در عمل، جدیتی به خرج داده شده باشد. هیچ گزارشی دریافت کرده باشیم که فلان مدیر بعد از مسئولیت خود، چه کرد؟ یا در پایان هر دوره، نتایج و دستاوردهای بودجه‌ای که تحویلش داده شد، چه بود؟ کاش دولت از بخش خصوصی، الگوبرداری کند. ما در بخش خصوصی، نمونه‌های موفق کم نداریم. آنجایی که بحث مشارکت مردمی مطرح می‌شود، یکی هم همین است که دولت به سمت بخش خصوصی برود و از توانمندی‌ها و قابلیت‌ها و تجربه‌هایشان بتواند به‌درستی بهره بگیرد. دوستان زیادی را می‌شناسم که اگر تجربه‌های مفیدشان در حوزه بهره‌وری و تحقق اهداف سازمانی مبنا قرار گیرد، بسیاری از وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها می‌توانند عملکرد خود را متحول کنند.

اما چه کاری می‌توانیم انجام دهیم؟ یک، اعتقادم این است هیچ‌وقت قدرت تاثیرگذاری تعامل خودمان را نه دست کم بگیریم و نه فراموش کنیم. ما وظیفه انتقال اطلاعات و پیام به جامعه و حاکمیت را داریم. وظیفه داریم آنچه فکر می‌کنیم درست است، در قالب پیام‌های درست، به‌موقع و به شکل درست به بدنه جامعه منتقل کنیم. فلسفه وجودی انجمن، یکی همین است که بر عوامل محیطی تاثیرگذار باشیم. عوامل محیطی، تحت کنترل ما نیستند. ولی تحت تاثیر ما هستند. تاثیرگذاری انجمن را باید تقویت کنیم. نکته دوم، ارتقای سطح آگاهی جامعه در مقوله بهره‌وری است. بخشی از آن دانش است و بخشی تجربه‌های حاصل از موفقیت‌ها که به جامعه ما اعتماد به نفس می‌دهد. نباید فقط موارد ناموفق را اطلاع رسانی کنیم. با این همه وسایل رسانه‌ای امروز، می‌توانیم ذهنیت سازی کنیم. پشتوانه فرهنگ مطالبه گری، ارتقای سطح آگاهی است. یعنی مطالبه‌گر باید آگاه باشد و به حدی از بلوغ رسیده باشد که بداند چه می‌خواهد و چگونه بخواهد. لذا انجمن باید کمک کند مطالبه‌گری به‌شکل غیرمستقیم انجام دهد. اگر سطح بلوغ و آگاهی جامعه را بالا ببرید، مطالبه‌گری افزایش پیدا می‌کند.

عبدالنبی نادری
کارشناس بهره‌وری

این کور پُرزور را رها کنید!

من سه داستان می‌گویم و بعد سه پیشنهاد برای اضافه شدن به آن لیست دارم. داستان اول مربوط به معلمی است که بعد از روز نیکوکاری، شاگردان را پای تخته آورد، از هر کدام پرسید شما چه کردید؟ اولی گفت ما کوری را از خیابان رد کردیم. دومی هم گفت ما هم همان کور را از خیابان رد کردیم. ۱۵-۲۰ نفر گفتند ما آن کور را از خیابان رد کردیم. معلم عصبانی شد و گفت چه‌خبر است که همه شما رفتید و کوری را از خیابان رد کردید؟ یکی از بچه‌ها گفت ببخشید، اولا آن کور نمی‌خواست از خیابان رد شود، دوم این که زورش زیاد بود. داستان ما و دولت، داستان آن کور است که اصلا نمی‌خواهد از خیابان رد شود. چرا اینقدر زور می‌زنید و به خودتان فشار می‌آورید؟

داستان دوم، آقای استفان کاوی کتابی نوشته به اسم هفت عادت مردان موثر که صدها بار تا الان تجدید چاپ شده و این نشان می‌دهد مردم به این موضوعات علاقه دارند. ایشان می‌گوید آدم‌ها دو دسته موضوع دارند: یک‌سری مهم و یک‌سری فوری. آدم‌ها به‌صورت اجتناب ناپذیر، اول کارهای فوری خود را انجام می‌دهند. دولت ما کارهای فوری زیاد دارد و به موضوع مهم بهره‌وری نمی‌رسد. تا وقتی دولت ما کارهای فوری دارد، بهره‌وری که چیز مهمی است و فوریت ندارد، هیچ‌وقت در دستور کار قرار نمی‌گیرد. این را هم اضافه کنید به آن کوری که نمی‌خواست از خیابان رد شود.

آقای پیتر بلک که به‌خاطر آموزش مشاوره مدیریت معروف است، کتاب معروفی دارد به اسم مشاوره بی‌نقص. ایشان می‌گوید وقتی چیزی را به یک مشتری توضیح می‌دهید و نمی‌فهمد و باز به او توضیح می‌دهید و نمی‌فهمد، بعد باز به او توضیح می‌دهید و باز نمی‌فهمد، شما اشتباه می‌کنید! او خوب می‌فهمد، او اصلا مشتری نیست! فکر می‌کنم این بحث دولت را کنار بگذارید. این کور نمی‌خواهد از خیابان رد شود، این را باور کنید. اصلا مشتری بهره‌وری نیست.

موضوع بعد، می‌خواستم سه عنوان پیشنهاد دهم. یکی این که روی این سوال متمرکز شویم که چرا بهره‌وری برای کشور اهمیت دارد، ولی برای دولتمردان مهم نیست یا لااقل فوریت ندارد؟ موضوع بعد باز روی این سوال که در چه شرایطی ایران می‌تواند بهره‌ور باشد؟ چون گفتم در حال حاضر مملکت نمی‌تواند بهره‌ور باشد. عنوان سوم، شاید نیاز به مقدمه داشته باشد. فکر می‌کنم نسل Z یا نسلی که به تازگی وارد بازار کار می‌شود و در این موقعیت است، حق خودش را خواهد گرفت و در رابطه با همه چیز مطالبه‌گر خواهد بود. در مورد نقش نسل Z در مطالبه‌گری بهره‌وری، به‌نظرم با خودشان صحبت کنید، نه با کسانی مانند ما که اگر قرار بود کاری کنیم، تا کنون کرده بودیم. نسل Z را نسبت به بهره‌وری و مطالبه‌ای که می‌توانند داشته باشند، آگاه‌تر کنیم.

بهرام جلوداری
صاحب‌نظر بهره‌وری

فقدان شجاعت مطالبه‌گری

متاسفانه نظام آموزشی ما هیچ وقت نتوانسته به ما آموزش دهد که حق و حقوق‌مان را بگیریم و اعتماد به نفس و شجاعت داشته باشیم. کسی که مدیریت درس می‌دهد، باید شجاعت داشته باشد. و الا دانشجویی آموزش می‌دهد که هیچ‌وقت به اوضاع غلط جامعه اعتراض نکند. در دنیا، انجمن‌ها رئیس جمهور تعیین می‌کنند. ولی در ایران هیچ‌وقت انجمن‌ها این شجاعت را از خود نشان نمی‌دهند که مطالبه‌گری کنند. هر روز هزار مسئله نابهره‌وری هست. کجا جرات کردیم این مسائل را بگوییم؟

در داستان قیمت بنزین، چرا دولت‌های ما همیشه به سمت افزایش قیمت بنزین می‌روند؟ چون راحت‌ترین و ساده‌ترین کار است. در ۴۰ سال قبل، هیچ‌وقت در مورد کاهش مصرف بنزین کار نکردند که روی افزایش قیمت بنزین کار کردند. چون این درآمد دولت است. اما اگر دولت روی زیرساخت‌های نظام انرژی کشور کار کند، قطعا مصرف انرژی کاهش پیدا می‌کند. خودرو درجه چندم را با قیمت ده برابر به مردم می‌دهیم و آسفالت جاده‌های ما وضعیتش این طور است. تمام اینها به‌خاطر مطالبه نکردن حقوق مردم است. جایی می‌گفتند آنهایی که خلاف می‌کنند، خیلی انرژی و تلاش می‌کنند تا آنهایی که می‌خواهند حق خود را بگیرند. مشکل ما، فرهنگ آموزشی است که این اعتماد به نفس را به ما یاد نداده است.

مهدی افلاطونیان
مدیرعامل شرکت جهان‌الکتریک

انرژی خود را روی بخش خصوصی بگذارید

چراغ بهره‌وری را در این کشور روشن نگه داشتن، خودش هنر است. بهره‌وری از جنس عشق است و باید از درون برآید. ما صد درصد مواد اولیه را از اروپا می‌آوریم و جنس‌مان را هم به آلمان صادر می‌کردیم؛ نه از معدن ایران استفاده کردیم، نه برق و الان قبض برق و آب‌مان از یک منزل مسکونی ویلایی کمتر است. آقای استفان کاوی در کتاب هفت عادت می‌گوید همه ما هر کاری می‌خواهیم کنیم، با دو گونه مانع مواجه می‌شویم: موانع قابل نفوذ که در اختیار شماست و غیر قابل نفوذ که در ید اختیار شما نیست. معمولا ما انسان‌ها برای این که خودمان را توجیه کنیم، به دایره غیر قابل نفوذ می‌چسبیم. مثلا الان تحریم هستم، ارز گران شد، ترامپ فلان کرد. با این موارد، رفتارهای خودمان را توجیه می‌کنیم. اما ما چه کردیم؟ پارسال طی یک سال، کتاب استفان کاوی را جلومان گذاشتیم و هر دو هفته یک بار تیم‌های شرکت، سه ساعت روی این مدل کار کردند. در سازمان در تک تک فرایندها آن را نهادینه کردیم؛ با همین مدل بسیار موفق بودیم.

در بهره‌وری من باید پارادوکسی را انجام دهم که اگر کسی به حرف من گوش نکند یا محصول من را نخرد، ضرر کند. در هیچ جای دنیا، دولت‌ها مدافع و موافق بهره‌وری نبودند. بهره‌وری از اضطرار می‌آید. انجمن بهره‌وری نباید خودفریبی کند. بلکه باید جسارت داشته باشد. شما درست برعکس عمل کردید. به‌طور مشخص پیشنهادم این است که بخشی از انرژی خود را روی بخش خصوصی بگذارید. اصلا هم امیدتان نه به قانون باشد، نه دولت! مدلسازی کنید و پنج شرکت را در ایران انتخاب کنید. ما آمادگی داریم با افتخار در تیم شما باشیم. در سه چهار استان مطرح ایران، یکی دو شرکت را انتخاب کنید، گروه شوند. مدلسازی کنید، پیاده سازی کنید، دستاوردهایشان را تبلیغ کنید. این چرخه را هم تکرار کنید. سر یک سال هم معلوم می‌شود. جریان‌های بزرگ با گام‌های عملی کوچک! جیمز کالینز و استفان کاوی می‌گویند ایده، یک از صد است. اجرا، ۹۹ از صد است. شما یک را گرفته‌اید و رها نمی‌کنید. به‌طور مشخص نظرم این است که بخشی از انرژی خود را کاملا جدا کنید و دنبال بخش خصوصی بروید. اگر در وجود بخش خصوصی و هیئت مدیره و مدیرعاملش اشتیاق را دیدید، قطعا بدانید موفق می‌شوید. مدیرعامل باید اولین آدم پای کار باشد. خوشبختانه شرایط رقابت، مدیرعامل‌های فهیم و خوب ایران را به این نقطه رسانده است. حیف است این نهال سی ساله که زحمتش را کشیده‌اید، در اکوسیستم دولتی، پژمرده و تمام شود.

امیر باباکبری
بازرس انجمن بهره‌وری ایران

فراموشی بهره‌وری با پوشیدن کسوت وزارت

سال ۹۱ شورای عالی بهره‌وری تشکیل شد و وقتی سال ۹۲ دولت جدید تشکیل شد، ۴ یا ۵ عضو شورای عالی بهره‌وری که با انجمن مرتبط بودند، به دولت رفتند و وزیر شدند. گویا خود این بزرگواران هم نتوانستند در خصوص بهره‌وری کاری کنند. چون ظاهرا ظرف، ساختار، ماموریت و مکانیسم انتخاب دولت با این مفاهیم کاری ندارد. اگر مکانیسم دموکراتیک و تحزب حاکم بود، باید پاسخگو و مسئولیت‌پذیر می‌بودند و شاید اتفاقی می‌افتد. ولی شاهد بودیم خود این افراد که وقتی در دولت نبودند، وقت می‌گذاشتند، مقاله می‌نوشتند و برای بهره‌وری سخنرانی می‌کردند، خودشان که به دولت رفتند، باز اتفاقی نیفتاد!

یوسف حجت
معاون اسبق سازمان محیط‌زیست

سوخت رایگان منشا مهم نابهره‌وری

بهره‌وری یک جنبه ارزشی دارد، یک بهره‌وری اقتصادی هم داریم. در اقتصاد، قیمت‌ها به مصرف کننده جهت می‌دهد که اتلاف کند. تولیدکننده هم همینطور است. اگر خودرو پرمصرف تولید می‌کنیم، بهره‌وری اقتصادی حکم می‌کند آن را تولید کنیم. وقتی بنزین قیمت ندارد. من برای چه خودرو را گران‌تر کنم، مشتری ماشین گران‌تر بخرد که مثلا بهره‌وری بنزین آن بهتر باشد؟ باید توجه داشته باشیم بعضی زیرساخت‌های اقتصادی بهره‌وری را نابود می‌کنند. اول باید قیمت را درست کرد، بعد بهره‌وری را درست کرد. در قانون مدیریت حمل و نقل و بهره‌وری مصرف سوخت، دیده شده بود که حمل و نقل عمومی شهر تهران از ۲۵ درصد در سال ۸۶، به ۵۰ درصد در سال ۹۰ برسد. اما الان به جای ۵۰، به ۱۳ رسیده است. برون شهری که فاجعه بزرگ‌تری است. قرار بود از ۶۰ درصد در سال ۸۶ به ۷۵ درصد در سال ۹۰ برسد و الان به هفت درصد رسیده است! یعنی حمل و نقل عمومی را نابود کرده‌ایم. از نظر مصرف کننده خیلی هم خوب است، ماشین ارزان می‌خریم، بنزین ارزان می‌خریم. به جاده می‌رود، صفا هم می‌کند. چه چیزی باعث این شده است؟ چون بنزین را مفت می‌دهیم. اگر قیمت بنزین درست باشد، بهره‌وری درست می‌شود.

۱۰-۱۲ سال پیش برای فرصت مطالعاتی به پنسیلوانیای آمریکا رفتیم. به خانه‌ای رفتیم و طبق روش ایرانی فن کوئل را روشن و با شوفاژ برقی همه اتاق‌ها را گرم کردیم. آخر ماه ۲۲۰ دلار پول برق برای ما آمد که خیلی بود. مگر دانشگاه چقدر می‌داد؟ ناخودآگاه بدون این که حواس‌مان باشد، تعداد زیادی فعالیت بهره‌وری انجام دادیم. شوفاژ اتاق‌هایی که نبودیم را خاموش کردیم. برای خواب، پتوی برقی گرفتیم و حتی شوفاژ اتاقی که در آن می‌نشستیم را روشن نکردیم. فن کوچک گرفتیم و گرم کردیم. ماه بعد ۶۸ دلار شد. هیچ کس به ما نگفت بهره‌وری را بالا ببرید و کسی کار تبلیغی نکرد. چیزی که من را از ۲۲۰ دلار مصرف بی‌رویه به ۶۸ دلار مصرف منطقی انرژی رساند، قیمت بود.

ما با این قیمت‌گذاری در اقتصاد، مملکت را نابود می‌کنیم. جاده‌های بین شهری ما الان مانند جاده‌های شهری شده است. اتوبان قم مانند اتوبان همت شده است. اتوبان و جاده‌های شمال که هیچ؛ مدام باید یکطرفه کنیم. چون سوخت را رایگان می‌دهیم. به‌نظرم باید سعی کنیم بهره‌وری را درونی کنیم. یعنی خود شخص احساس کند بهتر است کار صحیحی انجام دهد.

خیلی از مسائل بهره‌وری به سیاست‌های غلط دولت برمی‌گردد. مادامی هم که این سیاست‌ها هست، این مسائل وجود دارد. به‌نظرم بهره‌وری، منطقا فوریت دارد. بعضا سازمان محیط زیست می‌گوید ما اعتبار نداریم آلودگی هوا را پایین آوریم، این حرف غلط است. ما هزینه می‌کنیم که هوا را آلوده کنیم. ما سالانه هزار همت یارانه بنزین می‌دهیم تا هوا را آلوده کنیم. ما برای آلوده شدن پول خرج می‌کنیم. یا مثلا خیلی وقت‌ها می‌گوییم ناترازی انرژی داریم، اصلا اینطور نیست. ما بزرگ‌ترین منبع انرژی که در مملکت‌مان داریم، صرفه جویی است. اگر یک روز اراده کنیم مانند یک اروپایی، یک ژاپنی زندگی کنیم، همین نیروگاه‌هایی که داریم برای ما زیادی است. ما بد مصرف می‌کنیم و اتلاف انرژی زیادی داریم.

بیژن نامدار زنگنه
وزیر پیشین نفت

اقتصادی که بر رانت بنیان نهاده شده، ربطی به بهره‌وری ندارد

«بهره‌وری» یکی از محصولات تمدن غربی و یکی از مراحل توسعه تکنولوژیک است، اما بعد از انقلاب نوعی غرب ستیزی حتی در بین نخبگان ما وجود دارد و هرچه هم تولید می کنیم، می گوییم از مشابه خارجی آن بهتر است که این در موارد زیادی نادرست است و این روند ما را از فرایند آموزش جهانی عقب نگه می‌دارد. چرا ارتباط صنعت و دانشگاه ما همچنان ضعیف است؟ شاید تصور شود مشکل از مدیران صنعتی یا استادان دانشگاه است که باعث شده صدها پایان نامه دانشگاهی هیچ کاربرد عملی نداشته باشد یا مشکل کمبود بودجه پژوهشی است که مثلا باید با تصویب مجلس حل شود، اما اصل موضوع این است: اقتصادی که در آن رقابت نباشد، نیازی به پژوهش هم ندارد. در حوزه اقتصادی، اگر یک شرکت در فضای بازار آزاد نتواند رقابت کند، یعنی یا کیفیتش را بالا ببرد و یا قیمتش را پایین بیاورد، نابود می‌شود. رقابت در بازار طبیعی امر انتخابی نیست، بلکه بحث ماندن یا نماندن و بحث مرگ و زندگی است. در سه دهه اخیر، شرکت‌های بزرگی نظیر نوکیا در بخش‌هایی کاملا حذف شدند که اصلا تصور آن را نمی کردیم. این نتیجه موضوع مهم رقابت است که تعیین می کند کدام شرکت بماند و کدام نماند؟ و راه ادامه حیات، افزایش کیفیت یا کاهش قیمت است.

یک وزیر ژاپنی ۳۰ سال پیش در مصاحبه گفته بود من از این ناراحتم که ورشکستگی بین شرکت‌های ژاپنی کم شده است. برعکس الان در کشور ما در مواردی دولت و قوه قضائیه ما شرکت‌های ورشکسته را با زور و دستور، به چرخه حیات بر می گردانند و اصلا قیمت تمام شده مهم نیست و تنها کارگران باید حقوقشان را بگیرند. اما آن وزیر ژاپنی از این ناراحت بود که رقابت (که از نمادها و نتایج آن ورشکستگی شرکت‌های ضعیف است)، بین شرکت‌های ژاپنی کم شده است. پاسخ این پرسش مهم است که «آیا اقتصاد تعاملی مبتنی بر بازار آزاد را با تمام نقاط ضعفش می‌پذیریم؟» اگر نخواهیم تعامل کنیم، چاره‌ای جز اتخاذ سیاست جایگزینی واردات نداریم، ولی این سیاست حتی یک کشور را وارد چرخه توسعه نکرده است. وقتی شرکت‌های ما مزیتی نداشته باشند و با هیچ جا رقابت نکنند، در داخل هم به جای رقابت، تبانی می کنند و نتیجه آن فشار شدید بر مردم است.

دلیل رشد در ورزش این است که هنجارهای بین‌المللی را در آن حدود پذیرفته‌ایم، روی تشک مسابقه می‌رویم و کشتی می گیریم، به زمین می‌رویم و هندبال و فوتسال بازی می کنیم و می‌توانیم پیشرفت کنیم. دو کشور را کنار می گذاریم، عیب ندارد. اما با صد و چند کشور دیگر مسابقه می‌دهیم. اگر قرار بود فقط با تیم‌های خودمان مسابقه دهیم و با خارجی‌ها نه، هیچ‌وقت همین هم که هستیم، نبودیم. ما در اقتصاد، این هستیم! دولت موثر است، اما بیش از دولت، خود نخبگان ما هم در این ضعف سهیم اند، چون بخشی از آن‌ها بیش از تعامل مثبت با جهان، جایگزینی واردات را قبول دارند. در حالی که کشور خودکفا با کشور دارای تراز بازرگانی مثبت تفاوت دارد. برای صادرات باید چیزی تولید کرد که دیگران بخرند، نه این که مثلا خودرو ۱۵ هزار دلاری را برای صادرات، دستوری ۱۰ هزار دلار بفروشیم. این که قابل ادامه نیست.

چین جز در سیاست و بخشی از امور اجتماعی، هنجارهای بین المللی را پذیرفته و غولی شده که با آمریکا رقابت می کند، اما روسیه هنجارها را نپذیرفته و ۳۰ سال است اقتصادش فقط در حد کشور اسپانیاست. در ده سال گذشته رشد اقتصادی آن صفر بوده و تنها تلاش بی‌نتیجه دارد تا به خاطر داشتن بمب اتمی خود از غرب امتیاز بگیرد. در هنجارهای جهانی نباید وزن دولت و حتی بخش خصولتی در اقتصاد زیاد باشد و نباید اقتصاد دستوری و رانتی باشد، چون همه دنبال رانت می گردند و برنده اقتصاد رانتی، اکثرا افراد حقه باز هستند.

«نیروی باسواد» از مزایای کشور ماست؛ ما باید روی استراتژی‌ها و پارادایم‌های اصلی توسعه و زیستن در دنیای امروز فکر کنیم و این کار نخبگان است. همه چیز را هم نباید گردن دولت انداخت، باید روی این موارد کار کنیم تا دولت هم بپذیرد. تحریم، دشمن شماره یک بهره‌وری است. اقتصادی که بر رانت بنیان نهاده شده، ربطی به بهره‌وری ندارد. در این شرایط اینکه خودروسازان ما روی بهبود کیفیت و از جمله ایمنی کار کنند، منطقی نیست، چون هر چیزی تولید کنند، با هر قیمتی مردم می‌خرند. پس وقتی رقیب ندارند، چرا دنبال بهره‌وری و کاهش قیمت و رشد کیفیت بروند؟

درباره بحث افزایش قیمت بنزین برای کاهش مصرف و افزایش بهره‌وری، معتقدم بنزین را وقتی باید گران کرد که خودرو خیلی ارزان شود. ما خودرو را خیلی به مردم گران می‌فروشیم. بگذاریم خودرو رقابتی شود تا مردم بتوانند بهترین خودرو را بخرند. من همیشه مخالف افزایش قیمت بنزین بودم، چون مردم تحمل ندارند و هدف را هم اصلاح اقتصادی نمی‌دانستم، بلکه درآوردن پول برای اصلاح یارانه می‌دانستم. مقادیر افزایش قیمت آنقدر کشش نداشت که مصرف را کم کند.

ما در گیر ابتدایی‌ترین مبانی بهره‌وری هستیم، هنوز در سیاستگذاری‌های اصلی اقتصاد و توسعه گیر داریم، در این ۱۲۰ سال بعد از مشروطیت، تلاش می کنیم به صورت ماندگار در چرخه توسعه جهانی قرار بگیریم و هنوز موفق نشده‌ایم. هنوز بحث داریم که توسعه خوب است یا بد است؟ از این مفاهیم می خواهیم استفاده کنیم یا نه؟ فقط در پزشکی توسعه را قبول داریم، چون به جانمان ارتباط دارد و عالی‌ترین دستگاه‌ها و داروها و معالجات به سرعت به ایران می‌آید و پزشکان ما تعامل بدون محدودیت با دنیا دارند، ولی بقیه نمی‌توانند. در حالی که در دنیای بدون تعامل نمی‌توان زندگی کرد. البته من قبول دارم که نظام بازار آزاد هزاران اشکال دارد، اما اگر آن را دنبال و اشکالاتش را رفع نکنیم، در گیر ده‌ها هزار ایراد اقتصاد کمونیستی و اقتصاد ژورنالیستی می‌شویم. تفکرات بخشی از نخبگان ما ژورنالیستی است و اگر این‌ها را اصلاح نکنیم، وارد چرخه توسعه نمی‌شویم.

> **بنزین را وقتی باید گران کرد که خودرو خیلی ارزان شود. ما خودرو را خیلی به مردم گران می‌فروشیم. بگذاریم خودرو رقابتی شود تا مردم بتوانند بهترین خودرو را بخرند. من همیشه مخالف افزایش قیمت بنزین بودم، چون مردم تحمل ندارند و هدف را هم اصلاح اقتصادی نمی‌دانستم**

بهره‌وری از الزامات ماندگاری در چرخه توسعه است و ما هنوز وارد این چرخه نشده‌ایم، کماکان مشغول این هستیم که FATF را بپذیریم و با سیستم بانکی جهانی کار کنیم یا نه؟ مگر بدون بانک یا برخی قواعد و کنوانسیون‌ها، الان می‌شود زندگی کرد؟

در این شرایط برخی می گویند «ما اقتصاد اول دنیا شده‌ایم!» بزرگترین اشکال نظامیه‌های بغداد و نیشابور و اصفهان از نظر من، تئوریزه کردن جهل و جمود فکری به نام علم بود. الان هم بعضی کارها انجام می‌شود که عقلانیت را نابود می کند و نخبگان باید به جای تایید این کارها، حرف‌های کلان خودشان را بزنند. یکی از اشتباهات مداوم، «تفکر ساخت فیزیکی اجناس» حتی در موارد فاقد مزیت است. عشق ما این است که می گوییم چیزی ساخته ایم که از مشابه خارجی آن بهتر است و کلی هم ارزآوری دارد. در حالی که صادرات برخی اقلام فاجعه است. ما تقریبا هیچ محصول کشاورزی را نباید صادر کنیم. محصولات آب بر را باید وارد کنیم، جز برخی محصولات که از نظر سیاست‌های استراتژیک و امنیت ملی کشور ضروری است. خیلی از صنایع ما اگر صرفه ندارند، باید کنار بروند و این غصه‌ای ندارد. با این حال به اشتباهات ادامه می‌دهیم، چون انگار خودمان را در جزیره‌ای جدا از اقتصاد جهانی تصور می کنیم.

علی کرمانشاه
استادیار دانشکده اقتصاد
و مدیریت دانشگاه شریف

اکوسیستم جدید پلتفرمی به بهره‌وری نزدیک‌تر است

۴-۵ سال پیش بحثی را مطرح کردم که بهره‌وری در ساختارهای موجود خیلی خوب است، اما در بلندمدت کفایت نمی کند. در ساختارهای موجود هر چقدر هم عوامل و متغیرها را اصلاح کنید، وقتی منطق کار غیر بهره‌ور باشد، خیلی نتیجه‌ای ندارد. آن موقع تازه دو سه سالی بود که اقتصاد جدید دیجیتالی و پلتفرمی مطرح شده بود. هم در دنیا و هم کشور ما خیلی پیش بینی نمی‌شد اینقدر سریع اکوسیستم جدید شکل بگیرد. در مدیریت انرژی، نظام بهره‌وری و برنامه ریزی و حوزه‌هایی که قرار است در آنها بهره‌وری صورت گیرد، تا وقتی پارادایم‌های ذهنی و نوع نگاه به اداره کشور عوض نشود، اتفاقی نمی‌افتد. وقتی کل اقتصاد، زیربخش‌های مختلف و همه شاخص‌ها رو به نزول مطرح می‌شود، یکی از راه حل‌ها disruption است. یعنی به‌نظر می‌رسد راه حلی در آن زمینه است که کاراتر و بهتر و ارزان‌تر و با بهره‌وری بالاتر می‌تواند کار را انجام دهد. این disruption فقط در ساختارها و نهادها نیست. حتی در مفاهیم هم هست. نظام برنامه ریزی در اقتصاد سنتی یک مفهوم دارد، در پارادایم جدید، جور دیگر است. اصلا در نظام برنامه ریزی اقتصاد دیجیتال اتفاق دیگری می‌افتد. پیشنهاد می کنم انجمن عنایتی به اکوسیستم جدید کند؛ یعنی شاخص‌های بهره‌وری را در استارت آپ‌ها و پلتفرم‌هایی که هست ببینند. به‌دلیل منطقی که آنجا دارد، نوع چیدمان عوامل، به‌کارگیری منابع، اکوسیستم و ویژگی‌های ذاتی این پلتفرم‌ها، به‌نظر می‌رسد DNA این اکوسیستم جدید به بهره‌وری نزدیک‌تر است. عشق و مشارکت عناصر خیلی مهمی در اقتصاد جدید است. این ظرفیت‌ها می‌تواند کمک کند و همچنان تلاش کنید ساختارهای موجود به بهره‌وری برسند. اما در جاهایی، هر کاری هم کنیم به‌دلیل این که ساختار معیوب است، جواب نمی‌دهد. مثلا الان بحث بهبود فضای کسب و کار خیلی مطرح می‌شود. چه بسا بهبود فضای کسب و کار، خیلی کمکی به بهره‌وری نکند. چون این ساختارها با فضای کسب و کار بهبود نیافته، محیط زیست و منابع را تخریب می کنند. اگر فضای کسب و کارشان را بهبود دهیم، این تخریب، تسریع می‌شود. مگر این که تعریف جدیدی از فضای کسب و کار دهیم.

پلتفرم‌ها و این اکوسیستم‌های پلتفرمی، خودش یک فضای کسب و کار است. اگر بخواهیم فضای کسب و کار اقتصاد خوب شود، باید پلتفرمی کنیم. یعنی باید کمک کنیم ساختارهای موجود پلتفرمی شوند یا همکار پلتفرمی داشته باشند. به‌هر حال باید مقداری مفهوم‌های بهره‌وری را بازتعریف کنیم و منطق اقتصاد جدید را که نوع مالکیت منابع و ارزش آفرینی، در ذاتش بهره‌وری است، توجه کنیم. یعنی اگر اتاقی در گوشه‌ای از دنیا خالی است، برای پلتفرم‌های هوشمند کار سختی نیست که آن را در اکوسیستمی بیاورد که خالی نباشد. نمی گذارد یک ماشین بی‌خود تولید شود. چون می گوید ماشین، موبیلیتی است. ۲۰ سال پیش واقعا صنعت خودرو نوآور بود و در مفاهیمی جلو بود. الان همان خودرویی که دنیا می گوید موبیلیتی است، ما با ساختارهایمان به چیز ایستا تبدیل کردیم. بنابراین این اقتصاد در اکوسیستم، بهره‌وری منابع، مشارکت دادن و منطق کسب و کاری که دارد، خیلی به بهره‌وری نزدیک‌تر است.

بیستمین عصرانه انجمن بهره‌وری ایران با موضوع «اقتصاد چرخشی و بهره‌وری» با همکاری معاونت علمی ریاست جمهوری برگزار شد.
در این نشست «دکتر ماهرو شایق» دبیر کارگروه اقتصاد چرخشی معاونت علمی ریاست جمهوری، «دکتر ابوعلی گلزاری» متخصص محیط زیست و مدیریت پسماند، مهندس محمدرضا کشاورزی، مدیر مسئولیت اجتماعی سایت دیوار و دکتر فردین اسکافی، رئیس کمیته فنی اقتصاد چرخشی به بیان سخنان خود پرداختند.

اقتصاد چرخشی در ایران
چگونه پساب کارخانه رنگ همدان صفر شد؟

دکتر ماهرو شایق
دبیر کارگروه اقتصاد چرخشی
معاونت علمی ریاست جمهوری

۱۷ درصد از کل تولیدات غذایی در دنیا دور ریخته می‌شود

در ابتدای این نشست، «دکتر ماهرو شایق» دبیر کارگروه اقتصاد چرخشی معاونت علمی ریاست جمهوری، این اقتصاد را یک سیستم مدرن خواند که با استفاده از فناوری نوین طراحی مجدد محصولات قابل بازیافت و چند بار مصرف را دنبال می‌کند. وی کاهش مصرف منابع اولیه، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و توجه به بازیافت را سه اصل مهم اقتصاد چرخشی دانست و افزود: اقتصاد خطی بهره‌ور نیست. از همین رو، مجموع مواد ورودی به اقتصاد جهان، ۱۰۰ گیگاتن برآورد شده که در سال ۲۰۵۰ با روند رشد مصرف کنونی به ۱۸۴ گیگاتن (تقریبا دو برابر) می‌رسد.
به گفته او، ۱۷ درصد از کل تولیدات غذایی در دنیا دور ریخته می‌شود، ۵ درصد در رستورانها و ۱۱ درصد در خانه‌ها. این فاجعه یعنی دورریز ۱۳۰۰ میلیون تن غذا در سال که غذای ۳ میلیارد نفر است و تازه پسماندهای صنعتی، دامی و زراعی ما مهمتر از زباله‌های شهری است. شایق با اشاره به ارتباط تنگاتنگ اقتصاد چرخشی و محیط زیست گفت: نوآوری در این حوزه منجر به اشتغال‌زایی انجام می‌شود و ستاد اقتصاد چرخشی با حمایت از این نوآوری‌ها، تلاش می‌کند استفاده از آنها در صنایع مختلف گسترش یابد.
«دکتر ابوعلی گلزاری» متخصص محیط زیست و مدیریت پسماند نیز در سخنانی در این نشست، ضمن تشریح اصول اقتصاد چرخشی، به بیان تجربه بکارگیری اقتصاد چرخشی در یک کارخانه رنگ در همدان پرداخت که خلاصه سخنانش در ادامه می‌آید:
اقتصاد چرخشی یا دورانی، نظام اقتصادی است که هدف آن حداقل کردن ضایعات و بیشترین استفاده از منابع است. البته برخی موارد اقتصاد چرخشی قبلا هم انجام می‌شد، اما از ۱۹۸۰ که دنیا به سمت مصرف گرایی رفت، کمرنگ شد و اکنون دنیا دوباره در حال بازگشت به آنهاست.

رویکردهای مختلف در مدیریت کلان پسماندهای پلاستیکی

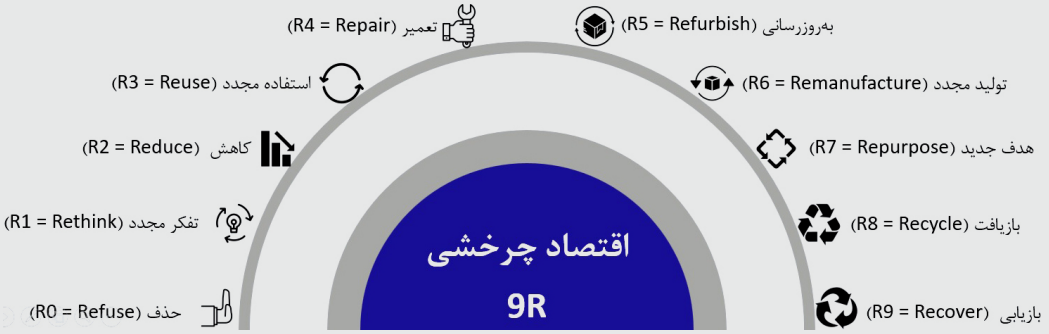

۹R و ۱۰ سازوکار اقتصاد چرخشی

رویکرد ۹R، چارچوبی برای مسیر اقتصاد چرخشی و شامل این موارد است:

حذف: بعضی محصولات را که واقعاً ضروری نیست، باید حذف کنیم و اصلاً تولید نکنیم. مثلا در صنایع روندی را دنبال کنیم که پسماند تولید نشود. در اروپا تانکرهایی در میدان‌های تره بار می‌گذارند و افراد ظرف قبلی را می‌برند و مایع ظرفشویی را پر می‌کنند.

بازنگری: در برخی موارد باید بازنگری کنیم و ببینیم چقدر بازگشت محصولات به طبیعت ممکن است یا محصولاتمان چندمنظوره باشند. اخیرا استفاده از کیسه پارچه‌ای به جای پلاستیک توصیه می‌شود، اما باید بدانیم تولید هر کیسه پارچه‌ای به اندازه ۳۰۰ کیسه پلاستیکی به محیط زیست آسیب می‌زند. پس اگر کمتر از ۳ ماه از کیسه پارچه ای استفاده شود، استفاده از پلاستیک کم آسیب تر است.

کاهش: کاهش کلی مصرف. قبلاً یک زنبیل داشتیم که درون آن همه چیز می‌ریختیم و امروز چندین پلاستیک استفاده می‌کنیم. کم کم لیوان‌های یکبار مصرف حذف می‌شود و افراد از ماگ استفاده می‌کنند.

بکارگیری مجدد محصولات توسط دیگر کاربران، شبیه دیوار مهربانی که افراد اجناسی که لازم ندارند، می‌گذارند تا دیگران بردارند.

با تعمیر، طول عمر محصولات را افزایش دهیم، موضوعی که امروز به خاطر افزایش قیمت کالاها مردم کشورمان به آن روی آورده اند. البته امثال این ذهنیت که اگر جایی از لباس دوخته شود، نشانه بی کلاسی است، باید کمرنگ شود.

به‌روزرسانی: یعنی مثلا از قسمتهایی از کامپیوتر قدیمی استفاده می‌کنیم و مادربورد آن را عوض می‌کنیم یا از دورریزها محصول جدیدی تولید کنیم.

تولید مجدد

هدف جدید

بازیافت: یعنی محصول دورریز را به محصولات جدید با گرید پایین تر تبدیل کنیم.

بازیابی: در ریکاوری قرار است از پسماند انرژی و حرارت بگیریم.

ابوعلی گلزاری
متخصص محیط زیست و مدیریت پسماند

سه راهبرد اقتصاد چرخشی

یکی از استراتژی‌های اقتصاد چرخشی حفظ مالکیت محصول است، مثلا مدت‌هاست کرایه لباس عروس و کت‌وشلوار دامادی در کشورهای غربی مرسوم است و لباس‌های مجلسی چندهزار دلاری را به جای تولید مجدد اجاره می‌دهند و این به نفع محیط زیست است. صنایع نساجی بیشترین آسیبها را به محیط زیست وارد می‌کنند و هیچ کاری در پسماند نساجی در ایران نمی‌شود و معمولا دفن می‌شود. راهبرد بعدی افزایش عمر محصول است. برای اینکه افزایش عمر سودآور هم باشد Business Model هایی آماده و از جمله به تعمیرات توجه شده است. یکی از مهم‌ترین زباله‌ها لباس و نساجی است که ۳ درصد پسماندها را تشکیل می‌دهد. سالانه ۲۰ میلیون تن پسماند شهری داریم، پس پسماند نساجی ۶۰۰ هزار تن است. برای تولید یک شلوار جین ۷هزار لیتر آب مصرف می‌شود. به طور مثال، چون لباس بچه خیلی زود با رشد کودک کوچک می‌شود، شرکت VIGGA در دانمارک اپلیکیشنی برای چند بار استفاده از لباس بچه ایجاد کرده که وزن و سایز و.. را می‌گیرد و لباسها تبادل می‌شود. البته متاسفانه ما هنوز پسماندهایمان را تفکیک نمی‌کنیم. مورد سوم این است که از زمان طراحی با هدف بازیافت اقدام کنیم. مثلا وزارت صمت به صنایع بگوید محصولاتی تولید کنند که زیست تخریب پذیر باشند و به طبیعت برگردند.

> **یکی از مهم‌ترین زباله‌ها لباس و نساجی است که ۳ درصد پسماندها را تشکیل می‌دهد. سالانه ۲۰ میلیون تن پسماند شهری داریم، پس پسماند نساجی ۶۰۰ هزار تن است. برای تولید یک شلوار جین ۷ هزار لیتر آب مصرف می‌شود**

اقتصاد چرخشی در صنعت رنگ

شرکت «الوان ثابت» در همدان، بزرگترین تولیدکننده رنگ خاورمیانه است و رنگ‌های صنایع نساجی، خوراکی، کود و.. را تولید می‌کند. این کارخانه تمام پسماندهای تر و خشک و صنعتی را جداگانه می‌فروخت. ما گفتیم قطعات را نفروشند و در اجزای کارخانه استفاده مجدد کنند تا پسماند صفر شود. این به نفع کارخانه شد، چون قبلا با کمترین آسیب قطعه را دور می‌انداختند و این رویه باعث تغییر رفتار کارکنان هم شد. مورد دیگر این بود که به دلیل فقدان آب، به دنبال حذف فضای سبز کارخانه بودند. ما یک منبع را بازسازی کردیم و آب باران در آن جمع می‌شد و به تدریج چهار هکتار فضای سبز با جمع آوری آب باران به میزان دو میلیون لیتر در مخازن بزرگ احیا شد. در کارخانه بخارات تولیدشده به هوا می‌رفت. با ساخت کندانسور و بازچرخانی، همه بخارها برگشت داده شد که آب به دست آمده بسیار خوب و شبیه آب مقطر است و مجددا استفاده شد. بخش زیادی از رنگ‌ها ته نشین و دفن می‌شد، ما موادی به آن زدیم و به عنوان رنگ درجه ۳ برای کود قابل استفاده بود. تنها کارکرد رنگ در کود و سم تشخیص دادن انواع آنها از هم است. این هم به نفع شرکت الوان شد و هم خریداران کود که رنگ را با قیمت کمتری می‌خریدند، چون از رنگ دورریز استفاده کردیم.

درایر (دستگاه خشک کردن رنگ های پودری)

در روش سنتی، رنگ بعد از تولید در میکسر و رآکتورها، وارد فیلتر پرس شـــده و مایع آن جدا می‌شود و سپس کارگر آن را وارد خشک کن‌های کوره ای می کند که علاوه بر مصرف بالای انرژی، روزانـــه ۵۰ هزار لیتر پســـاب تولید می کرد و تامین مجدد این میزان آب هم سخت بود. ما با نصب اسپری درایر(دستگاه خشک کردن رنگهای پودری) در صنعت رنگ در مصرف انـــرژی و آب صرفه جویی کردیـــم و فیلترپرس، کوره و خشک کن و آسیاب‌ها و میکسر حذف شدند و علاوه بر تولید رنگ مرغوب، میزان پساب هم به صفر رسید. ابتدا هندی‌ها اسپری برای این کارخانه درایر تولید کردند. بعد آن را مهندسی معکوس کردیم و هندی‌ها گفتند: ما از همه کپی می کنیم و شما از ما! این تجربه را در کتاب «مدیریت زیست محیطی در صنعت رنگ» ارائه کردیم. در این موارد نوعا برای مدیران خصوصی صرفه اقتصادی مهم است و کار ما توجیه کاهش هزینه را داشت.

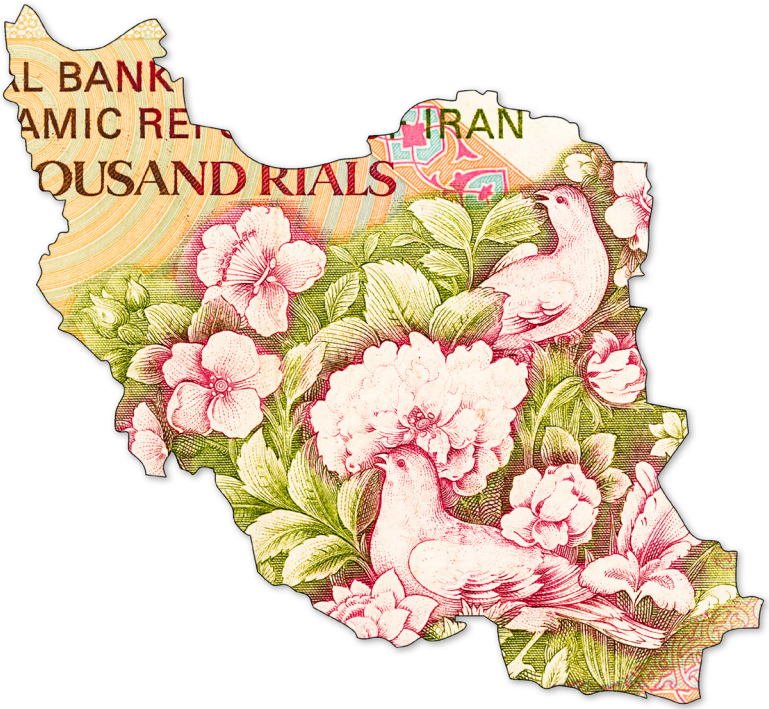

قدرت اقتصاد چرخشی در بستر ارتباط انسان‌ها نمود پیدا می کند

مهندس محمدرضا کشاورزی، مدیر مســـئولیت اجتماعی سامانه دیوار، در خصوص ارتباط فضای دیجیتال و پلتفرم‌های دیجیتالی با اقتصاد چرخشی می گوید: پلتفرم‌های دیجیتال مانند دیوار و شـــیپور که فضایی برای مبادله کالاهای دست دوم فراهم می کنند، نقشی کلیدی در اقتصاد چرخشی ایفا می کنند. در میان کسب و کارهای دیجیتال، دیوار به دلیل ارتباط مستقیم با محیط زیســـت، یکی از پایه‌های اصلی اقتصاد چرخشی شناخته می‌شود. تنوع مدل‌های مختلف در دیوار، این پلتفرم را به خط متصل کننده انسان‌ها تبدیل کرده است. قدرت اقتصاد چرخشی در بستر ارتباط انسان‌ها نمود پیدا می کند و دو عنصر مهم اقتصاد و نوع‌دوستی، از المان‌های کلیدی این مدل اقتصادی هستند. به گفته کشاورزی، در گذشته، مردم از خرید کالای دست دوم استقبال نمی کردند، اما امروزه این فرهنگ به تدریج در میان مردم جا افتاده است. نظرسنجی انجام شده در دیوار نشان می‌دهد ۶۲ درصد کاربران از این پلتفرم رضایت دارند که ۷ درصد از این رضایت به دلیل حمایت از محیط زیست است. دو سال پیش، دیوار با شعار «نجات زمین با دست دوم» به دنبال تغییر رفتار و فرهنگ مردم در زمینه استفاده از کالاهای دست دوم بود. هدف این پلتفرم، نشان دادن ارتباط بین اســـتفاده از کالاهای دست دوم و حفظ محیط زیست است.

سلسله مراتب استراتژی ها در اقتصاد چرخشی

R0	Refuse	اقتصاد چرخشی	ساخت و استفاده هوشمندانه (از) محصول	انصراف	عدم استفاده از یک محصول ازطریق واگذاری کارکرد آن یا پیشنهاد همان کارکرد با یک محصول کاملاً متفاوت
R1	Rethink			بازاندیشی	استفاده شدیدتر از یک محصول (به طور مثال ازطرق تسهیم محصول)
R2	Reduce			کاهش	افزایش بهره وری در ساخت و یا استفاده از آن ازطریق مصرف کمتر منابع طبیعی و مواد
R3	Reuse		بالابردن طول عمر محصول و قطعات	استفاده مجدد	استفاده مجدد محصول دورریخته شده ای که هنوز شرایط خوبی دارد و در همان کارکرد اصلی خود به کار گرفته می شود.
R4	Repair			تعمیر	تعمیرات و نگهداری محصول آسیب دیده، به گونه ای که پس از تعمیر بتواند در همان کارکرد خودش مورد استفاده قرارگیرد.
R5	Refurbish			نوسازی	احیا و ترمیم یک محصول قدیمی و به روزآوری آن
R6	Remanufacture	اقتصاد خطی	استفاده مفید از مواد	ساخت مجدد	استفاده از قطعات محصول بازسازی شده در یک محصول جدید با همان کارکرد قبلی
R7	Repurpose			تجدیدکاربرد	استفاده از قطعات محصول بازسازی شده در یک محصول جدید در کارکرد جدید
R8	Recycle			بازچرخش	فرآوری مواد به منظور دستیابی به همان درجه از کیفیت (کیفیت بالا) و یا کیفیت پایین تر
R9	Recover			بازیابی	سوزاندن مواد (پسماندها) به منظور استفاده از محتوای انرژی آن ها

پایداری در زنجیره تأمین از طریق اقتصاد چرخشی

سخنان دکتر فردین اســکافی، رئیس کمیته فنی INSO/ISO/TC323 اقتصاد چرخشی با موضوع «پایداری در زنجیره تأمین از طریق اقتصاد چرخشی» پایان‌بخش این نشست بود. وی معتقد است، پایداری در زنجیره تأمین، کنترل پیامدهای منفی اجتماعی و محیط زیستی مربوط به فرآیندهای تولید محصولات و خدمات را از استخراج مواد، تا حمل برای مشتری در بر می‌گیرد. اسکافی منافع مورد انتظار از ایجاد زنجیره تأمین پایدار را این گونه برشمرد:

- بهبود بهره‌وری عملیاتی و کاهش هزینه‌ها از طریق استفاده بهینه از منابع و کاهش پسماند
- افزایش مزیت رقابتی بنگاه و سهم بازار
- کنترل ریسک‌های محیط زیستی و اجتماعی بنگاه
- تشویق و توسعه نوآوری‌های مبتنی بر پایداری در سازمان
- ارتقای رضایت مشتریان از طریق ارائه محصولات پایدارتر.

بعد از اجراءحذف sheet carton

قبل اجراء: استفاده از sheet carton

او هم در بیان «سلسله مراتب استراتژی‌ها در اقتصاد چرخشــی»، ۱۰ راهکار موسوم به R9 را بیان و به عنوان نمونه، نتایج استراتژی انصراف در حذف کارتن در بسته‌بندی مجموعه رینگ و لاستیک این گونه برشمرد:

- حذف مصرف ۱۱۸۱ تن کارتن در سال ۱۴۰۲
- کاهش هزینه ۱۵٫۸ میلیارد تومان درسال ۱۴۰۲
- جلوگیری از مصرف آب مجازی به میزان ۱۷۷۱۵۰۰ متر مکعب
- جلوگیری از انتشار کربن دی اکسید معادل ۱۱۱۰ تن
- جلوگیری از قطع معادل تعداد ۲۳۶۲۰ اصله درخت

اسکافی در ادامه با اشــاره به چند عامل مهم در گرایش به اقتصاد چرخشی گفت: پاندمی کرونا که در زمینه تامین مواد اولیه، تولید و ارائه خدمات اختــلال ایجاد کرد، مبادلات جهانی کالا را تحت تاثیر قرار داد. درگیری‌های منطقه‌ای مانند جنگ اوکراین و روسیه هم دسترسی به گاز در اروپا را محدود کرد و شرکت‌هایی که به اقتصاد چرخشی توجه داشتند، در این شرایط موفق‌تر عمل کردند.

بلای خرد شدن زمین‌ها برای بهره‌وری کشاورزی

باید جامعه را آگاه کنیم که چه فاجعه‌ای در آینده نزدیک در انتظار ماست

بیست و ششمین عصرانه بهره‌وری، با موضوع «اراضی خرد کشاورزی، چالشها وراهکارهای نوآورانه برای بهره وری» در محل اتاق بازرگانی، صنعت، معدن و کشـــاورزی ایران برگزار شد. در این جلسه دکتر آناهیتا ولی‌الهی، پژوهشگر اتاق بازرگانی ایران، مهنـــدس مهاجر معاون زراعت وزارت جهاد کشاورزی، خانم دکتر انصاری استاد دانشگاه تهران و دکتر حسین عمادی نماینده ســـابق ایران در فائو به بیان دیدگاه‌های خود پرداختند. بخش اول گزارش این نشست تخصصی از منظرتان می‌گذرد. مساحت قابل قبول برای ارائه خدمات فنی در یک واحد زمین، حدود ۲,۵ هکتار است، اما ۷۰ تا ۸۰ درصد اراضی ما زیر این سطح است. یکی از معضلات همیشگی بخش کشاورزی، کوچک بودن اراضی کشاورزی و نبود راهکارهایی برای مدیریت این اراضی در قالب یکپارچه سازی، حل مسائل حقوقی و مسئله ارث است و بعد از ارث ممکن است زمین‌ها تقســـیم و باز هم کوچکتر شود و این مشکل را بیشتر هم کرده است. قانونی در سال ۱۳۸۵ برای یکپارچه سازی اراضی تصویب شد که در اجرا با مشکلاتی روبه‌رو شده و سال گذشـــته از طرف دولت، پیشنهادهایی برای جایگزین آن قانون مطرح شده است. یکی از مشکلات کشور هم این است که قانون‌هایی را تصویب می کنیم، ولی واقعیت‌های میدانی و اجرایی را در نظر نمی گیریم.

دکتر آناهیتا ولی‌اللهی

خرد شدن اراضی کشاورزی از منظر آمار

دو سوم از ۳ میلیارد جمعیت روستایی در جهان در حال توسعه روی ۴۷۵ میلیون مزرعه که وسعت آنها کمتر از دو هکتار است، مشغول کارند. عمده این افراد از فقر و ناامنی غذایی رنج می‌برند و در دسترسی به بازارها و عوامل تولید با محدودیت مواجهند. برای مثال، ۹۸ درصد از کشـــاورزان چین روی قطعات کمتر از دو هکتار مشغول کشت و کارند. این کشور به‌تنهایی، تقریبا ۵۰ درصد از مزارع خرد جهان را به خودش اختصاص داده است. در هند بنابر گزارش فائو تقریبا ۸۰ درصد از کشاورزان روی مزارع کمتر از دو هکتار مشـــغول کارند. در مصر و اتیوپی ۹۰ درصد مزارع، کوچک‌مقیاس است.

در مکزیک ۵۰ درصد کشاورزان خرده مالک هستند و این عدد در برزیل بیست درصد است. مسلما پر شدن اراضی کشاورزی، تنها مختص به جهان در حال توســـعه نیســـت و کشـــورهای پیشرفته و توسعه یافته را هم شـــامل می‌شود. اما این کشورها تدابیر سفت و سخت و کارامدتری برای برون‌رفت از این چالش اتخاذ کرده‌اند.

اما در ایران طبق آمار و اسناد موجود، پیش از سال‌های ۱۳۳۹ و ۱۳۴۰، دهقانان یا خرده مالکان شخصی کار حدود ۳۳ درصد از اشکال مالکیت اراضی کشاورزی ایران را به خودشان اختصاص دادند و متوسط مساحت قطعات کشاورزی این گروه، حدود ۱۰ هکتار بوده است.

سهم اشکال مالکیت اراضی کشاورزی در ایران قبل از سال‌های ۱۳۴۰-۱۳۳۹

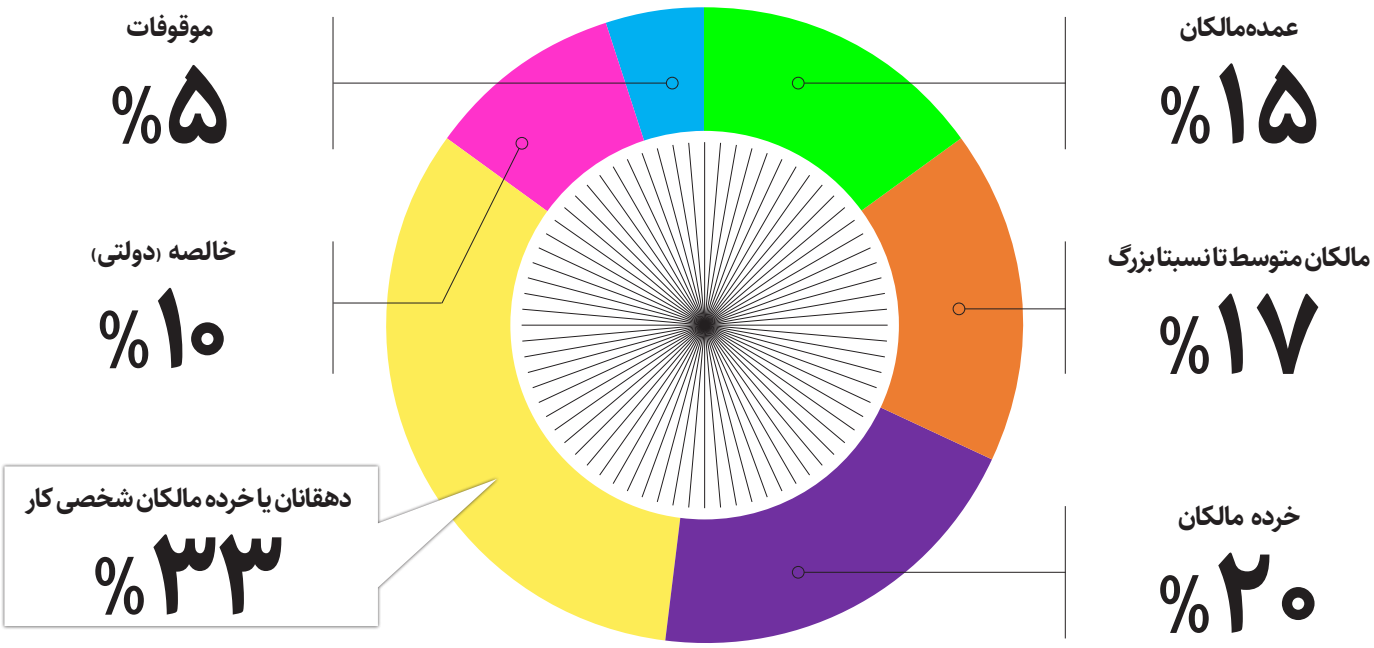

از سال ۱۳۳۹ به بعد طبق سرشـــماری مرکز آمار ایران، تعداد بهره‌برداری‌های کشاورزی کشـــور رو به افزایش گذاشته، اما با این وجود، مساحت بهره‌برداری‌ها صرف نظر از سال ۱۳۳۹ رشد معناداری نداشـــته و متوســـط ۱۶,۵ میلیون هکتار بوده است. این یعنی سرانه اراضی کشاورزی در کشـــور رو به کاهش دارد و از ۶ هکتار به ۴,۹ هکتار رســـیدیم. در گروه‌های بهره‌برداری که قطعات بهره‌برداری‌شـــان کمتر از ۵۰ هکتار اســـت، سرانه زمین تغییر معنادار نداشته، اما وقتی مســـاحت قطعات گروه بهره‌برداری از ۵۰ هکتار بالاتر می‌رود، سرانه زمین کاهش پیدا می‌کند. مثلا در گروه بهره‌برداری تجاری که قطعات‌شان از صد هکتار به بالاست، ســـرانه زمین از ۲۴۳ هکتار سال ۳۹ به ۲۱۴ هکتار در سال ۹۳ رسیده است.

سرانه اراضی کشاورزی کشور

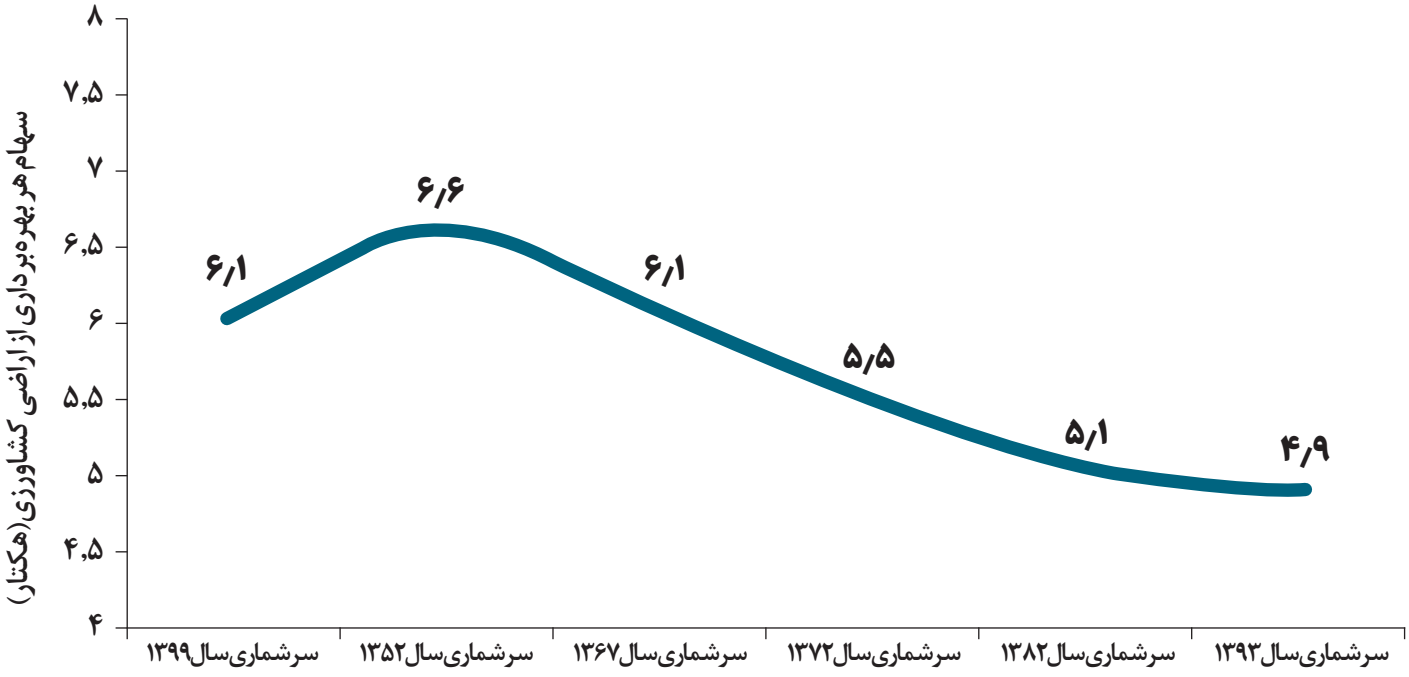

صرف نظر از سال ۵۲ که ۲۷۶ هکتار هم گزارش شده، تعداد بهره‌برداری‌هایی که وسعت قطعات کشاورزی‌شان از یک هکتار کمتر است، در این ۶ دوره سرشماری، ۱۵۲ درصد رشد داشته است.
یعنی از حدود ۵۰۰ هزار بهره‌برداری در سال ۳۹، به یک میلیون و ۲۳۸ بهره‌برداری در سال ۱۳۹۳.
در مجموع بهره‌برداری‌هایی که وسعت قطعات کشاورزی آنها از ۵ هکتار کمتر بوده، در طول این شش دوره به‌طور متوسط ۷۲ درصد از کل بهره‌برداری‌های کشاورزی کشور را به خودشان اختصاص دادند که این عدد قابل تاملی است.
طی حدود نیم قرن گذشته، رشد تعداد بهره‌برداری‌هایی که وسعت مزارع و قطعات کشاورزی آنها بین یک تا پنجاه هکتار است، از سال ۱۳۹۳ نسبت به سرشماری سال ۱۳۸۲ منفی بوده است.
به لحاظ مساحت بهره‌برداری‌ها هم به تفکیک وسعت قطعات کشاورزی، گروه بهره‌برداری که وسعت قطعات کشاورزی آنها بین ۱۰ تا ۵۰ هکتار است، طی این شش دوره سرشماری به‌طور متوسط ۴۴ درصد از مساحت کلی اراضی کشور را به خود اختصاص داده است. در صورتی که این گروه از لحاظ تعداد بهره‌برداری، سهمش باید ۱۵ درصد باشد. در مقابل، گروه‌های بهره‌برداری که مساحت قطعات‌شان از ۵ هکتار کمتر است، اگرچه تعداد بهره‌برداری سهم‌شان ۷۲ درصد بوده، اما سهم‌شان به لحاظ مساحت، حدود ۱۸ درصد است.

رشد ۱۵۲ درصدی تعداد بهره‌برداری‌ها با قطعات کشاورزی کمتر از یک هکتار طی حدود نیم قرن اخیر

سهم حدود ۷۲ درصدی گروه‌های بهره‌برداری با قطعات کمتر از یک تا کمتر از ۵ هکتار از تعداد بهره‌برداری‌های کشاورزی کشور طی حدود نیم قرن اخیر

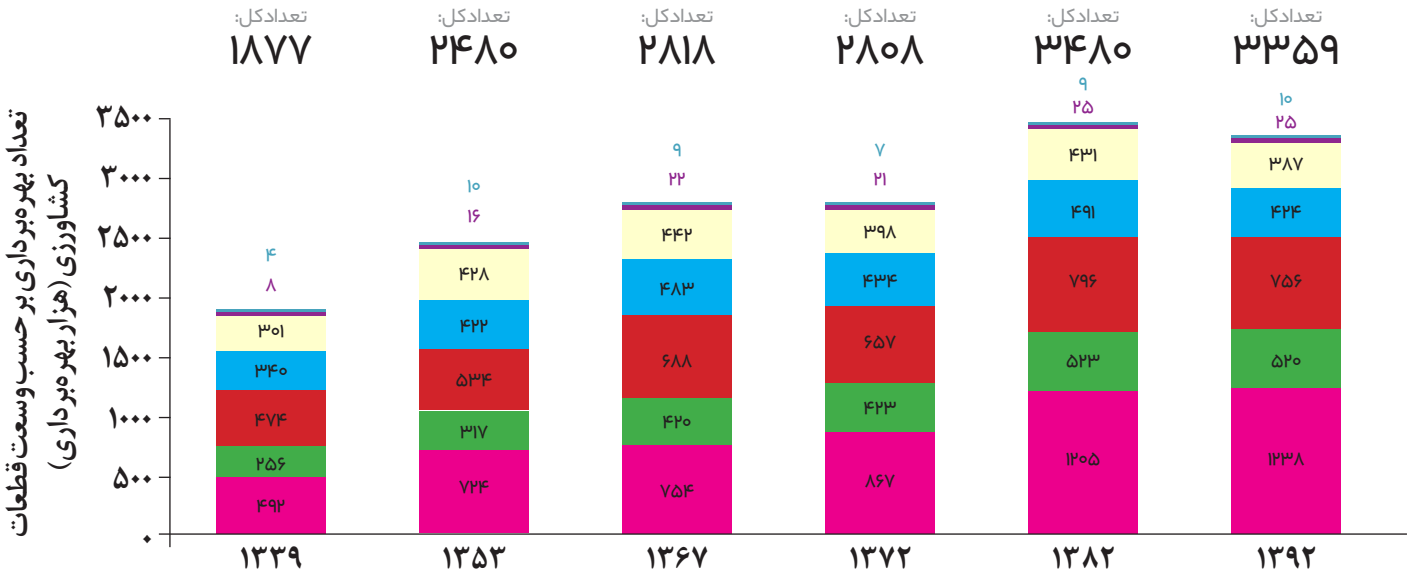

در سرشماری سال ۹۳، نرخ رشد گروه‌های بهره‌برداری با قطعات کشاورزی زیر ۵۰ هکتار منفی بوده است. در سال ۱۳۵۲، گروه‌های بهره‌برداری که مساحت قطعات کشاورزی آنها از ۱۰ هکتار کمتر بوده، نرخ رشد منفی داشتند. همه این آمارها گواه این است که ایران هم از پدیده خرد شدن اراضی کشاورزی مستثنا نبوده و به‌طور کلی، این پدیده خصیصه نظام سنتی بهره‌برداری کشاورزی کشور بوده است.

رشد منفی مساحت بهره‌برداری‌های با قطعات کشاورزی کمتر از یک تا کمتر از ۵۰ هکتار در سرشماری سال ۱۳۹۳

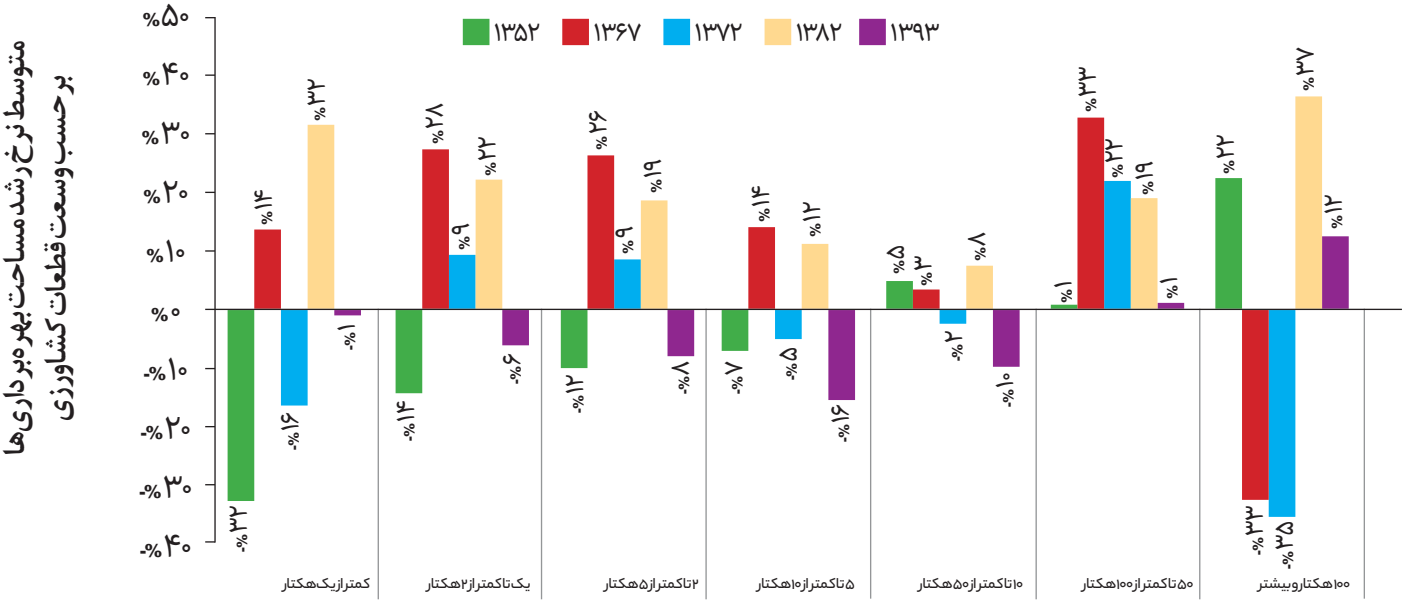

دلایل عمده خرد شدن اراضی کشاورزی کشور

دلایل متفاوتی هم داشته و اغراق نیست که اصلاحات ارضی، جرقه اولیه در انبار باروت بوده است. بعد از اصلاحات ارضی، هیئت هفت نفره واگذاری زمین را داریم که بعد از انقلاب جهت ساماندهی مشکلات زمین کشاورزی تشکیل شد. قوانین ارث‌بری را داریم که گپ‌های خیلی زیادی دارد: تغییر کاربری اراضی، رشد جمعیت، توسعه محدوده شهری و بازار خرید و فروش زمین که مکانیزم این بازار در کشور با نارسایی‌های زیادی همراه است، بهره‌وری پایین و سیاستهای ناکارامد زمین. تمام مطالعات، شواهد و قرائن نشان می‌دهد خرد شدن و پراکندگی اراضی کشاورزی باعث مشکل در استفاده از عوامل تولید می‌شود.

مثلا نیروی کار به‌عنوان یک عامل تولید به‌خاطر پراکندگی زمین تضعیف شده، کارایی پایین می‌آید و هزینه‌های تولید بالا می‌رود. به این ترتیب، کشاورزی غیراقتصادی شده و فشار به معیشت کشاورز و خانواده‌های روستایی می‌آید. در نمودار هزینه و درآمد خانوارهای روستایی کشور از سال ۶۱ تا ۱۴۰۱، به‌همان نسبت که درآمد خانوارهای روستایی افزایش پیدا می‌کند، هزینه هم افزایش پیدا می‌کند. حتی از دهه هشتاد به این طرف، رشد هزینه مقداری هم از درآمد بالاتر بوده است. این یعنی واحدهای بهره‌برداری کشاورزی ما، حد نصاب فنی و اقتصادی و بازدهی ندارند.

هزینه و درآمد خانوارهای روستایی کشور

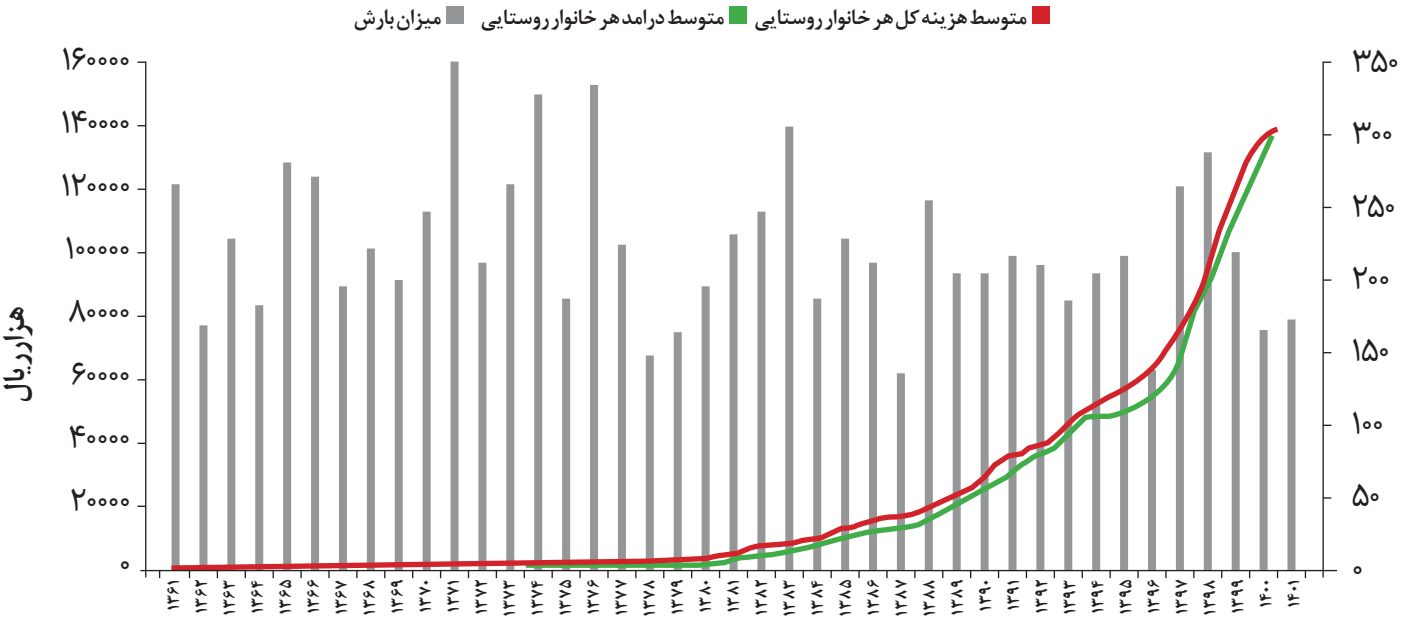

طبق نمودار هزینه و درآمد در استان‌های تقریبا پربارش مانند مازندران، گیلان یا آذربایجان غربی و شرقی، هر جا رشد درآمد جهشی بوده، به‌همان نسبت هم شیب رشد هزینه تند شده است. حتی در سال‌های پربارش که انتظار داشتیم تولید و درآمد خانوار زیاد شود، چنین اتفاقی نیفتاده و بین هزینه و درآمد، گپ زیادی وجود ندارد.
اما برای این که معیشت پایدار، کاهش هزینه تولید و افزایش بهره‌وری داشته باشیم، بحث حفاظت محیط زیست، کاهش فرسایش خاک، سهولت در اجرای تصمیم‌ها و سیاست‌های کلان، و به‌طور کلی توسعه پایدار کشاورزی و روستایی، منوط به این است که نظام‌های بهره‌برداری ما سامان پیدا کند.
برای ساماندهی بهره‌برداری اراضی کشور، اقداماتی انجام گرفته، قانون‌هایی وضع شده مانند قانون تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی، قانون تشکیل بهره‌برداری از اراضی زیرسدها (همان کشت و صنعت‌ها)، تعاونی نمودن تولید و یکپارچه سازی اراضی، بحث واحدهای مشاع بهره‌برداری، حفظ کاربری اراضی و باغ‌ها، گسترش کشاورزی پیشرفته در قطب‌ها و جلوگیری از خرد شدن اراضی. اما از آنجا که همچنان، چالش خرد شدن اراضی کشاورزی در کشور پابرجاست، این اقدامات و قوانین، نتوانسته موفق عمل کند. به‌همین دلیل به‌نظر می‌رسد اولین اقدامی که برای برون‌رفت از این وضعیت لازم است، این است که این قوانین بازنگری شوند و در اجرای این قانون‌های اصلاح شده، جدیت به‌کار برده شود.
بحث قوانین ارث‌بری و قوانین فروش زمین نیاز به بازنگری دارند. قطعا ظرفیت‌سازی اداری و نهادی و راهبرد ملی برای یکپارچه سازی اراضی کشاورزی نیاز به تهیه و تدوین دارد. بحث سهمیه بندی کردن کشاورزی، یک راهکار برای جلوگیری از خرد شدن اراضی است، همچنین ایجاد بانکداری اراضی کشاورزی. اینها نمونه اقدام‌هایی برای جلوگیری از این پدیده و یکپارچه سازی و ساماندهی نظام بهره‌برداری کشاورزی کشور است.

خردی و پراکندگی اراضی کشاورزی

محسن بابایی
مرکز پژوهش‌های مجلس

سازمان امور اراضی آماری در رابطه با کاداستر اراضی کشاورزی در برخی استان‌ها به دست آورده است. مثلا در استان زنجان در دوره زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۰، سهم اراضی کمتر از یک هکتار از ۰٫۶ درصد به ۲۳ درصد افزایش پیدا کرده است. سهم اراضی کمتر از یک هکتار، در مقابل، نزدیک به ۳۸ برابر رشد داشت. در مقابل، سطح اراضی بالای ۵ هکتار از حدود ۲۰ برابر کاهش پیدا کرده است. این تنها آمار از وضعیت خرده اراضی در استان‌ها، در بخش استان زنجان بوده است.

وضعیت خردی اراضی کشاورزی (مقایسه با سایر کشورها)

متوسط اندازه زمین‌های کشاورزی (هکتار)

سال	۱۹۶۰	۲۰۰۰	کشورها	۱۹۶۰	۲۰۰۰
ایران	۶/۰۴	۴/۰۷	ژاپن	۱/۱۷	۱/۲
آمریکا	۱۲۳	۱۷۸/۳	عربستان	۶/۷	۱۶/۷
ایتالیا	۶/۱	۷/۵	هند	۲/۷	۱/۳
آلمان	۱۲/۱	۴۰/۴	کره جنوبی	۲/۱	۱/۱
هلند	۸/۸	۲۲	تایلند	۳/۵	۳/۲
ایرلند	۱۶	۳۳/۳	سنگال	۳/۶	۴/۳
لهستان	۶/۳	۶/۶			

آلمان حدود ۳/۳ برابر
هلند ۲/۵ برابر
عربستان حدود ۲/۵ برابر
لهستان حدود ۱/۸ برابر

مقایسه‌ای هم در بحث متوسط اندازه کشاورزی در کشورهای مختلف در بازه زمانی ۱۹۶۱ تا ۲۰۰۰ بوده که می‌شد به آن استناد کرد. سال ۲۰۰۰ کشورهای مختلف را مقایسه کردیم، مثلا در این بازه، کشور آلمان، اراضی خردش را سه برابر کاهش داده، ولی اراضی بزرگ‌مقیاسش را افزایش داده است. عربستان ۲,۵ برابر افزایش داده و کشورهای دیگر به همین ترتیب. ولی در کشور ما، برعکس روند جهانی طی می‌شود. کشور عربستان، حداقل مساحت‌شان نزدیک به ۳۰ هکتار است. کشور اوکراین قطعات اراضی کشاورزی‌شان ۲۰۰ هکتار است. کشورهایی داریم که اراضی خرد مانند ما دارند، ولی حرکت ما برعکس است.

طبق همین اطلاعات کاداستری، مثلا در یک روستا، فردی ۵۳۸ قطعه مستقل از هم داشته است! کسی ۹۳ قطعه جدا از هم دارد. این پراکندگی اراضی کشاورزی را هم باید در کنار خردی اراضی توجه کنیم. آماری که خیلی در سراسر کشور تولید نمی‌شود، ولی در برخی استان‌ها به‌خصوص زنجان، قطعات کشاورزان نزدیک به‌هم نبوده است. بعضی در شمال و در جنوب بوده است.

پراکندگی قطعات هم خیلی مهم است و این که وقتی می‌خواهیم راهکاری به مدیریت زمین کشاورزی بدهیم برای این که به بهره‌وری برسد، در کنارش بحث تغییر کاربری هم هست. تغییر کاربری با خردی و پراکندگی تلاقی می‌کند. تغییر کاربری، عامل خردی است و خردی، عامل تغییر کاربری. اگر بخواهیم راهکاری دهیم که زمین را از حالت خرد و بسیار خرد به یکپارچه برسانیم، باید برنامه و پکیجی باشد که بتواند این سه مولفه را کنار هم ببیند و حل کند.

مهندس علیرضا مهاجر
معاونت زراعت و تولیدات زراعی
وزارت جهاد کشاورزی

باید حساسیت جامعه را بالا ببریم

بهره‌وری را در آب، سرمایه، زمان، انرژی و خیلی از فاکتورهای دیگر می‌توانیم مورد نظر قرار دهیم و هزینه‌ها را کاهش دهیم و در انتها از امنیت نسبی سیاسی، اجتماعی و غذایی برخوردار شویم. همه عواملی که می‌تواند در این بهره‌وری دخیل باشد، تخریب می‌کنیم و بعد می‌گوییم بهره‌وری را بالا ببریم.

یکی از عوامل کاهش بهره‌وری، خرد شدن اراضی است. گزاره‌هایی که گفته شد، فعلا در دسترس است، ولی این آمارها از چند جنبه قابل نقد است. به‌عنوان مثال گفته می‌شود بیش از ۷۰ درصد اراضی زیر ۵ هکتار و زیر ۳ هکتار و زیر ۲ هکتار است. شرایط این اراضی چطور است؟ در کنار بهره‌وری بحث مکانیزاسیون پیش می‌آید. بعد از مکانیزاسیون، بحث اشتغال، عدالت و تولید پیش می‌آید، این که اصل، کشاورز است یا تولید؟

بشر در اراضی مرغوب که خاک و آب خوب و امکان زراعت داشته، سکنی گزیده است. نود درصد استقرار انسان‌ها در روستاها بوده که اولین گزینه برتر بعد از عشایری و در اراضی درجه یک است. کم کم روستا بزرگ‌تر و تبدیل به شهر شده و همه خاک‌های درجه یک ما در این اراضی هستند و بشر مدام وسعت شهرها را بیشتر می‌کند.

بعد از این الگوی کشت است. می‌گوییم چرا الگوی کشت را اجرا نمی‌کنید؟ ما با توجه به این موارد و زیرساخت‌ها، خاک درجه یک و درجه دو را عملا از بین می‌بریم. یکی از بحث‌ها این است که کشاورزان خرده‌پا زیادتر شدند، نه اراضی خرد. این دو با هم متفاوت است. الان بیش از ۷۵ درصد اراضی کشور، اراضی کشاورزان خرده پاست که کمتر از ۵ هکتار زمین دارند. اما اراضی ما بیشتر از این است. یعنی کشاورزان بزرگ مالک ۷۰ درصد هستند. در این چند سال، روند کوچک شدن اراضی ما ادامه پیدا کرده است، میزان جمعیت روستایی ما از ۳۰ درصد شهری به ۷۰ درصد شهری رسیده و برعکس، جمعیت ۷۰ درصدی روستایی، الان زیر ۳۰ درصد شده؛ اما اراضی کوچک‌تر شده است. مفهومش چیست و چه فاجعه‌ای در انتظار کشور است؟ یعنی من در داخل شهر زندگی می‌کنم، اما مالکیت اراضی در روستا را دارم، یعنی امکان این که بتوانم در این اراضی کار کنم، کم وجود دارد.

از اراضی بزرگ‌مالک ۷ تن و از اراضی خرد زیر ۳ تن محصول می‌گیریم

پس مهاجرت از روستا به شهر داشتیم، اما اراضی آنجا نمانده که یک نفر آن را بکارد. اراضی همچنان تحت مالکیت کسی است که در شهر زندگی می‌کند. به همین خاطر، این فاجعه در انتظارمان است که در آینده نزدیک، بهره‌وری اراضی کشاورزی کمتر شود و نتوانیم تغذیه مورد نیاز جامعه را از این اراضی تامین کنیم. مثال بارزش، متوسط تولید گندم در اراضی آبی امسال است که به حدود ۴,۵ تن در هکتار رسیده است. در صورتی که در اراضی بزرگ‌مالک ما که امکان سرمایه گذاری و کارهای زیرساختی وجود دارد، بالای ۷ تن محصول، اما از اراضی خرد زیر سه تن می‌گیریم. این دو که با هم تلفیق می‌شود، ۴,۵ تن می‌شود. تازه این ۳,۸ بوده که با کارهای دو سه سال اخیر حدود ۴,۵ تن شده است. پس در ده سال آینده، بیشتر از ۹۰ درصد اراضی ما زیر سه هکتار می‌شود.

زمین ۳۰ هکتاری پدرم به قطعات ۱,۵ هکتاری تبدیل شده

مثالی از خودم می‌زنم. پدرم ۳۰,۵ هکتار زمین داشت. ایشان که فوت کرد، سه برادر بودیم و زمین بین ما تقسیم شد. در کرونا دو برادرم را از دست دادم. آنها ۱۵ فرزند داشتند. عید که رفتم و دیدم برادرزاده‌هایم زمین‌ها را تقسیم کردند و هر کدام ۱,۵ هکتار گرفتند. هیچ کدام هم روی زمین کار نمی‌کنند. اگر پدرم جای این زمین، کارخانه دوچرخه سازی داشت، آیا همین کار را می‌کردیم که یک نفر زین و یکی لاستیک را بگیرد؟ ما فقط کشاورزی را تخریب می‌کنیم. باید نگاه‌مان را تغییر دهیم. باید حساسیت جامعه را به این موضوع برانگیزیم. اگر نه، در ده سال آینده بیشتر از نیاز آذوقه، باید از خارج وارد کنیم. با روند کنونی، این فاجعه ۲۰ سال دیگر بیشتر خواهد شد و جمعیت افزایش و تولید کاهش پیدا می‌کند.

منافع گروهی در کم شدن تولید در داخل کشور است، چون هر میزان، تولید کاهش پیدا کند، واردات رونق می‌گیرد. امروز با ارز دولتی ۲۸۵۰۰ تومان، سال گذشته ۲۳ میلیارد پول داشتیم که ۱۹ میلیاردش در وزارتخانه ما هزینه شده است، یعنی با ارز ۲۸۵۰۰ تومانی واردات شده است. امروز در گندم خودکفا هستیم، ولی الان ۳ کشتی واردات گندم دارند. گاه ما انقلابی‌ها با شعار عدالت، عامل اصلی ماجرا هستیم؛ مثلا با این نگاه که چرا کسی صد هکتار زمین داشته باشد و یکی یک هکتار؟ اما اگر در صد هکتاری بزرگ‌مالک خودمان نتوانیم تولید کنیم، باید از آمریکا که مالک بزرگ‌تری است، محصول بیاوریم.

در مقایسه دچار اشتباه نشویم

باید به چند موضوع توجه کرد: اول اینکه در مقایسه دچار اشتباه نشویم. به شرایط مملکت، فرهنگ، میزان آب و خاک درجه یک و شرایطمان توجه کنیم. مثلا وقتی مثال می‌زنیم چرا ژاپن می‌تواند و ما نمی‌توانیم، مقایسه درستی نیست. اما همین آلمان، ۱۶ میلیون و ۶۰۰ هزار هکتار اراضی مورد بهره‌برداری دارد که تعداد زارعانش ۲۷۵هزار و ۴۰۰ نفر است. ما ۱۸ میلیون هکتار داریم با بیشتر از چهار میلیون بهره‌بردار! در همین آلمان سال ۱۳۴۸ سرانه زمین ۱۱,۱ هکتار بوده و در سال ۱۳۹۴ به ۶۰,۵ هکتار افزایش پیدا کرده است. در ایران در سال ۱۳۵۲ یعنی ۴ سال بعد، سرانه زمین ما ۷,۴ هکتار بوده است. در سال ۱۳۹۳ به ۵,۱ هکتار و الان به زیر ۴ هکتار رسیده است.

قانون بدون اجرا، مشکل ما را حل نمی‌کند

قانون تنها مشکل ما را حل نمی‌کند، اجرای قانون است که مشکل را حل می‌کند. امروز برای بحث الگوی کشت در شورای عالی امنیت ملی بودم. الگوی کشتی نوشته‌اند و گفتند ما الگوی کشت را اجرا کنید، گفتیم چشم. به وزیر وقت گفتم الگوی کشت را قبول نکنید، چون شما را دچار بحران می‌کند. چرا که زمین طبق قوانین و شرع ما، در اختیار کشاورزان است. آب در اختیار وزارت نیرو و پول در اختیار سازمان برنامه و بودجه است. قوه قهریه دست وزارت کشور است. اگر به قوانین نیاز داشته باشید، باید مجلس را درگیر کنید. یعنی سه قوه و چندین دستگاه در یک قوه درگیر الگوی کشت هستند، اما به وزارت جهاد کشاورزی می‌دهند که اجرا کند! ما تابستان رفتیم در استان خوزستان اجرا کنیم. الان در خوزستان بالای ۲۰۰ هزار هکتار برنج می‌کارند. قانون می‌گوید به‌خاطر بهره‌وری آب، غیر از دو استان شمالی کشور، برنج نکارید. گفتیم برنج نکارید. کنجد آوردیم که می‌شود مکانیزه کشت کرد. کشاورز می‌گوید اگر این کنجد را بکارم، برایم ده میلیون می‌ماند و برنج، ۲۰ میلیون. این ده میلیون را به من بدهید تا برنج نکارم! می‌گوییم کشور آب ندارد، می‌گوید به من چه ربطی دارد؟ وزارت نیرو می‌گوید من آب دارم، می‌فروشم. به من چه‌کار دارید؟

در رابطه با کوچک شدن اراضی، اول باید حساسیت جامعه را بالا ببریم. یعنی جامعه را آگاه کنیم که چه فاجعه‌ای در آینده نزدیک در انتظارشان است. دوم این که اگر قرار است شهری بسازیم، در اراضی درجه سه و چهار بسازیم، نه اراضی درجه یک. الان کل اراضی خوب را از ما گرفتند. در مسکن مهر که رئیس جمهور وقت شعاری داده، نسل آینده را فدای یک شعار می‌کنیم، چون مسائل دیده نشده است.

بانک زمین تشکیل دهیم

برای جلوگیری از کوچک شدن اراضی، باید بانک زمین تشکیل دهیم که اگر پدرم فوت کرد، بانک زمین، آن را در اختیار بگیرد، نه به‌عنوان مالک. اگر من صلاحیت داشتم، به من بفروشد. در غیر این صورت از تکه تکه کردن زمین جلوگیری کند. این اولین اتفاقی است که باید بیفتد. بانک زمین با حفظ مالکیت و حرمت اشخاص، از خرد شدن اراضی جلوگیری می‌کند. قوانین باید قابل اجرا باشد. الان قانونی داریم که به اراضی کوچک سند می‌دهد و قانون دیگر، سند نمی‌دهد. قانون ۸۵ با قوانین مدنی مغایرت دارد. وکیل به قانون مدنی سال ۱۳۳۶ استناد می‌کند و این مالکیت را از آن جدا می‌کند.

سوم، الگوی کشت را بر مبنای اکولوژی خودمان تعریف کنیم تا بتوانیم از کوچک شدن اراضی صرف نظر و اراضی خردشده را تجمیع کنیم. نیاز نیست همه کارها را با هم کنیم.

بین عدالت‌محوری، بهره‌وری، مکانیزاسیون و اشتغال که همه مهم است، ببینیم اولویتمان چیست؟ اشتغال یا سیر کردن شکم کل مردم؟ اگر سیر کردن شکم باشد، تولید اولویت ما می‌شود و عدالت‌محوری رنگ می‌بازد. چون هر چه اراضی بزرگ‌تر باشد، اجرای مسائل فنی در آن فراهم‌تر است. مانند استفاده از بذر اصلاح شده، تغذیه مناسب و آبیاری تحت فشار.

> اگر قرار است شهری بسازیم، در اراضی درجه سه و چهار بسازیم، نه اراضی درجه یک. الان کل اراضی خوب را از ما گرفتند. در مسکن مهر که رئیس جمهور وقت شعاری داده، نسل آینده را فدای یک شعار می‌کنیم، چون مسائل دیده نشده است.

اگر به عدالت نگاه کنیم، معنی‌اش این است که به زمین دو هکتاری دو کیسه کود می‌دهیم، ولی به زمین صد هکتاری، یک‌باره دویست، سیصد میلیون یارانه می‌دهیم. چون می‌خواهیم به تولید یارانه بدهیم نه به آدمی که روی آن زمین کار می‌کند. در مجموع اگر بتوانیم اراضی را یکپارچه کنیم، بهره‌وری ما افزایش پیدا می‌کند.

مشی و مرام پزشکیان و انتظارات از دولت جدید

سید حمید کلانتری | در یک انتخابات کم سابقه و علیرغم همه محدودیت‌ها، رئیس جمهوری از بین مردم، با مرام، آزاده، عدالتخواه، تحول گرا برگزیده شد.

آقای پزشکیان خودش بارها اعلام کرده که برای چه آمده و برای چه نیامده است؟

آمده تا از حقوق و منافع مردم دفاع کند، تا به کسی ظلم نشود، تا صدای بی صدایان باشد، تا هیچ کس به دلیل فقر، شرمسار خانواده‌اش نباشد، تا بی‌عدالتی‌ها را بزداید، تا اختلافات درون کشور را به وحدت تبدیل کند، تا شایستگان بر یکی تکیه زنند، تا مهمترین مساله همه، ایران و ایرانی و منافع ملی باشد، تا ایران دچار انزوا نشود، روابط با جهان گسترش یابد و امنیت و آرامش و امید بر کشور حکمفرما شود. تا ماندن نخبگان در کشور جاذبه داشته باشد. و البته نیامده است تا مال اندوزی کند، تا خویشاوند سالاری کند، تا گروهی زیر پرچمش به رانت و فساد و ارتشاء و اختلاس مشغول شوند.

همه آنچه پزشکیان تاکید کرده، یا مستقیماً موجب بهبود بهره‌وری می‌شود یا مقدمه و زمینه‌ساز بهره‌وری است.

برای اینکه مشی و منش ایشان به نتیجه برسد، چند نکته را لازم است بیشتر از دیگر موارد مورد توجه قرار دهند:

۱- پایبندی به نظام شایستگی:

مهمترین وظیفه و مسئولیت این روزهای رئیس جمهور و ستاد و دفترش در انتخاب و برگزیدن افراد شایسته و واجد بهترین شرایط به عنوان وزیر، روسای سازمانهای مستقل و معاونین رئیس جمهور است. این اقدام بسیار دارای اهمیت است. اولین قضاوت نسبت به عملکرد رئیس جمهور ترکیب کابینه است، کابینه‌ای برخوردار از افراد متخصص، مجرب، متعهد، خوش نام، دارای فکر و برنامه و توانمند در جذب همکاران شایسته و پای بند به منافع ملی و نگرش فراجناحی و وفادار به رئیس جمهور باشد.

کابینه قوی و جامع می‌تواند به جامعه آرامش و امید ببخشد، اقدام پسندیده‌ای که تاکنون انجام شده تعیین شاخص‌ها و کارگروه‌هایی برای هر وزارتخانه است. انتظار می‌رود آقای پزشکیان به دور از فشارهای جانبی صرفاً از نتایج کارشناسی این کارگروه‌ها استفاده نماید و از بین ۵ نفری که از هر کارگروه معرفی می‌شوند، به گونه‌ای به چیدمان کابینه بپردازند که حاصل آن حداکثر همدلی، هماهنگی و هم افزایی باشد. بدیهی است که وجود مدیران ارشد شایسته، اولین و شاید مهمترین گام در جهت ارتقاء بهره‌وری محسوب می‌شود.

۲- مرام پزشکیان، سادگی، بی آلایشی و پرهیز از تشریفات است.

این شیوه لازم است توسط دفتر ایشان و نهاد ریاست جمهوری نهادینه شود. در شرایطی که وضعیت اقتصادی مردم و بویژه ۶ دهک پایین مناسب نیست، لازم است با تدبیر و برنامه مناسب و به دستور ایشان کلیه هزینه‌های غیرضروری و با استفاده از بودجه مستقیم یا غیر مستقیم دولت حذف شود، از جمله:

- کلیه جلساتی که در وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی یا وابسته دولت، فقط با چای و بیسکویت و آب پذیرایی شود.
- در صورت ضرورت در موارد خاص برای پذیرایی ناهار یا شام یا صبحانه کاری، فقط یک نوع غذا یا صبحانه پیش‌بینی شود.
- در سفرهای استانی رئیس جمهور یا وزراء و مقامات به استانها و شهرستانها از استقبال‌های تشریفاتی، تعطیلی ادارات، مدارس و راه انداختن کاروان ماشین، جداً پرهیز و فقط چند مدیر یا مسئول و کارشناسی که برای معرفی و شرح پروژه‌ها لازم است، حضور یابند و در هر سفر فقط یک ملاقات عمومی با مردم پیش‌بینی شود. از نصب بنرها و پلاکاردهای عکس رئیس جمهور که بسیار هزینه بر است، خودداری شود. اطلاع‌رسانی‌های برنامه‌ها در فضای مجازی و صدا و سیما انجام پذیرد.
- از برگزاری همایش‌های ضعیف تشریفاتی، تکراری و کم بازده که حاصل آن اتلاف وقت و بودجه کشور می‌باشد پرهیز و مرجعی از دفتر یا روابط عمومی ریاست جمهوری به این موضوع نظارت نماید.

۳- نظام و مدیریت زمان

یکی از مشکلاتی که کشور ما به ویژه نظام اداری از آن رنج می‌برد پایین بودن بهره‌وری نیروی کار، خاصه در کارهای اداری و دولتی است. مدیران کمتر برای انجام کارهای مشخص زمان تعیین می‌کنند یا کمتر زمان تعیین شده رعایت می‌شود.

چه بسیار جلسات تکراری و بی‌خاصیت که هر مدیر در هر روز و هفته به دعوت وزرا یا استانداران دعوت می‌شود و خود را ناچار ملزم به شرکت می‌بیند که مشکلی از آنها را هم حل نمی‌کند، هر مدیری باید بررسی و توجه نماید به میزان اعتباری که سالیانه در اختیارش هست، وقتش ارزش دارد. هر چقدر سطح مدیریت از مدیر کل یا معاون وزیر یا سازمان بالاتر می‌رود ارزش و اهمیت زمان بیشتر و گرانتر می‌شود، این وقت متعلق به کل مردم است، چون از بودجه و منابع کشور استفاده می‌شود. از آقای دکتر پزشکیان که استاد نهج‌البلاغه است، انتظار می‌رود در کنار توصیه به تقوی «و نظم امرکم» را شعار مدیریتی خود قرار دهد. زمان جلسات کوتاه و با دستور روشن و کارشناسی برگزار شود، سر وقت شروع و به موقع تمام شود. متاسفانه در کشور ما رسم شده همایش‌ها، کنفرانس‌ها و بسیاری از جلسات به دلیل تاخیر مقام ارشد با تاخیر نیم تا یک ساعته شروع می‌شود و هزاران ساعت وقت مفید افراد ضایع می‌شود.

البته این نظم در کلیه شئون اداری لازمست حکمفرما شود: در تخصیص و جذب اعتبارات، اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها، ارائه گزارش عملکرد به مسئول بالاتر، ارزیابی و اظهار نظر پیرامون گزارش‌ها، تدوین برنامه و بودجه و ارائه به موقع آن به مجلس. نه مثل برنامه ششم که متاسفانه ۲ سال با بی‌توجهی تمدید شده است. باشد که رعایت نظم، قانون و زمان از طرف بزرگان موجب ترویج و نشر این فرهنگ در جامعه و در بیان مردم شود.

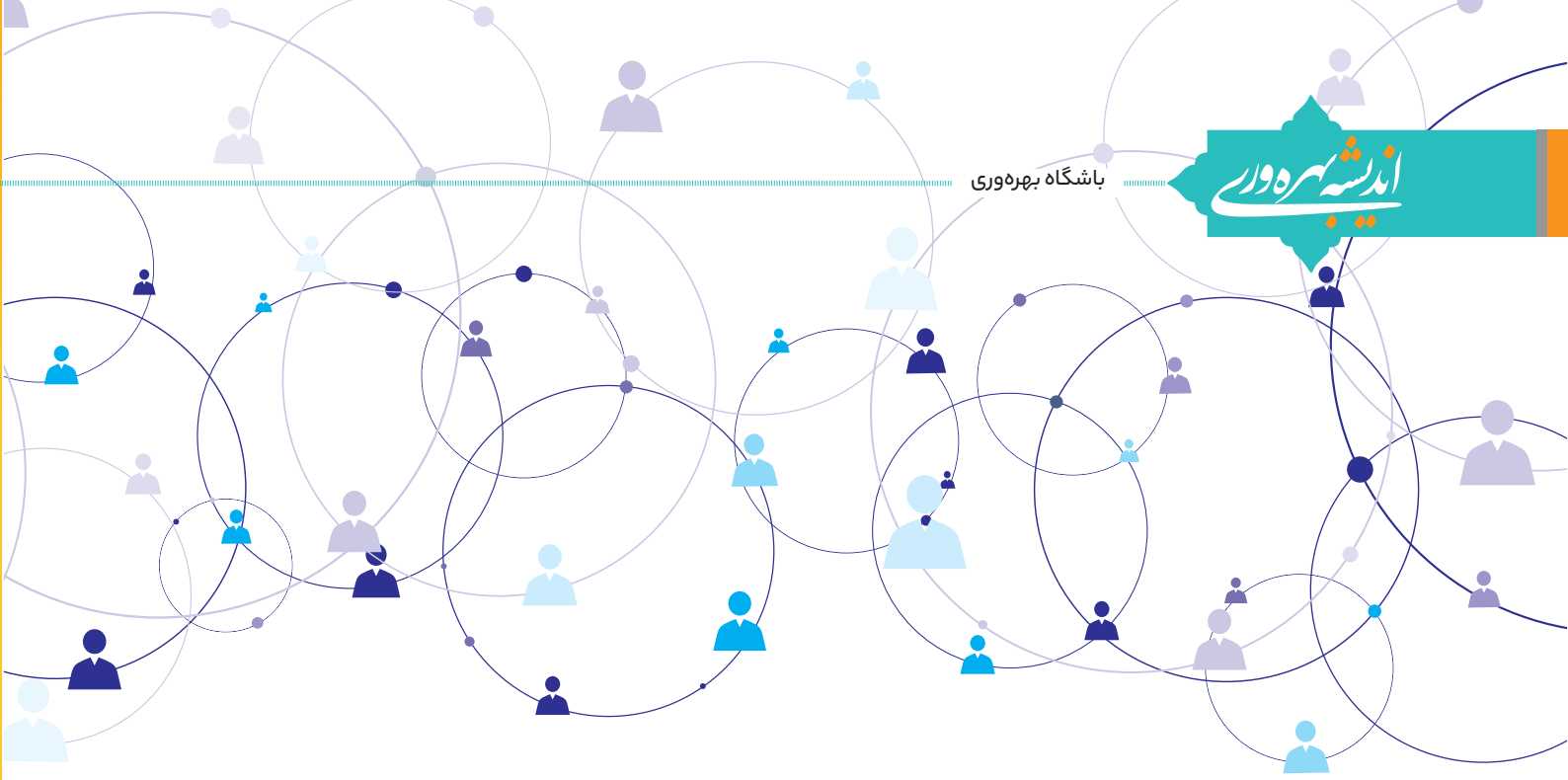

۴- شفافیت و پاسخگویی

دو اصل مهم در حکمرانی خوب، شفافیت و پاسخگویی است. از دولت آقای پزشکیان انتظار می‌رود براساس شعارها و تعهدی که به مردم داده‌اند، با بهره‌گیری از سامانه‌ها و نرم‌افزارهای ساده و مناسب، دسترسی به اطلاعات سازمانها و وزارتخانه‌ها، به جز در موارد کاملا امنیتی برای عموم مردم به ویژه مدیران و کارشناسان و دانشگاهیان و احزاب و تشکل‌های غیردولتی و انجمن‌ها سهل و روان سازند. هیچ اقدام و طرح اقتصادی از چشم مردم پنهان نماند، هم مصارف و هم منابع بودجه دولت در بخش‌های مختلف قابل رویت و دسترس باشد و هم مدیران نسبت به عملکرد خود به مقام بالاتر و کل جامعه پاسخگو باشند. از این طریق راه بر هرگونه سوء استفاده، تخلف و فساد بسته می‌شود.

باید همه مدیران بپذیرند وکیل و نماینده مردم هستند و مردم مجمع عمومی شرکت بزرگی به نام دولت هستند و حق دارند از مسائل شرکت خود و منتخبین با واسطه خود با خبر باشند.

۵- پایش و ارزیابی عملکردها

از جمله ضعف‌های نظام اجرایی کشور این است که ما در کشور سازمانها و دوایر نظارتی متعدد داریم؛ از جمله مجلس، از طریق دیوان محاسبات، سازمان بازرسی به نمایندگی از قوه قضائیه، بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دفاتر بازرسی و ارزیابی عملکرد وزارتخانه‌ها و استانداری‌ها، وزارت اطلاعات، کمیسیون اصل ۹۰ مجلس و... اما متاسفانه در بسیاری از موارد شاهدیم دوغ و دوشاب یکی می‌شود. نقشی که از یک نظارت و ارزیابی عملکرد صحیح و اصولی که به تشویق یا توبیخ منجر شود کمتر شاهدیم. باز از جناب دکتر پزشکیان انتظار می‌رود این نابسامانی نظارت را به نحو مقتضی سامان دهند و امکان اخذ گزارش عملکردها و نقد و ارزیابی آنها را فراهم سازند تا مدیران و کارکنان موفق و پاکدست از مدیران و کارمندان ضعیف و ناکارآمد بازشناسی و امکان بازخواست، برخورد و البته تشویق در همه شئون پدیدار شود. قطعاً در نظامی که ارزیابی، پاداش یا توبیخ نباشد از بهره‌وری سخن گفتن امری بیهوده است.

۶- طراحی سازوکار مناسب برای مشورت و بهره‌مندی از نظرات و دیدگاه‌های مردم و صاحبنظران

بدیهی است همه مردم و حتی نخبگان و افراد برجسته، امکان طرح نظرات و پیشنهادها و ایده‌های خود به رئیس جمهور و حتی وزرا برایشان میسر نیست. اما برای زنده کردن سرمایه اجتماعی و تعاملی اثربخش با کارشناسان و متخصصین که چندین بار آقای پزشکیان در مناظرات بر آن تاکید داشتند، لازم است دفتر ارتباطات ریاست جمهوری با طراحی یک سامانه مناسب و کارآمد امکان بهره‌گیری از نظرات، ایده‌ها و رتبه‌بندی آنها براساس پیام و فرستنده پیام فراهم آورند. جذب این ایده‌ها هم می‌تواند به طور مستمر و پراکنده در موضوعات مختلف باشد هم براساس فراخوانهای تعریف شده موضوعی، و حتی به بهترین ایده‌های واصله پاداش و جایزه داده شود.

روش دیگر برگزاری نشست‌های مستقیم با برجستگان و نمایندگان اقشار فرهیخته و موثر به صورت دو هفته یک بار و یا ماهیانه در گرایش‌های مختلف پزشکان، کارآفرینان، دانشگاهیان، اقتصاددانان، فرهنگیان، اصحاب هنر، زنان و جوانان برگزار و به سخنان و نظرات آنان گوش دهند و از پیشنهادهای آنان بهره و به نحو مقتضی آثار جلسات به ذینفعان منعکس شود.

۷- انتخاب چند موضوع اساسی برای توجه ویژه و پیگیری مستمر توسط رئیس جمهور

کشور در شرایط امروز دارای مشکلات عدیده در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است که قاعدتاً رئیس جمهور با وقت و توان محدود، امکان وقت گذاشتن در همه امور مهم را ندارد و بهتر است با سازماندهی مناسب مسائل مهم را بین معاون اول، معاونین و وزرا تقسیم کند و گزارش بگیرد؛ اما پیشنهاد می‌شود در چند مساله ذیل که اهمیت بیشتری دارد، مستقیماً نقش محوری بر عهده شخص رئیس جمهور باشد و به طور حداقل هفتگی در این حوزه‌ها وقت بگذارد و پی گیر باشد.

۱ **عدالت و رفع تبعیض:** عدالت از اصلی‌ترین شعارهای دکتر پزشکیان بوده است، عدالت در حوزه اقتصادی با مقابله با هرگونه رانت و فساد و مدیریت برنامه‌های توسعه و تخصیص اعتبارات برای کاهش فاصله شاخص‌ها بین استانها، بویژه استانی مثل سیستان و بلوچستان که در غالب شاخص‌ها در پایین‌ترین رتبه قرار دارد، تحقق می‌یابد. همچنین ساماندهی درست و مدیریت یارانه‌ها در جهت کاهش ناترازی‌ها و توانمندسازی اقشار ضعیف‌تر و خوداتکایی آنان دارای اهمیت است و البته توجه به عدالت در سایر حوزه‌های اجتماعی، قومی، مذهبی، جنسیتی و عدالت سیاسی در برخورداری همه گرایش‌ها و احزاب برای طرح و پیشبرد برنامه‌هایشان نیز لازم است مورد توجه قرار گیرد و برای هر یک برنامه‌ای تنظیم شود.

۲ **تورم:** تورم از دیگر مسائل مهم و مبتلابه جامعه است که بیشترین فشارش بر قشرهای ضعیف و متوسط بویژه کارمندان، کارگران، بازنشستگان و حقوق بگیران وارد می‌شود. قطعاً یکی از انتظارات رای دهندگان به دکتر پزشکیان حل این بیماری مزمن و چندین ساله است. شایسته است رئیس جمهور با تشکیل یک کارگروه ویژه توانا، دانا و مجرب با همکاری وزیر اقتصاد، بانک مرکزی و سازمان برنامه و با استفاده از تجارب کشورهای موفق، برنامه سنجیده و اثربخش برای کنترل و کاهش تورم در یک روند زمانی قابل قبول با همکاری و مشارکت صاحبنظران و اطلاع‌رسانی به مردم تهیه و به اجرا گذارد و مستمراً بر اجرای آن نظارت نماید.

۳ **اولویت دادن به بهره‌وری:** در چهار برنامه ۵ ساله پیش بینی شده که به طور میانگین ۳۳% از رشد اقتصادی کشور از محل بهره‌وری حاصل آید، بهره‌وری موثرترین و کم هزینه‌ترین راه برای رشد تولید ناخالص ملی است که پیش نیاز آن عزم ملی، همراه شدن بدنه دولت و ایجاد امید و نشاط در بخش خصوصی و جامعه و ایجاد حرکتی هماهنگ و هم‌افزا برای استفاده بهینه از منابع و فرصت‌های در اختیار است. سازمان برنامه و بودجه، وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها هر یک به طور مشخص در این زمینه مسئولیت بپذیرند و جایگاه سازمان ملی بهره‌وری نیز برای ایفای نقش اثربخش به شایستگی ارتقاء یابد.

۴ **گسترش روابط و تعاملات بین المللی:** این مهم هم بارها در مناظره‌ها و سخنرانی‌ها توسط آقای دکتر پزشکیان مطرح و مورد تاکید واقع شد که بدون حل معضل تحریم‌ها و برقراری روابط با همه کشورهای دنیا به جز اسرائیل و مقابله با ایران ستیزی و اسلام هراسی، موانع و عوامل بازدارنده بیرونی مرتفع و البته با بکارگیری همه ظرفیت‌های داخلی و ملی به توسعه و پیشرفت مطلوب، آن گونه که در شان ایران و ایرانی هست، برسیم.

روش‌هایی برای کاهش مصرف برق تا ۳۵ درصد

مرداد ماه امسال، شدت گرما و عدم امکان تامین برق لازم، چندین روز کشور را به تعطیلی کشاند اما با چه روشهایی می‌توان میزان مصرف برق را کاهش داد؟

نتایج ممیزی ساختمان‌های اداری و تجاری نشـــان می‌دهد انجام مجموعه‌ای از راهکارهای مدیریت مصرف برق، می‌تواند منجر به کاهش مصرف برق تا ۳۵٪ گردد که این امر به طور مستقیم بر کاهش هزینه‌ها و بهبود عملکرد زیست محیطی سازمان‌ها تأثیرگذار است. از اقدامات مهم جهت تحقق مدیریت مصرف برق در ادارات و مراکز تجاری می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

الف- تهیه و ابلاغ دستورالعمل مدیریت مصرف برق به واحدهای اداری، تجاری
ب- الزام به تعیین مدیر انرژی در چارت ســـازمانی برای پایش مستمر اقدامات و بهبود عملکرد
ج- دورکاری کارکنان در زمان‌های پیک مصرف و تغییر ساعات کاری
د- تعیین اســـتانداردهای مصرف و اعمال مشوق‌ها و جرایم
ه- الزام به تامین بخشـــی از برق مورد نیاز از محل انرژی‌های تجدیدپذیر و یا ذخیره انرژی

برخـــی از راهکارهـــای پیشـــنهادی کـــه می‌توانـــد در دستورالعمل‌های مربوطه لحاظ گردد عبارتند از:

۱.اســـتفاده از پریزهای هوشـــمند و نصب پریزهای قابل برنامه‌ریزی برای قطع کامل برق در ساعات غیرکاری
۲.تنظیم دمای کولرها و تهویه مطبوع؛ تنظیم خودکار دمای محیط بر اساس حضور افراد و زمان روز
۳.کنترل دقیق اتصالات و سیم کشی و کاهش تلفات توزیع و کنترل سربندی تابلوی برق
۴.اصلاح و بهبود ضریب توان در تابلوی اصلی به وسیله خازن
۵. بکارگیری پارتیشـــن‌های کوتاه به منظور بهینه‌ســـازی جریان هوا و کاهش نیاز به سیستم‌های تهویه مطبوع قوی‌تر و همچنین امکان استفاده مؤثرتر از تهویه طبیعی
۶.جایگزینی تجهیزات انرژی‌بر با گرید انرژی بهتر
۷.تعمیر و نگهداری منظـــم تجهیزات بـــرای اطمینان از کارکرد بهینه
۸.استفاده از روشنایی موضعی برای اهداف خاص به جای افزایش سطح روشنایی کل
۹. نصـــب نرم‌افزارهای مدیریت مصرف انرژی شـــبکه‌های کامپیوتری
۱۰. اســـتفاده از نرم افزارهـــای "Power Manager" یا "Energy Saver" در کامپیوترهای شخصی
۱۱.جایگزینی لامپ‌های قدیمی با LED
۱۲.نصب سنسورهای حرکتی برای روشن و خاموش کردن خودکار چراغ‌ها
۱۳.کاهش سرعت پردازنده در زمان‌های کم‌کاری
۱۴.خاموش شـــدن خودکار نمایشـــگر پس از مدت زمان مشخص
۱۵.اســـتفاده از نور طبیعی با باز کردن پرده‌ها و اســـتفاده حداکثری از نور روز
۱۶.خاموش کردن وسایل غیرضروری، مانند کامپیوترها و چاپگرها در زمان عدم استفاده
۱۷.آمـــوزش کارکنـــان و ترویج فرهنـــگ صرفه‌جویی در مصرف انرژی
۱۸.نصب پنل‌های خورشـــیدی برای تأمین بخشی از برق مصرفی
۱۹.استفاده از سیستم‌های ذخیره انرژی برای استفاده در زمان‌های پیک مصرف
۲۰.امکان کنترل از راه دور بر روشـــن یـــا خاموش کردن سیستم‌ها
۲۱.کاهـــش بـــار سرمایشـــی؛ پذیرایـــی از کارکنـــان با نوشیدنی‌های ســـرد به جای چای و تشـــویق کارکنان به استفاده از لباس‌های خنک تر و رنگ‌های روشن
۲۲.کاهش استفاده از تجهیزات اداری و به اشتراک گذاری بیشتر تجهیزاتی مانند پرینترها
۲۳.استفاده از مانیتورهای LED
۲۴.بستن در و پنجره‌ها هنگام استفاده از وسایل سرمایشی
۲۵.رنگ آمیزی فضا با رنگ‌های روشن
۲۶.استفاده از لپ‌تاپ به جای کامپیوتر
۲۷- نصب سایبان بر روی پنجره‌ها
۲۸. بازرسی‌های دوره‌ای از تاسیسات سیم و کابل، آزمایش عایق، تصویربرداری حرارتی، و رعایت برنامه‌های نگهداری پیشگیرانه
۲۹. انتخاب اندازه مناسب هادی، مدیریت افت ولتاژ، رعایت گواهینامه‌ها، استانداردها، و تکنیک‌های نصب با کیفیت بالا.

برگزارکننده

انجمن بهره‌وری ایران

دبیرخانه

مدیریت دنیای رویداد نوین

حامیان

سازمان ملی بهره‌وری ایران
NATIONAL PRODUCTIVITY ORGANIZATION OF I.R.IRAN

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران

شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نفت

فدراسیون مدیریت و مشاوران کسب و کار ایران
Iran Federation of Management and Business Consultants
(IFMBC)

اولین رویداد سراسری
تولید مسئولانه و بهره‌وری

با رویکردتوسعه رفتارهای مسئولانه بنگاه‌های اقتصادی
در راستای دستیابی به اقتصاد،جامعه و محیط زیستی پایدار

تهران – مهر ماه ۱۴۰۳

ارزیابی
جمع‌آوری و ارزیابی
تجربیات موفق ملی

تکریم
تکریم تجارب برتر ملی

رسانه
کارزار رسانه‌ای با هدف
اعتلای دانش عمومی
در حوضه توسعه پایدار

آموزش
کارگاه‌ها و پانل‌های
علمی و آموزشی